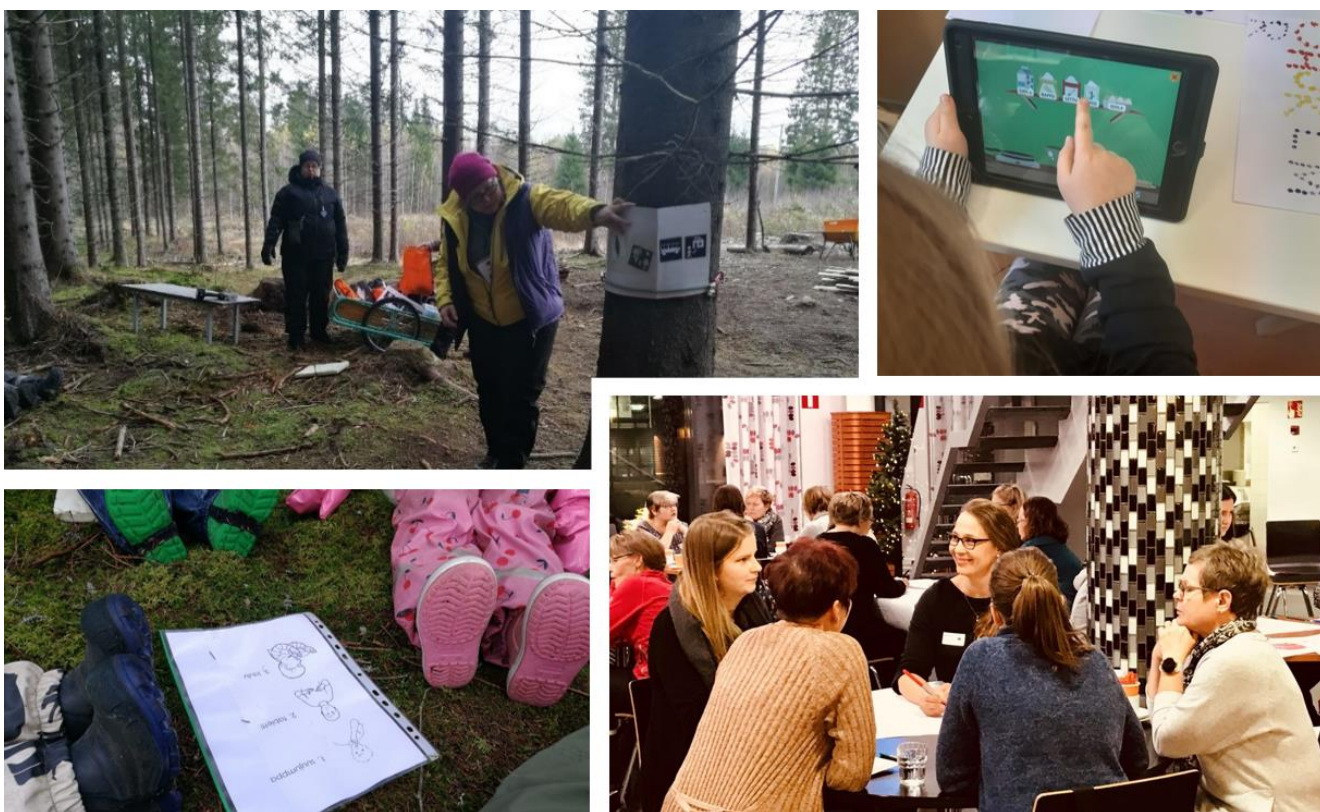

Yhdessä kehittäen, tietoa jakaen ja tukea yhteensovittaen - Laajenevat toimintaympäristöt ja tuki varhaiskasvatuksessa (LaTVa) - hankkeen loppuraportti

Lotta Aavikko, Kaisa Pihlainen & Eija Kärnä (toim.)

Copyright: tekijät 2022

Yhdessä kehittäen, tietoa jakaen ja tukea yhteensovittaen - Laajenevat toimintaympäristöt ja tuki varhaiskasvatuksessa (LaTVa) -hankkeen loppuraportti © 2022 by Lotta Aavikko, Kaisa Pihlainen & Eija Kärnä is licensed under [CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Kuvat

Kansi: Ylärivi Anu Alhainen, Jaana Myyryläinen, alarivi Anu Alhainen, Lotta Sundelin

Kuvat 1, 2, 3, 4 Anu Alhainen

Kuvat 5, 6, 7 Lotta Aavikko

Kuva 8 Lotta Sundelin

Kuva 9 Lotta Aavikko

Kuvat 10, 11 Anu Alhainen

Kuva 12 Lotta Aavikko

Kuva 13 Hankkeen toimijat

ISBN: 978-952-61-4484-9

Sisällys

1 Lapsiin panostaminen on tärkein tulevaisuusinvestointimme	4
2 Laajenevat toimintaympäristöt ja tuki varhaiskasvatuksessa - hankkeen lähtökohdat ja toteuttaminen	8
3 Kehittämistoiminta	14
a. Näkökulma toimintaympäristön kehittämiseen	16
b. Yrityspilotit ja varhaiskasvatuksen henkilöstön teknologiaosaaminen	29
c. Sosiaalipalvelupuhelin	37
d. Soten jalkautuminen varhaiskasvatukseen	41
e. Jalkautuminen kouluttamisen menetelmänä Kiteellä	44
f. Tukiteknologiasalkku, sen kehittäminen ja tuen laajentaminen koteihin	47
g. Salkun laajennus – neuropsykiatrinen valmennus	51
h. Tuen jalkautuminen koteihin keväällä 2020	53
i. Moniammatilliset työpajat henkilöstön ja toiminnan kehittämisen välineenä	54
j. Varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisten kokemuksia yhteiskehittämisestä ja hankkeesta	62
4 Näkökulmia toimintaympäristön yhteiskehittämiseen	69
5 Laajenevat toimintaympäristöt ja tuki varhaiskasvatuksessa tulevaisuudessa	73
Liitteet (4)	77
Liite 1. LaTVa-hankkeen työpajojen tehtävät ja case-esimerkit	77
Liite 2. Yleisen tuen arviointilomake (Kitee)	95
Liite 3. Viikkovinkki-pohja	103
Liite 4. Varhaiskasvatuksen ja soten yhteistyön vuosikellomalli	104

1 Lapsiin panostaminen on tärkein tulevaisuusinvestointimme

Merja Mäkisalo-Ropponen, eduskunta

Olen saanut kunnian olla mukana 'Laajenevat Toimintaympäristöt ja tuki varhaiskasvatuksessa' eli LaTVa-hankkeessa ohjausryhmän puheenjohtajana alusta alkaen. Laajenevalla toimintaympäristöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkia niitä toimijoita, suunnitelmia ja ohjeistuksia, fyysisiä ympäristöjä sekä pedagogisia ja kuntouttavia menetelmiä ja välineitä, millä lapsen tuen tarpeisiin on mahdollista varhaiskasvatuksessa vastata.

Keskeisenä tavoitteena on ollut hyödyntää ja kehittää yhteistoiminnallisesti erityispedagogiikan, varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) ammattilaisten tietotaitoja lasten tuen tarpeista ja tukitoimista yhteistyössä yritysten kanssa. Hankkeessa on monia muitakin tärkeitä tavoitteita, mutta keskityn tässä kirjoituksessa erityisesti yhdessä tekemiseen ja suuntaan katseeni erityisesti tuleviin hyvinvointialueisiin.

Pois siiloutumisesta

Monien selvitysten mukaan hallinnon ja toiminnan siiloutuminen heikentää toiminnan vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Tämä näkyy sekä ministeriöissä, että alueilla ja kunnissa. Eduskunnassa esimerkiksi tulevaisuusvaliokunta ja tarkastusvaliokunta ovat lausunnoissaan ja mietinnöissään tuoneet esille erityisesti huolensa lasten ja nuorten palveluiden siiloutumisesta.

Yksi keino asian ratkaisemiseksi on ilmiöpohjaisuus ja ilmiöpohjainen budjetointi. Ilmiöpohjaisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi talousarvion määrärahojen ja niiden vaikutusarvioiden kokoamista jonkin teeman tai ilmiön ympärille, perinteisten hallintokuntien ja -rajojen sijaan. Näin voidaan paremmin muodostaa kokonaiskuva asiaan vaikuttavista toimista ja niiden mittaluokasta.

Tulevaisuusvaliokunta on vuosien 2017–2021 aikana ottanut asiaan kantaa useita kertoja. Ilmiöpohjaisen budjetoinnin kohteeksi tulevaisuusvaliokunta on esittänyt muun muassa lasten ja nuorten palveluita.

Lapsibudjetointia pilotoidaan nyt ensimmäisen kerran valtion ensi vuoden talousarviossa. Lisäksi tavoitteena on, että lapsivaikutusten arviointia toteutetaan hallituskausittain osana lapsistrategian toimeenpanoa sekä kuntien ja hyvinvointialueiden lapsiin ja nuoriin kohdistamien määrärahojen seurantaa ja raportointia kehitetään eri ministeriöiden ja keskeisten virastojen kanssa sote-uudistuksen jälkeen. Lisäksi kuntien ja hyvinvointialueiden omaa lapsibudjetointityötä on tarkoitus edistää. Tämä tapahtuu vapaaehtoisuuden pohjalta hyvinvointialueiden perustamisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämistä vastuun siirtymisen jälkeen.

Kohti yhdessä tekemistä

Tulevia hyvinvointialueita, kuntia ja järjestöjä yhdistää yhteinen tavoite, ihmisten hyvinvointi. Hyvinvointialueilla ja kunnilla on lakisääteinen velvollisuus terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen alueellaan. Kuntien ja hyvinvointialueiden lisäksi tavoitteen saavuttaminen edellyttää myös monien muiden toimijoiden mukaan ottamista.

Terveyden- ja hyvinvoinnin edistämässä sekä ennaltaehkäisevässä toiminnassa tulee saada muodostettua yhteinen toiminta-areena, jossa yhdessä tekeminen hyvinvointialueen, kuntien, oppilaitosten, yritysten ja järjestöjen kanssa toteutuu. Tämän mahdollistamiseksi sekä hyvinvointialueella että kunnissa on oltava nimetyt henkilöt, joiden vastuulla tämän yhteistyön koordinointi on. Tulevaisuusinvestointien näkökulmasta yksi kaikkein tärkeimmistä kohteista yhdessä tekemiselle ovat lapsille ja perheille suunnatut palvelut. Tulevaisuusinvestoinneilla tarkoitetaan kaikkia niitä investointeja, joilla vahvistamme tulevaisuuden hyvinvointia, mutta myös taloutemme kasvupotentiaalia. Ne voivat olla perinteisessä mielessä investointeja koneisiin ja laitteisiin, mutta laajemmin ymmärrettynä yhä suurempaan rooliin nousevat investoinnit terveyteen, hyvinvointiin ja koulutukseen sekä inhimilliseen pääomaan. Nämä ovat myös niitä tekijöitä, joiden avulla voidaan hillitä ennakoitusti sosiaali- ja terveystalouden kasvua.

Yhdessä tekemisellä saadaan karsittua päällekkäisiä toimintoja, mutta mikä vielä tärkeämpää – voidaan estää ihmisten ja perheiden jääminen kokonaan ohjauksen, avun ja tuen ulkopuolelle. Selkeät sopimukset eri toimijoiden roolista tehostavat niukkojen resurssien tehokasta käyttöä. Myös eri tahojen rahoituksesta voidaan tällä yhteisellä areenalla sopia eli edetä kohti ilmiöpohjasta budjetointia.

Mitä tämä käytännössä tarkoittaa lasten ja perheiden palveluissa?

Siun sotessa on jo lasten ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) avulla pyritty ja pystytty luomaan yhteisiä lasten, nuorten ja perheiden palvelukokonaisuuksia koko maakuntaan. Lape-ohjelman taustalla ovat Lapsen oikeuksien sopimus, lasten osallisuuden varmistaminen ja yhteistyön rakentaminen sekä rakenteissa että toiminnassa.

Palvelukokonaisuuden toimivuuden takaamiseksi vuoropuhelu ja toisen ammattilaisen tunteminen ja tunnistaminen on välttämätöntä. Toisaalta yhdessä tekemistä opitaan vain yhdessä tekemällä, pelkkä puhuminen ja ohjelmien laatiminen eivät auta.

Hallintorajat ylittävä toiminta edellyttää ”ristipölyttämistä” arjessa ja yhteisellä toiminta-areenalla tasa-arvoista ja toistensa osaamista ja ammattitaitoa arvostavaa toimintaa. Reviireistä kiinni pitämisen sijasta tulisi pystyä kääntämään ajatus siihen, mitä voidaan oppia toisilta. Toiminnan kehittämisessä myös lapset ja perheet on otettava mukaan kehittämiseen ja arviointiin.

Tämänkaltainen hallintorajoja purkava toiminta on ollut myös LaTVa-hankkeessa keskeistä. Rajapintojen sijasta on opittu ajattelemaan yhdyspintoja ja yhteistä toiminta-aluetta, jossa kokonaisuus on enemmän kuin omiensa summa.

Erityisen tärkeää yhdessä tekeminen on erityislasten kohdalla. Varhaiskasvatuksessa on keskityttävä siihen, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen ja avun oikea-aikaisesti. Jokainen lapsi tarvitsee myös paljon onnistumisen kokemuksia ja myönteistä palautetta, sillä kun voimavaroja keskitetään yhdessä hyvän edistämiseen, ei kenties tarvitse käyttää niin paljon

energiaa huonon korjaamiseen. Riittävän hyvän itsetunnon omaava lapsi pärjää paremmin. Lapsiin panostaminen on paras tulevaisuusinvestointi, minkä voimme tehdä.

Lopuksi

Kiitos koko LaTVa-hankkeen ohjausryhmälle siitä, että ryhmä on pystynyt korona-ajan etäkokouksista huolimatta toimimaan luovasti ja yhteisöllisesti. Olemme työskentelyssämme hyödyntäneet monia toiminnallisia menetelmiä ja virallisten päätösasioiden ohessa heittäytyneet katsomaan tulevaisuutta sekä kielteisten että myönteisten skenaarioiden kautta. Ohjausryhmästä olemme oppineet toisiltamme ja ymmärrys yhdessä tekemisen merkitykseen on syventynyt. Kiitos, että olen saanut olla tässä hankkeessa mukana.

2 Laajenevat toimintaympäristöt ja tuki varhaiskasvatuksessa - hankkeen lähtökohdat ja toteuttaminen

Eija Kärnä, Itä-Suomen yliopisto (UEF)

Taustaa hankkeen tarpeelle

Uusi varhaiskasvatustilaki velvoittaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia huomioimaan jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet entistä paremmin. Tuoreen selvityksen mukaan (Heiskanen ym., 2021) lasten tarpeiden huomiointi ei ole kuitenkaan riittävää ja tasalaatuista, sillä erityisesti kehityksen ja oppimisen tuen saatavuudessa ja toteutumisessa on vaihtelua. Tämä puolestaan asettaa lapset eriarvoiseen asemaan saamansa tuen suhteen. Selvityksessä lisäksi todetaan (Heiskanen ym. 2021), että lapsen oikeus tukeen sekä pedagogiseen varhaiskasvatukseen nousee haasteeksi erityisesti silloin, kun lapsen tarvitsema tuki on vaativaa.

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa lähtökohtana on jo pitkään ollut se, että lasten tarvitsema tuki ja palvelut järjestyvät kaikille yhteisten palvelujen piirissä (ks. Pihlaja & Viitala, 2019). Lasten tarvitsemat palvelut ovat usein pirstaloituneet siten, että eri toimijat (esim. terapiapalveluja tuottavat yritykset, varhaiskasvatuksen ja sosiaalialan ammattilaiset) eivät toimi riittävän integroituneesti lasten ja perheiden tuen maksimoimiseksi. Palveluja ei myöskään ole aina riittävästi saatavilla lasten tuen tarpeisiin vastaamiseksi (Paajanen ym., 2018).

Hankkeen käynnistämisen lähtökohdat

Tukipalvelujen moniammatillinen kehittäminen ja laajentaminen olivat lähtökohtia LaTVa-hankkeen käynnistämiseksi. Hankkeen tarpeellisuutta lisäsi myös se, että Kiteen kaupungin varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten tuen tarpeet olivat moninaisia ja tukea tarvitsevia lapsia oli prosentuaalisesti paljon. Kiteen kaupungin varhaiskasvatuksen ja Siun soten perhepalvelujen kehittämismyönteinen henkilöstö ja johto antoivat puolestaan hyvän lähtökohdan hankkeen suunnittelulle ja toteutukselle.

Laajenevat toimintaympäristöt ja tuki (LaTVa) -hankkeessa keskityttiin kehittämään varhaiskasvatuksen toimintaympäristöä, siten tuen tarpeeseen vastaamista voitaisiin toteuttaa ja tehostaa monitoimijaisesti varhaiskasvatuksen arjessa. Tämän lisäksi hankkeessa kehitettiin varhaiskasvatuksen teknologista toimintaympäristöä lapsen kasvun ja oppimisen tueksi sekä varhaisen puuttumisen välineeksi. LaTVa-hankkeessa toimintaympäristöllä tarkoitettiin päiväkotia tai perhepäivähoitoa, jossa lapsen varhaiskasvatuspalvelut järjestettiin. Laajenevilla toimintaympäristöillä tarkoitettiin puolestaan toiminnan ulottamista varhaiskasvatuksen toimintaympäristöistä perheisiin sekä yrityksiin ja palveluntarjoajiin. Hankkeessa yritykset osallistuivat varhaiskasvatukseen soveltuvien tuotteittensa ja palvelujensa kehittämiseen sekä pilotointiin autenttisissa ympäristöissä.

Hanketta toteutettiin monitoimijaisesti. Mukana ovat olleet Itä-Suomen yliopisto (Kasvatustieteiden ja psykologian osasto, erityispedagogiikan oppiaine), Kiteen kaupunki sekä Siun soten eteläisen alueen sosiaali- ja perhepalveluiden toimijat. Tämän lisäksi hankkeen toteuttamiseen osallistui viisi yritystä, joista yksi tarjoaa varhaiskasvatuksen palveluja Siilinpiilo-päiväkodissa ja neljä yritystä kehittää teknologisia sovelluksia mm. varhaiskasvatuksen tarpeeseen.

Hankkeen tavoitteet

Hankkeelle asetettiin kolme laajaa tavoitetta. Hankkeen ensimmäisenä tavoitteena oli integroida varhaiskasvatukseen liittyviä palveluja ja teknologioita hyödyntäviä yrityksiä osaksi varhaiskasvatuksen toimintaympäristön kehittämistä ja mallintamista sekä tuottaa yrityksille mahdollisuuksia uusien tuotteiden innovointiin ja olemassa olevien tuotteiden kehittämiseen. Työmuotoina olivat kehittämistyöpajat sekä palvelujen ja teknologioiden pilotoinnit.

Hankkeen toisena tavoitteena oli kehittää, pilotoida ja mallintaa yhdessä varhaiskasvatuksen, Siun soten ja Itä-Suomen yliopiston toimijoiden sekä yritysten kanssa tutkimusperustaista sekä teknologioita hyödyntävää, laajenevaa toimintaympäristöä tukea tarvitsevien lasten kasvun tukemiseksi varhaiskasvatuksessa. Toimintamuotoina olivat toimintaympäristön rakentaminen ja pilotointi varhaiskasvatuksen toimipisteissä sekä palvelupuhelimen, tukiteknologiasalkun ja teknologisten sovellusten pilotointi osana toimintaympäristöä.

Hankkeen kolmantena tavoitteena oli jakaa laajasti tietoa hankkeesta ja sen tuloksista. Toimenpiteinä olivat tiedon jakaminen muun muassa sosiaalisessa mediassa (Facebook, Twitter, hankkeen kotisivut), opinnäytetyöt, jotka tehtiin hankkeesta kerätystä aineistoista sekä yhteistyö median kanssa.

Hankkeen toteuttaminen

Hankkeen konkreettisia toimenpiteitä organisoitiin neljän työpaketin avulla. Ensimmäisen työpaketin toiminnot keskittyivät laajenevan toimintaympäristön rakentamiseen varhaiskasvatukseen monitoimijaisesti. Ympäristöä rakennettaessa huomioitiin fyysiseen, pedagogis-sosiaaliseen sekä kognitiiviseen toimintaympäristöön liittyvät mahdollisuudet lasten tuen tarpeen huomioimiseksi varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvatuksen tukipalveluja ja teknologioita tuottaville yrityksille tarjottiin mahdollisuuksia kehittää ja pilotoida tuotteitaan varhaiskasvatuksen yksiköissä yhdessä varhaiskasvatuksen, Siun soten ja Itä-Suomen yliopiston ammattilaisten kanssa. Käytännössä ympäristöä rakennettiin tuomalla päiväkotien toimintaympäristöön muun muassa välineitä ja teknologiaa, joiden avulla voitiin harjaannuttaa muun muassa lasten oppimisen valmiuksia. Tämän lisäksi toimintaympäristön osana pilotoitiin varhaiskasvatuksen virtuaalista tukiteknologiasalkkua, joka sisältää tietoa ja materiaalia teknologioista, joilla voidaan tukea varhaiskasvatuksessa lasten kasvua ja oppimista.

Hankkeessa pilotoitiin myös Siun soten ylläpitämää sosiaalipalvelupuhelinta sekä soten ammattilaisten jalkautumista varhaiskasvatuksen yksikköihin. Sosiaalipalvelupuhelimen toiminta-ajatuksena oli nopean ja matalan kynnyksen avun saaminen varhaiskasvatuksen ammattilaisille lasten tuen tarpeisiin liittyen. Sosiaalipalvelupuhelintoiminta muodostui käytännössä puhelinpalvelusta, jonka avulla varhaiskasvatuksen ammattilaiset pystyivät saamaan konsultaatioapua lasten kasvun tukemiseen Siun soten ammattilaisilta työpäivän aikana. Siun soten jalkautumisessa perhepalveluiden ammattilaiset jalkautuivat varhaiskasvatuksen yksiköihin käynneille, joiden aikana he pystyivät tutustumaan varhaiskasvatuksen arkeen sekä keskustelemaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa lasten tuen tarpeista. Jalkautumispilottien tarkoituksena oli tehdä varhaiskasvatuksen arkea tutummaksi Siun soten ammattilaisille sekä mahdollistaa keskustelua yhteistyöstä lasten tuen tarpeisiin vastaamiseksi.

Toisen työpaketin toimenpiteet sisälsivät toimintaa, joilla yrityksiä liitettiin mukaan kehittämään Kiteen varhaiskasvatuksen toimintaympäristöä lasten tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Yritysten kutsuminen mukaan hankkeeseen mahdollisti varhaiskasvatuksen toimintaympäristön kehittämisen palveluilla ja tuotteilla, joita ei ollut varhaiskasvatuksessa ja Siun soten palveluissa saatavilla sekä yritysten tuotteiden suunnittelun, kehittämisen ja pilotoinnin osana hanketta. Yhteistyö sisälsi myös säännöllisiä varhaiskasvatuksen, yritysten ja hanketoimijoiden yhteisiä tapaamisia.

Kolmannen työpaketin toiminta keskittyi varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisten ja yritysten osaamisen ja asiantuntijuuden lisäämiseen ja vahvistamiseen. Osaamisen ja asiantuntijuuden kehittämiseksi hankkeessa järjestettiin Kiteellä kolme paikallista kehittämistyöpajaa lasten tuen tarpeisiin liittyen. Kehittämistarpeita selvitettiin alkukyselyllä varhaiskasvatuksen (46 varhaiskasvatuksen ammattilaista + 5 esihenkilöä) ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille (8 ammattilaista + 3 esihenkilöä) loppuvuodesta 2019 sekä alkuvuodesta 2020. Vastauksissa korostuivat haasteet monitoimijaisessa yhteistyössä. Lasten moninainen tuen tarpeisiin koettiin tarvittavan tukea, jota tällä hetkellä ei ollut saatavilla esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen erilaisesta saatavuudesta johtuen. Vastaajien mukaan lasten tuen tarpeet ilmenivät erityisesti erilaisena haastavana käytöksenä, kielen ja kommunikaation haasteina sekä perheiden moninaisina tuen tarpeina. Kyselyissä kysyttiin myös henkilöstön tieto- ja viestintäteknologian taitojen tasoa. Näiden teemojen pohjalta laadittiin hankkeen Kiteellä järjestämien kolmen eri teematyöpajan teemat.

Työpajojen kohderyhmänä olivat Kiteen kaupungin varhaiskasvatuksen ja Siun soten henkilöstö sekä varhaiskasvatuksen alan tuotteita ja palveluja tarjoavat yritykset. Työpajojen tavoitteena oli löytää ratkaisuja monitoimijaisesti varhaiskasvatuksessa ilmenevien lasten tuen tarpeisiin sekä tarjota yrityksille mahdollisuus kehittää tuotteitaan monitoimijaisesti. Työpajat järjestettiin syksyllä 2019 Kiteellä ja COVID-19-pandemian takia kevästä 2020 alkaen etäyhteyksin. Tämän lisäksi hanke järjesti kolme alueellista työpajaa, joissa hankkeen tuloksia jaettiin laajemmin Pohjois-Karjalan varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisille. Osaamista ja asiantuntemusta

jaettiin eri hankkeen toimijatahojen kesken myös kuukausittain järjestetyissä tutkimus-kehittämis- ja innovaatio (TKI) -työryhmän tapaamisissa sekä hankkeen ohjausryhmän kokouksissa.

Neljännän työpaketin toimenpiteet sisälsivät hankkeen toteutumisen seuranta ja arviointia. Seuranta tehtiin pilottien alkua- ja loppukyselyjen avulla sekä työpajojen palautteita hyödyntäen. Tämän lisäksi TKI-ryhmä arvioi toimintaansa säännöllisesti toteutettujen seurantakyselyjen avulla.

Hankkeen tulokset/tuotokset

Hankkeen lopputuloksena syntyi monenlaista tietotaitoa ja tuotoksia, joiden avulla voidaan edistää tuen tarjoamista lapsille varhaiskasvatuksen arjessa hankkeen päätyttyä.

Tulokset ovat tiivistetysti seuraavat:

1. Hankkeessa tuotettiin koottua tietoa varhaiskasvatuksessa lasten tukemiseen tarvittavista palveluista ja tuotteista sekä niiden kehittämistarpeista ja yritysten sekä muiden tahojen mahdollisuuksista vastata tarpeeseen voidaan hyödyntää laajemmin maakunnassa.
2. Hankkeessa kehitettiin virtuaalinen tukiteknologiasalkku, joka tarjoaa materiaalia ja esimerkkejä, miten lasten erilaisia tuen tarpeita voidaan huomioida monella tavoin varhaiskasvatuksen arjessa. Tukiteknologiasalkun täydentämistä ja edelleen kehittämistä jatkavat Kiteen varhaiskasvatuksen ammattilaiset hankkeen päätyttyä.
3. Hankkeessa pilotoitunut palvelupuhelin ja sosiaali- ja terveydenhuollon (myöhemmin sote) ammattilaisten jalkautuminen varhaiskasvatuksen arkeen mahdollistavat tiiviimmän yhteistyön varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisten kesken hankkeen päättymisen jälkeenkin.
4. Hankkeessa tehty yhteistyö eri yritysten kanssa madaltaa kynnyksiä varhaiskasvatuksen, Siun soten ammattilaisten ja yritysten kesken tehdä yhteistyötä palvelujen ja teknologioiden yhteiskehittämiseksi hankkeen päätyttyäkin.
5. Hankkeessa kehitetty varhaiskasvatuksen laajenevien toimintaympäristöjen malli (s.74) mahdollistaa lasten tuen tarpeisiin vastaamisen suunnittelun monitoimijaisesti siten, että

varhaiskasvatusta sekä sosiaali- ja terveystalveluja tarjoavat tahot voivat yhteistyössä yritysten kanssa toimia joustavasti lapsen tuen tarpeisiin vastaten ja toistensa ammattitaitoa hyödyntäen.

Lähteet

- Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. (2021). Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa: Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatustalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:13. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-829-8>
- Paananen, M., Eskelinen, M., Suhonen, E. & Alijoki, A. (2018). Tuen järjestelyt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa M-P. Vainikainen, M. Lintuvuori, M. Paananen, T. Eskelinen, T. Kirjavainen, N. Hienonen (2021). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:13
- Pihlaja, P. & Viitala, R. (2019). Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Varhaiserityiskasvatus (s. 17–49). Jyväskylä: PS-Kustannus.

3 Kehittämistoiminta

Lotta Aavikko & Lotta Sundelin, UEF

LaTVa-hankkeen kehittämistoiminnan muodostivat systemaattiset hankkeen aikana toteutetut kyselyt, kolme monitoimijaista työpajaa, alueelliset seminaarit sekä säännölliset kokoukset hankkeen TKI (tutkimus-kehitys-innovaatio) -ryhmän ja ohjausryhmän kesken. Kehittämistoiminta on ohjannut hankkeessa tehtyjä toimenpiteitä, joita olivat toimintaympäristön pilottitoiminta, yrityspilotit ja soten jalkautumisten toteutus sekä tuotoksina syntyneiden tukiteknologiasalkun ja sosiaalipalvelupuhelimen kehittäminen.

Koimme ensisijaisen tärkeäksi, että LaTVa-hankkeessa oli mukana projektityöntekijät kaikista kolmesta osallistuvasta organisaatioista, heidän esihenkilöitään ja päättävissä toimissa toimivia henkilöitä, mutta keskiössä oli pyrkimys sitouttaa mukaan varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon kentän työntekijät ja kuulla heitä systemaattisesti.

Yliopiston mukanaolo on vahvistanut toimenpiteiden tutkimusperustaisuutta ja tuonut toimenpiteille perusteita ja ymmärrettävyyden pohjaa. Tästä esimerkkinä on systemaattinen, tutkimustiedon kerääminen kaikista toimenpiteistä kehittämistoimintaa ja raportointia varten. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 21; Baker 2018, 239.) Hankkeen toimenpiteistä tiedotettiin henkilöstölle suunnitelmallisesti. Laaja verkostoituminen hankkeen aikana sekä alusta alkaen asioiden pohtiminen niin, että vältettiin hankkeen tulosten joutuminen *”hanke-mappien jatkoksi hyllyyn”* (lainaus TKI-ryhmäläiseltä), tukivat hankkeen toimenpiteiden muuttumista arjen käytänteiksi. Hankkeen lopuksi kerätyssä palautteessa saimmekin kommentin

”Kiitos paljon antoisasta hankkeesta. Teidän kaikkien kanssa on ollut ilo työskennellä. Olette lähestyneet meitä aina positiivisessa hengessä, painostamatta ja ystävällisesti!”

Hankkeesta saadussa palautteessa varhaiskasvatuksen ja soten ammattilaisilta mainittiin hankkeen erilaisia pilotteja ja kokeiltuja uusia menetelmiä, joista kerromme seuraavissa luvuissa, mutta myös kiiteltä toimenpiteiden, kuten työpajojen ja jalkautumisten tuomaa *”herättelyä”* omaan arjen työhön, kuten varhaiskasvatuksen ammattilainen tässä kuvaa hankkeesta saamaansa

tukea:

”Uudet ohjelmat, menetelmät, niiden käyttö. Ajatusten ja ideoiden herättelyä, aktiivisena pysymistä. Koulutusta ja opastusta, ajatusten vaihtoa, ideoita ja tukea arjen työhön.” (varhaiskasvatuksen ammattilaisen vastaus hankkeen loppukyselyssä). Vastaavia, arjen työhön liittyviä hetkiä onkin vastaavissa hankkeissa toimenpiteitä juurruttaessa tärkeää mahdollistaa.

Kaikissa toimenpiteissä on ollut tavoitteena monitoimijaisen yhteistyön kehittäminen. Jotta monitoimijaista yhteistyötä voidaan edelleen kehittää lasten kehitystä ja oppimista ja siten hänen oikeuksiensa toteutumista tukevaksi, tulee lasten kanssa toimivilla ammattihenkilöillä olla yhteisiä toiminta-areenoita, joissa tietoa ja taitoja vaihdetaan, yhteiselle arvokeskustelulle annetaan aikaa sekä selvennetään eri toimijoiden rooleja. Avaamme seuraavissa kappaleissa näitä kehittämistoimenpiteitä ja esittelemme kirjan lopuksi toimintamallin (s.74), johon on koottu hankkeeseen osallistuneiden näkökulmista ehdotuksemme laajenevien toimintaympäristöjen ja tuen kehittämiseen myös tulevaisuudessa.

Lähteet

- Baker, M. (2018). Early childhood teachers at the center: A qualitative case study of professional development in an urban district. *Early Childhood Education Journal*, 46(2), 231–240. <https://doi.org/10.1007/s10643-017-0858-6>
- Heikkilä, Jokinen, P., & Nurmela, T. (2008). Tutkiva kehittäminen: avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. WSOY Oppimateriaalit.

a. Näkökulma toimintaympäristön kehittämiseen

Anu Alhainen, Kiteen kaupunki & Sanna-Mari Mämmi, päiväkotisiilinpiilo

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristön organisoinnin on huomattu olevan yhteydessä varhaiskasvatuksen opettajien alhaisempaan työssä koettuun stressiin sekä positiivisesti vaikuttaneen myös lasten kehitykseen sekä motivaatioon oppia. Mitä paremmin varhaiskasvatuksen opettaja työssään voi, pystyy hän positiivisesti vaikuttamaan oppimisympäristön organisointiin ja sitä kautta myös positiiviseen tukeen ja kehitykseen. (Pakarinen ym. 2010, 294.) Tukeaksemme näitä tavoitteita ja pilotoidaksemme hankkeen tavoitetta laajenevasta toimintaympäristöstä, lähdettiin lasten oppimisvalmiuksia kehittävää toimintaympäristöä pilotoimaan yritysyhteistyökumppanillemme, päiväkotisiilinpiiloon.

Päiväkotisiilinpiilo on 21-paikkainen yksityinen päiväkotisiilinpiilo, jonka perusajatuksia ovat lapsilähtöisyys, kokonaisvaltaisuus sekä elämyksellisyys. Päiväkodin pedagogiikan painopistealueita ovat luonto, taide ja musiikki, sekä kaikkia toimintoja läpäisevä liikunnan ilo. Siilinpiilon pilotissa lähdettiin kehittämään yhdessä uuden toimintaympäristön rakentumista metsään tuen näkökulmasta. Tärkeä lähtökohta pilotin valmistelulle oli henkilökunnan kuuleminen, jotta pilotin tavoitteet sekä käytettävät menetelmät vastaisivat aidosti henkilökunnan kokemuksia arjesta ja heidän kokemuksensa tulisivat kuulluksi (Baker 2018). Tämän takia heille järjestettiin lyhyt alkukysely sen hetkisestä tilanteesta ja henkilöstön toiveista. Lisäksi henkilöstölle järjestettiin väli- ja loppukysely, ja heidän näkemyksiään kuunneltiin muutenkin herkällä korvalla koko pilotin ajan. Alkukyselystä selvisi, että henkilökunta toivoi uusia työkaluja haastaviin tilanteisiin, uutta intoa, uutta materiaalia ja yhteistyön kehittymistä.

Tavoitteet ja toteutus

Tässä pilotissa halusimme kehittää varhaiskasvatuksen toimintaympäristöä lasten oppimisvalmiuksia tukevammaksi henkilöstöstä käsin. Oppimisvalmiuksilla tarkoitamme lapsen keskeisiä oppimisprosessiin liittyviä, kehittyviä taitoja, kuten esim. tarkkaavuuden ylläpito, suunnittelu ja työmuisti, joita on mahdollista tukea varhaiskasvatuksessa (Dawson & Guare 2010).

Oppimisvalmiuksista kerrottiin jokaisen uuden toimenpiteen myötä lyhyesti henkilökunnalle, jotta he tiedostivat mitä milläkin toimenpiteellä tavoiteltiin.

Oppimisvalmiuksia ei lähdetty järjestelmällisesti toteuttamaan järjestyksessä, vaan painotimme niitä taitoja, jotka ryhmän kannalta olivat oleellisia. Ensimmäisenä tuettava oppimisvalmius oli toiminnanohjaus: kyky ymmärtää ja ohjata omaa toimintaansa kuvatuettujen sääntöjen avulla. Päivän kuvitettu struktuuri, jonka läpikäymiseen ja etenemiseen lapset osallistuvat, tukee heidän ajankäyttönsä ja toiminnanohjauksen valmiuksien kehittymistä. Oppijoiden osallistaminen yhteisten sääntöjen suunnitteluun ja läpikäymiseen vahvistaa heidän kokemaansa osallisuutta ryhmään ja ottamaansa vastuuta yhteisistä säännöistä. Yhteiset säännöt ja struktuuri luovat positiivista oppimisympäristöä ja vapauttavat opettajan aikaa huomioida oppijoita ja vahvistaa heidän omatoimisuuttaan. (Hindman, Grant & Stonge 2014, 126–132.) Siilinkiilon henkilökunta mietti yhdessä kolme heille merkityksellistä sääntöä metsän toimintaympäristöön : näen aikuisen, kunnioitan luontoa ja en huido kepillä. Sääntöjen määrä haluttiin pitää pienenä, koska pieni määrä on helppo oppia muistamaan ja sisäistämään. Ennen kaikkea sääntö ”kunnioitan luontoa” sisältää itsessään jo monta alasääntöä, joten siihen on helppoa palata lasten kanssa pelkän yläotsikon perusteella.

Metsäsäännöt tehtiin tiimin toimesta kuvitetuina ja laminoituina A4-paperille, kuvat otettiin Papunetin kuvapankista (<https://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>). Siilinkiilo otti kuvitetut säännöt käyttöön aikuisen ohjaamana ja niitä tutkittiin mm. Siilipiirillä, joka on Siilinkiilon oma aamukokoontuminen. Pian arjessa huomasimme, että sääntöjen olisi hyvä olla näkyvillä koko ajan, ei ainoastaan aikuisen hallussa. Säännöt tehtiin uudestaan A2-kokoiselle paperille laminoituna ja ne laitettiin esille puunrunkoihin, lisäksi päiväkodissa tehtiin säännöistä myös kaulanauhakuvat. Lapset osoittivat kiinnostusta kyltteihin ja oppivat nopeasti muistamaan, mitä kukin tauluista kertoi. Taulut ovat olleet nyt osa toimintaympäristöä jo reilun vuoden verran ja

niiden käytettävyys on ollut hyvää. Lapset ovat sisäistäneet säännöt ja tuntevat ne omikseen. Aina ei tarvita sanoja, vaan pelkkä kyltin osoittaminen saa kepillä huitomisen loppumaan.

Kuva 1. Yhteiset säännöt kiinnitettiin metsässä puihin.

Yksi oppimisvalmiuksista liittyy kykyyn ymmärtää järjestystä, toinen ajankäytön hallintaan. Siirtymätilanteet ovat yleensä varhaiskasvatuksen haasteellisimpia hetkiä. Siilinpiilosta toivottiin jotain rauhoittamaan lapsia siirtymässä metsästä takaisin päiväkodille. He olivat jo kokeilleet lapsiryhmässä erilaisia rentoutuksia, joten tätä siirtymätilannetta pyrittiin rauhoittamaan rentoutuksilla (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020). Näin lapsille tuli selkeä ajallinen malli toiminnan loppumisesta ja seuraavan alkamisesta. Tätä pysähtymistä tukemaan tehtiin rentoutumisharjoitus-kortteja metsään sopivilla rentoutuksilla. Myös lorukortteja tehtiin rauhoittamaan siirtymiä ja tukemaan kielenkehitystä. Tämä pysähtyminen ennen siirtymää rauhoitti siirtymätilanteita.

Ajankäytön hallintaa opettaa myös kuvitettu päiväjärjestys (Karvonen 2009; Ketonen ym. 2014). Kuvien käytön merkitys oli hyvin päiväkodin henkilökunnan ymmärryksessä, mutta kuvitetun päiväjärjestyksen käyttö vaihtuvissa ympäristöissä tuntui haasteelliselta. Lähdimme liikkeelle siitä, että Siilinpiilon henkilökunta mietti tarvitsemiaan kuvia ja niiden sijoittelua ajan kanssa ja ne

toteutettiin Scleran mustavalkokuvina. Kuviin tutustuttiin lasten kanssa ja aikuisten kanssa kävimme läpi kuvien käytön mahdollisuuksista.

Lopulta sisätiloihin päädyttiin sijoittamaan aamuun, ruokailuun ja unihetkeen sekä iltapäivään liittyvät rutiinit. Metsäympäristöön liittyville päiväjärjestyksen kuville tehtiin kannettava pahvitaulu muovitaskuilla. Tämä päiväjärjestys kuuluu aamurutiineihin joka aamu Siilipiirissä, ja taulu kulkee mukana metsään. Aluksi pahvitaulu kiinnitettiin puunrunkoon kaikkien nähtäville, mutta pian pahvitaulu muuttui kestävämpään vaneriseen, kannettavaan versioon. Kuvitetun päiväjärjestyksen käyttö on rauhoittanut sekä lasten että aikuisten toimintaa. Struktuuri on selkeämpi ja kaikkien tiedossa. Lapset lukevat kuvia tottuneesti ja päivän pilkkominen osiin auttaa niitä lapsia, joilla työmuisti on kapeampi.

Lasten itsesääätely- sekä suunnittelun oppimisvalmiuksia lähdimme tukemaan kuvatuetun leikinvalintataulun avulla. Leikinvalintataululla voidaan tukea myös leikkitilanteissa esiintyviä vertaisten ristiriitoja (Pihlainen, Reunamo, Sajaniemi & Kärnä 2020, 8), kun esimerkiksi jokaisen päätös leikkiin ja leikkivälineeseen on kuvin tuettu. Laminoidulle A3-paperille valitsimme selkeät Scleran mustavalkokuvat Papunetin kuvapankista. Aluksi aikuinen kävi taulun kanssa jokaisen lapsen luona ja lapset valitsivat leikkinsä taulusta osoittamalla. Alkuvaiheen jälkeen leikinvalintataulu kiinnitettiin puunrunkoon, josta lapset tottuneesti kävivät valitsemassa toivomansa leikin kertomalla leikin nimen. Leikinvalintataulusta tuli nopeasti luonteva osa Siilimpiilon metsärutiineja. Leikkien lisääntyessä metsässä henkilökunta valmisti leikkitauluun lisäosan uusista leikeistä ja lopullinen versio on hieno kiinteä leikinvalintataulu metsäaitan terassilla, jossa lapset valitsevat leikkinsä laittamalla oman nimikyltinsä naulaan leikkikuvan alle.

Tässä yhdessä aloitettu menetelmän kokeilu laajeni nopeasti päiväkodin aidosti omaksi menetelmäksi, johon koko henkilökunta on hyvin sitoutunut. Kuvien käyttöä on tuettu pilotin aikana Siilimpiilossa muutenkin monin eri tavoin. Kuvitetut laulut otettiin tukemaan työmuistia ja opettamaan kuvanlukutaitoa. Erityisopettajan tuokioilla oli käytössä erilaisia tapoja kuvittaa tuokioiden kulkua (piirtäminen, erilaisia valmiita kuvia valmiina tulosteina tai kortteina) aikuisille

esimerkkinä kuvien erilaisista käyttötavoista selkeyttävänä ja jäsentävänä tapana keskittyä tuokion kulkuun.

Kuva 2. Kuvitettu leikinvalintataulu kulki mukana metsäympäristössä.

Siilinpiilon, kuten monen muunkin päiväkodin, haasteena on ollut sisäänmenotilanteen rauhoittaminen. Siirtymä- ja jonotustilanteet eskaloituvat helposti negatiiviseen vuorovaikutukseen vertaisen kanssa, jonka aiemmassa tutkimuksessa lapset itse ovat nimenneet varhaiskasvatuksen ikäviksi puoliksi (Pihlainen, Reunamo, Sajaniemi & Kärnä 2020, 7). Lasten ollessa koko aamupäivän metsässä, on sisätiloihin siirtymässä klo 11.30 aikoihin jo hieman nälkäisiä ja väsyneitä lapsia. Henkilökunnan kertomana sisäänmenotilanteissa tuli helposti ongelmaa siinä, että lapset eivät pysyneet omilla paikoillaan odottamassa vuoroaan, vaan menivät helposti liian läheiseen kontaktiin kaverin kanssa. Tähän oli jo haettu ratkaisua sillä, että lapsille oli nimetty omia pihalaattoja odottamiseen ja odotustilanteeseen keksittiin vaihtelevia suullisia tehtäviä. Yhdessä miettien päädyimme siihen, että tilaa tulisi rajata vielä enemmän ja odotteluhetkeen tarvitaan lisäksi jotain muuta mihin keskittyä. Tavoitteena olisi siis rauhoittumisen lisäksi tarkkaavaisuuden ylläpito.

Lokakuussa kokeilimme uudenlaista sisäänmenotilannetta. LaTVa-hankkeen puolesta hankimme hulavanteita rajaamaan lasten odotustilaa. Tarkoituksena oli, että vanne rajaisi oman tilan, jossa

kukaan ei tule häirityksi ja joka on selkeästi hahmotettavissa (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020). Vanteisiin oli tulostettu valmiita laminoituja tehtäväkortteja, joita lapset tekivät pyykkipoikien avulla. Pyykkipoikien käsittely onnistui hyvin myöskin rukkaset kädessä ja pyykkipoika auttoi lapsia nostamaan korttia maasta. Tehtäväkorttien tarkoitus oli ohjata lapsen tarkkaavaisuutta sekä harjaannuttaa lapsen oppimistaitoja. Vanteisiin lisättävä sisältö on käytännössä rajaton, sillä sinne voi laittaa tehtäväkorttien lisäksi vaikkapa saippuakuplia, savimöykyn, pikkuauton ja pesuastian, jonkun pienen askartelun, mikä milloinkin soveltuu päivän teemaan.

Sisäänmenotilanteissa kävi kuhina, kun lapset innostuivat sekä uusista vanteista että uusista tehtävistä. Tämä ei siis ensimmäisellä kerralla rauhoittanut sisäänmenoa, mutta iloisena huomasimme, että lapset keskittyivät tehtäviin sen sijaan, että olisivat tehneet jotain muuta. Samalla sisäänmeno saatiin huomaamatta tapahtumaan niin, että lapsia kutsuttiin vuorotellen sisään. Renkaat rajaavat lasten tilaa hyvin ja tehtävät antavat lapsille puuhaa odottelun ajaksi. Tästä aikuisten on helppo ottaa lapsia yksitellen riisumaan ulkovaatteitaan.

Kuva 3. Toimintarenkaat innostivat lapsia keskittymään sisäänmenotilanteessa.

Sosiaaliset tarinat otettiin mukaan tukemaan toiminnanohjauksen taitoja (Timmins & Gray 2016). Päiväkodista saadun palautteen mukaan haastavaksi tilanteeksi oli noussut kaverin häiritseminen tuokioilla, joten se otettiin ensimmäisen sosiaalisen tarinan aiheeksi ja tätä tarinaa rikastutettiin myös tunnekuvilla. Eri ikäiset lapset kuuntelivat tarinaa ja miettivät ratkaisuja tuokiolla olemisen ongelmiin. Tutustuimme myös sosiaaliseen tarinaan, jonka aiheena oli vihaisuus, jossa mukana olivat tunnekortit iloinen ja vihainen. Monet lapsista kokivat vihan tunteen kiellettynä, eivätkä he halunneet myöntää olleensa koskaan vihaisia. Lasten kanssa keskusteltiin paljon siitä, että viha ei ole ”tyhmää”, vaan tunne, joka meillä kaikilla saa olla.

Sosiaaliset tarinat kiinnittävät opeteltavat asiat helposti lasten arkeen ja jäävät helposti lasten mieleen. Sosiaalisten tarinoiden käytön tukemiseksi Siilinkiiloon tehtiin sosiaalisten tarinoiden kansio, jossa etukannessa on muovitaskut tarinaan liittyville tunnekorteille. Kansioon on kasattu erilaisiin aiheisiin liittyviä sosiaalisia tarinoita, jotka löytyvät myös tukiteknologiasalkusta.

Sosiaalisia tarinoita käytettiin myös jonottamisen opettelussa, joka on ammattilaisten kertoman mukaan osoittautunut välillä haasteita luovaksi. Kun jonoa on muodostettu leikkien lopettamisen jälkeen portille ennen metsään lähtöä tai metsään ennen päiväkodille paluuta, on selvästi nähtävissä, että toiset lapset haluavat aina olla jonon kärjessä ja samalla syntyy tönimistä ja tuuppimista. Metsässä jonoon järjestäytymistä auttoi jo se, että metsään tehtiin selkeä merkki ”bussipysäkille”, johon jonoon pyydetään menemään. Sosiaalisen tarina avulla lasten kanssa vielä pohdittiin jonottamisen sääntöjä ja sitä, tarvitseeko aina olla jonon ensimmäisenä. Jonottamiseen mietittiin muitakin ratkaisuja: voisiko merkinä olla esimerkiksi maassa oleva lauta, johon laitetaan selvät merkit jonopaikoista tai erilaisia värejä ja numeroita, joiden avulla jonottaminen ratkaistaan.

Jonon muodostamisesta tehtiin siis enemmän aikuisjohtoinen, jolloin lasten tasa-arvoisuutta voitiin tukea ja siirtymätilannetta rauhoittaa. Myös turha jonossa odottaminen vähennettiin minimiin, jolloin häiritsevää käyttäytymistä, kuten vertaisen tönimistä esiintyi vähemmän. Lopulta siirryttiin kiinteään jonojärjestykseen, jossa lapset olivat aina samassa järjestyksessä, mutta jonon ensimmäinen vaihtui viikoittain. Jonojärjestyksen muistamisen tueksi pihan aidassa oli vaneriset nimikyltit.

Lasten sijoittelua piirituokiolla ja oman paikan merkitystä pohdittiin myös paljon. Oma paikka luo lapsille mahdollisuuden turvallisuuden tunteeseen ja omat nimetyt paikat luovat myös struktuuria, joka rauhoittaa siirtymiä. Paikat luovat myös aikuiselle mahdollisuuden säädellä istumajärjestystä niin, että jokainen lapsi on parhaalla mahdollisella paikalla oman oppimisensa kannalta. Siilinpiilossa päädyttiin nimeämään jokaiselle lapselle oma istumapölkky lapsen omalla metsänimellä ja siihen liittyvällä kuvalla. Nepsy-ohjauksen jälkeen nämä istumapaikat vielä siirrettiin puiden juurelle niin, että jokaiselle lapselle syntyi oma nimikkopuu, jonka juurella rauhoittua. Puihin on kiinnitetty lapsen nimen etukirjain ja niihin lisätään lapsen vahvuuksia vuoden kuluessa.

Tuloksia

Siilinpiilosta kootun palautteen perusteella henkilökunta koki saaneensa tukea ja uusia menetelmiä uuden ympäristön rakentamiseen. Etenkin kuvatuesta oli koettu saadun paljon apua ja se on juurtunut osaksi toimintaa. Henkilökunta koki, että kuvitettu päiväjärjestys auttaa lapsia ja aikuisia jäsentämään päivän kulkua sekä auttaa ennakoimaan tulevaa. Päiväkodista löytyykin nyt kuville oma kansionsa, jota jokainen käyttää aktiivisesti. Materiaalien helppo saatavuus nousikin yhdeksi tärkeäksi elementiksi tuen käyttöönoton kannalta.

Tärkeänä koettiin myös erityisopettajalta saatu tuki menetelmien käyttöön ja valmistukseen, sekä keskusteluilla saatu vahvistus omalle tekemiselle. Asioiden pohtiminen on auttanut kasvattajia toimimaan samojen ajatusten mukaisesti, joka yhdenmukaistaa toimintaa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultatiivinen työote onkin todettu tehokkaaksi lasten saaman epäsuoran tuen ja työntekijöiden työhönsä saaman tuen muodoksi (Heiskanen ym. 151). Oppimisvalmiuksien näkökulmasta henkilökunta koki saaneensa aikaan motivoivan ympäristön, joka kannustaa lapsia harjoittelemaan ja jossa voidaan huomioida erilaiset tuen tarpeet. Omatoimisuuden tukeminen ja lapsen oma päätöksenteko oli saanut vahvistusta, samoin kuin toistuvuuden mukanaan tuoma turvallisuuden tunne.

Siilinpiilon pilotti on antanut mahdollisuuden nähdä muutoksen syntymistä. Se on opettanut, että muutoksen on lähdettävä niin johtamisen tasolta ja muutoksen mahdollistamisesta, kuin ennen

kaikkea arkitason työstä ja henkilökunnan omasta halusta muuttaa toimintaansa. Tämä on huomattu myös tutkimuskirjallisuudessa: ne varhaiskasvattajat, jotka kokivat koulutuksissa saatavat uudet tiedot ja taidot omaan opetustyyliinsä sopiviksi, olivat useimmiten ne, jotka myös ottivat uusia menetelmiä käyttöön ja kokivat hyötyvänsä niistä (mm. Neumann 2010, 228).

Muutokseen tarvitaan yhteistä aikaa, keskustelevaa ohjausta sekä kuuntelemisen taitoa. Lisäksi tarvitaan aikaa tuottaa materiaalia, aikaa kerrata asioita kaikkien kanssa sekä mahdollisuutta muuttaa suunnitelmia. Varhaiskasvattajat tarvitsevat herkkää korvaa kuunnella lapsia ja heidän tarpeitaan sekä kykyä asettaa vanhat, opitut keinot tarkastelun alle. On huomattu, että varhaiskasvattajilla, joilla on hyvin erilaiset käsitykset käyttöönotettavasta uudesta menetelmästä suhteessa heidän käyttämiinsä menetelmiin, on usein haasteellisempaa kokea menetelmiä hyödyllisiksi (Neumann 2010). Toisaalta Siilinkiilossa uuden oppimiseen heittäytymisestä ja paneutumisesta palkkiona oli nähtävissä lasten oppimisen etenemistä, lasten käyttäytymisen muuttumista sekä työn sujuvuuden paranemista.

Yleisen tuen merkitys on korostunut pilotin myötä. Kaikille annettava tuki on nostanut esiin niin lasten taitoja kuin myös yllättäviä tuen tarpeita. Lasten taitojen tukeminen lisää positiivista asennetta ryhmässä ja haastava käyttäytyminen vähenee aikuisen selkeän struktuurin ja ohjaavan otteen avulla. Etenkin kuvatuella vahvistettu yleinen tuki ryhmässä on antanut monelle lapselle keinoja keskittyä, ohjata omaa toimintaansa ja säädellä käyttäytymistään myös suhteessa vertaisiin. Vertaisiin suuntautuvan vuorovaikutuksen tukeminen erityisesti tukea tarvitsevilla lapsilla olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta voidaan tukea myönteisten vuorovaikutuksen keinojen kehittymistä ja estää haastavan käyttäytymisen ”kehän” syntymistä huomiomalla lasten vuorovaikutusta ja tarjoamalla siihen harjoittelumahdollisuuksia (Kuutti, Sajaniemi, Björn, Heiskanen & Reunamo 2021, 11).

Emme sinällään keksineet mitään uutta. Muutokset arkeen ovat olleet pieniä ja kaikille varhaiskasvattajille tuttuja, mutta silti kokemus on ollut silmiä avaava. Henkilökunnan toimintaa tukemalla ja asioiden merkityksiä avaamalla yleinen tuki ryhmässä on vahvistunut selvästi. Yleisen tuen vahvistuessa tarve voimakkaampaan tukeen vähenee, sillä lapset saavat arjessa keinoja

toimintaansa ja näin tukea tarvitsevien lasten erottuminen muusta ryhmästä vähenee. Jokainen voi olla osa ryhmää omalla taitotasollaan. Arvokasta on myös se, että henkilökunta tuntee osaavansa tehdä työtään. Vahvistus hyvälle jo olemassa oleville käytännöille sekä haastavien tilanteiden avaaminen ja pilkkominen sekä ratkaisujen miettiminen luovat henkilöstölle uskoa omaan taitoihinsa ja kykyä ratkoa näitä tilanteita itsenäisesti.

Pilotti on myös muuttanut tapaa tehdä varhaiskasvatuksen erityisopettajan työtä. Se on lisännyt henkilökunnan kuulemista ja heidän ohjaamisensa merkitystä sekä tarvetta pysähtyä jokaisen lapsen ja hetken ääreen. Se on antanut suunnittelemisen mallin, jossa yhdessä koko ryhmän tarpeita miettien tuetaan koko ryhmää antaen samalla vahvistusta myös niille, jotka tarvitsevat tukea muita enemmän. Vaikkei pilotissa mitattu lasten oppimisvalmiuksien kehittymistä vaan enemmänkin henkilökunnan kokemuksia kokeilusta, onkin tärkeää muistaa varhaiskasvatus- ja koulutus konteksteissa tapahtuvan tutkimuksen moniulotteisuus. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten omien kokemusten, käytänteiden ja oppimisen kokemusten kuuleminen oli tässä pilotissa keskiössä ja nämä kokemukset tulisi huomioida myös tulevaisuudessa varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunniteltavissa täydennyskoulutuksissa (Baker 2018, 233).

Keskeisenä oivalluksena pilotista ja myös hankkeen loppukyselyssä on varhaiskasvatuksen henkilöstön kokema "herättely" ajattelemaan työtapoja ja käytettyjä menetelmiä hieman uudella tavalla, esimerkiksi hanketyöntekijän toimesta. Keskeistä onkin mahdollistaa varhaiskasvatuksen ammattilaisille näitä "herättelyjä" ja oivalluksia työtä kehittäessään. LaTVa-hankkeesta saatua tukea lasten tuen kehittämiseksi kuvattiin nimenomaan tämän "herättelyn" näkökulmasta: *"Uusia ideoita, työntekijöiden "herättelyä" arjen työssä" (varhaiskasvatuksen ammattilaisen vastaus hankkeen loppukyselyssä)*

Pilotin toteuttaminen yksityisessä päiväkodissa, joka myös oli hankkeen toiminnassa mukana yritysyhteistyökumppanina, on tärkeä osa laajenevaa toimintaympäristöä varhaiskasvatuksessa. Lasten saama tuki ja sen vaatimukset vaihtelevat kunnallisen ja yksityisten päiväkotien välillä ja kuntien olisikin tärkeää osallistaa kehitys- ja koulutusprosesseihinsa laajasti myös yksityiset

palveluntarjoajat. Tällöin lasten saama ja perheille näyttäytyvät palvelut ja tuki on mahdollista yhdenmukaistaa, varsinkin lasten saaman tuen osalta. (Heiskanen ym. 2021, 160.)

Kuva 4. Kuvitettu päiväjärjestys otettiin osaksi ulkotoimintaa.

Pilotista saatujen palautteiden ja tulosten perusteella toimintaympäristön onnistuneessa kehittämisessä on useita vaiheita (Taulukko 1)

Taulukko 1. Toimintaympäristön kehittämisen vaiheet

1.	Henkilökunnan kuuleminen - mitä tarvitaan? Lapsiryhmän tuntemus on tärkeää.
2.	Menetelmien pohtiminen yhdessä, tiimityö ja sen tukeminen, pedagogiikka.
3.	Materiaalien valmistaminen ja käyttöönotto.
4.	Ympäristön muokkaus ja sitoutuminen menetelmien käyttöön.
5.	Keskustelu, kertaus ja muokkaus. Henkilökunnan tsemppaaminen.

Kehittämisen alussa on tärkeää kuulla henkilökuntaa ja heidän tarpeitaan. Sen lisäksi on hyvä tuntee lapsiryhmä, jonka toimintaympäristöä kehitetään. Näin voidaan suunnitella toimintaympäristön kehittämistä siten, että siinä huomioitaisiin lasten erilaiset tarpeet ja vahvuudet. Toimintaympäristön suunnitteluvaiheessa on keskeistä, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset pohtivat yhdessä kehittämisideoita sekä osallistavat suunnitteluun myös muiden alan ammattilaisia, mikäli se on tarpeen ja mahdollista. Ympäristön kehittämisen keskiössä on

pedagogiset toimenpiteet, jotka tukevat lasten oppimista ja kasvua monipuolisesti. Kolmannessa vaiheessa valmistetaan ja hankitaan tarvittavat materiaalit sekä muokataan ympäristöä muutoinkin kehittämissuunnitelman mukaisesti. Toimintaympäristössä tehtyjen muokkauksien ja muutosten toimivuutta seurataan säännöllisesti sekä muokataan ympäristöä tarpeen mukaan. Samalla myös huolehditaan siitä, että lasten kanssa toimivat ammattilaiset ovat sitoutuneita toimimaan muokatun toimintaympäristön suunnitelman mukaisesti. Toimintaympäristön muokkauksia jatketaan tarpeen mukaan. Samalla on hyvä keskustella säännöllisesti ympäristössä lasten kanssa toimivien ammattilaisten kanssa sekä rohkaista heitä jatkamaan toimintaa suunnitelman mukaisesti.

Lähteet

- Aro, T. & Siiskonen, T. (2014). Millaista on hyvä tuki? Teoksessa: T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen. (2014). *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*.
- Baker, M. (2018). Early childhood teachers at the center: A qualitative case study of professional development in an urban district. *Early Childhood Education Journal*, 46(2), 231–240. <https://doi.org/10.1007/s10643-017-0858-6>
- Dawson, P., & Guare, R. (2010). *Executive skills in children and adolescents: a practical guide to assessment and intervention* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. (2021). Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa: Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:13. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-829-8>
- Kuutti, T., Sajaniemi, N., Björn P.M., Heiskanen, N. & Reunamo, J. (2021) Participation, involvement and peer relationships in children with special educational needs in early childhood education. *European Journal of Special Needs Education*, DOI: 10.1080/08856257.2021.1920214
- Hindman, J., Grant, L., & Stronge, J. (2014). *The supportive learning environment : effective teaching practices* . Routledge.
- Ketonen, R., Launonen, K., Ikonen, A., Salmi, P., Palmroth, A., Röman, M. & Mattinen, A. (2014). *Kieli ja viestintä*. Teoksessa: T. Siiskonen, T. Aro, , T. Ahonen & R. Ketonen. (2014). *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*.
- Marttinen, R. & Olkinuora, T. (2021). Yhteisöllinen toiminta varhaiskasvatuksessa – Esteettömän vuorovaikutuksen, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden kehittäminen moniammatillisesti.

- Teoksessa: V. Lund & P. Väliaho (toim.) (2021). Uudet tuulet – varhaiskasvatus matkalle tulevaisuuteen. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-609-9>
- Neuman, S. B. (2010). The research we have; The research we need. In S. Neuman & M. Kamil (Eds.), *Preparing teachers for the early childhood classroom: Proven models and key principles*. (pp. 221–236). Baltimore, MD: Paul H. Brookes.
- Pakarinen, E., Kiuru, N., Lerkkanen, M., Poikkeus, A., Siekkinen, M., & Nurmi, J. (2010). Classroom organization and teacher stress predict learning motivation in kindergarten children. *European Journal of Psychology of Education*, 25(3), 281–300. <https://doi.org/10.1007/s10212-010-0025-6>
- Pihlainen, K., Reunamo, J., Sajaniemi, N. & Kärnä, E. (2020) Children's negative experiences as a part of quality evaluation in early childhood education and care. *Early Child Development and Care*, DOI: 10.1080/03004430.2020.1801667
- Sainio, T., Pajulahti, R., & Sajaniemi, N. (2020). *Näin tuet lapsen itsesäätelyä: hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Timmins, S. & Gray, C. (2016). *Successful social stories for young children*. Jessica Kingsley Publishers.

b. Yrityspilotit ja varhaiskasvatuksen henkilöstön teknologiaosaaminen

Lotta Aavikko, UEF

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli osallistaa myös yritykset mukaan laajenevaan toimintaympäristöön kehittämiseen. LaTVa-hankkeessa oli mukana viisi yritystä, kaksi koko toiminnan ajan (**Mäntyniemen Ikihonka Oy/Siilinpiilo-päiväkoti, FunctionApp Oy**) ja kolme yritystä (**Outloud Oy, Happia Oy, Digiseikkailu Oy**) lyhyempien, noin puoli vuotta kestäneiden yhteistyöpilottien ajan.

Pilottien käynnistämisen lähtökohdat

Yritysyhteistyöpilotit aloitettiin keväällä 2020 kartoittamalla mahdollisia varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön tuotteita tarjoavia yrityksiä. Tässä apuna oli erityisesti hankkeen sosiaalinen media, jonka kautta suurin osa yrityksistä nykyään tekee markkinointityötään. Hankkeen sosiaalisen median tileillä seurattiin jo hankkeen teemaan sopivia yrityksiä ja sivustoja, joiden kautta löytyikin muutamia yrityksiä, joihin olimme yhteydessä. Sopivien yritysten löytäminen oli kuitenkin aluksi haasteellista, joten tulevaisuudessa hankkeiden onkin tärkeää pohtia, kuinka ne viestivät toiminnastaan parhaiten. Lisäksi yritysten olisi hyvä miettiä sosiaalisen median hyödyntämistään, jotta yhteydenottoopyyntöihin vastaaminen olisi tehokasta ja kaikkia osapuolia hyödyttävää. Lisäksi teimme sosiaaliseen mediaamme yhteistyöpyyntö-päivityksen, jonka kautta saimmekin luotua yhteyden pilotteihin mukaan lähteneisiin yrityksiin. Mukaan lähtivät **Outloud Oy** Eläinten juhlat-sovelluksella, jossa kehitettiin lasten kielellistä tietoisuutta sekä **Happia Oy** ja **Digiseikkailu Oy** hanketta varten kootulla yhteisellä tuotteella DigiBreikki, jossa oli laaja-alaisesti tehtäväkokonaisuuksia lasten teknologia- ja tunnetaitojen tukemiseen sekä liikkumisen lisäämiseen.

Pilottien tavoitteet

Piloteissa pidimme tärkeänä kaikkien osapuolien selkeää informoimista, jotta a) varhaiskasvatuksen ammattilaiset eivät kuormitu pilottikokeiluista tai asioiden selvittelystä ja b) jotta yritysten edustajille on selvillä seuraavat toimenpiteet. Hankerahoituksen mukaisesti

yrittäjäyhteistyössä ei saanut liikkua raha, joten yrityksille tarjosimme sen sijaan testialustan heidän tuotteilleen sekä käyttäjädataa suoraan varhaiskasvatukseen arjesta. Halusimme, että viestintä on yrityksille selkeää, jottei heiltä kuluisi pilottiin turhaa aikaa, joka voisi olla pois esimerkiksi tuotekehityksestä.

Toteuttaminen

Tarjosimme yrityksille ns. esitiedoksi hankkeessa varhaiskasvatukseen ammattilaisille toteutetun alkukyselyn tuloksia seuraavasti; minkälaiset digitaidot varhaiskasvattajat kokivat omaavansa, mihin he varhaiskasvatuksessa teknologiaa käyttivät, sekä mitä he halusivat teknologian käytöstä varhaiskasvatuksessa sanoa. Varhaiskasvatukseen ammattilaiset (n=46) kokivat enimmäkseen digitaitojensa olevan perustasolla (n=23). Vain muutamat vastaajat kokivat olevansa monipuolisia käyttäjiä (n=5) tai tvt-osaajia (n=2), joiden tietotaitoa voi hyödyntää tieto- ja viestintäteknologia (tvt)-asioissa koko työyhteisö. Vastaajat kertoivat käyttävänsä teknologiaa hyvin monenlaisiin tarkoituksiin. Vastausten välillä oli kuitenkin suurta hajontaa, sillä jotkut kertoivat etteivät käytä teknologiaa juuri ollenkaan ja toiset käyttivät digitekologiaa hyvin monipuolisesti: *”Digitekologiaa käytetään ryhmän aikuisista riippuen joko paljon tai hyvin vähäisesti.”*

Kyselyn vastauksissa monet digitekologian käyttömuodot saivat useita mainintoja. Eniten vastaajat kertoivat käyttävänsä opetuspelejä sekä digitaalisia laitteita viihdekäytössä kuten elokuvien katselu sekä valokuvien katsominen sekä ottaminen. Teknologia koettiin hyväksi suunnittelutyön avuksi, inspiraation lähteeksi sekä opetustuokioiden lisämateriaaliksi tai rikastajaksi. Toisaalta osa varhaiskasvattajista koki, ettei pelaaminen tai teknologia ylipäätään kuulu varhaiskasvatukseen, toiset vastaajista puolestaan vierastivat pelaamista, mutta kokivat medialukutaidon tukemisen tärkeäksi.

”Jos olisi enemmän aikaa ja laitteita sekä tietoa ja taitoa, käyttäisin enemmän. Ja olisi varmasti tarpeellista ja hyödyllistä. Tällä hetkellä ja tässä ryhmässä ei toimi eikä onnistu kuin erittäin pienessä mittakaavassa.”

Varhaiskasvatuksen opettajien asenteisiin teknologioiden käyttöön varhaiskasvatuksessa vaikuttavat myös aiemman tutkimuksen mukaan heidän kulttuuriset uskomuksensa ja näkemyksensä ylipäättään digitalisoituvasta yhteiskunnasta (Mertala 2019, 344). Siksi näkemysten kysyminen hankkeen sekä pilotin aluksi oli myös tässä tapauksessa tärkeää ja erilaisista käsityksistä pystyttiin hankkeen edetessä myös keskustelemaan.

Varhaiskasvattajien vastauksissa oli nähtävissä myönteisyys teknologiaa kohtaan, mutta vastaajilla oli huoli ajan riittämisestä esimerkiksi erilaisiin sovelluksiin tutustumiseen. Avoimissa vastauksissa varhaiskasvattajat toivat esiin myös huolta siitä, etteivät teknologiat saa haukata liian suurta osaa varhaiskasvatuksen päivittäisestä toiminnasta.

Vastaukset alkukyselyn teknologiakysymyksistä jaettiin tiedoksi yritysten edustajille, jotta he osaisivat toteuttaa esimerkiksi tarpeeksi selkeät ohjeistukset sovellustensa käyttöön pilottiin osallistuville varhaiskasvattajille.

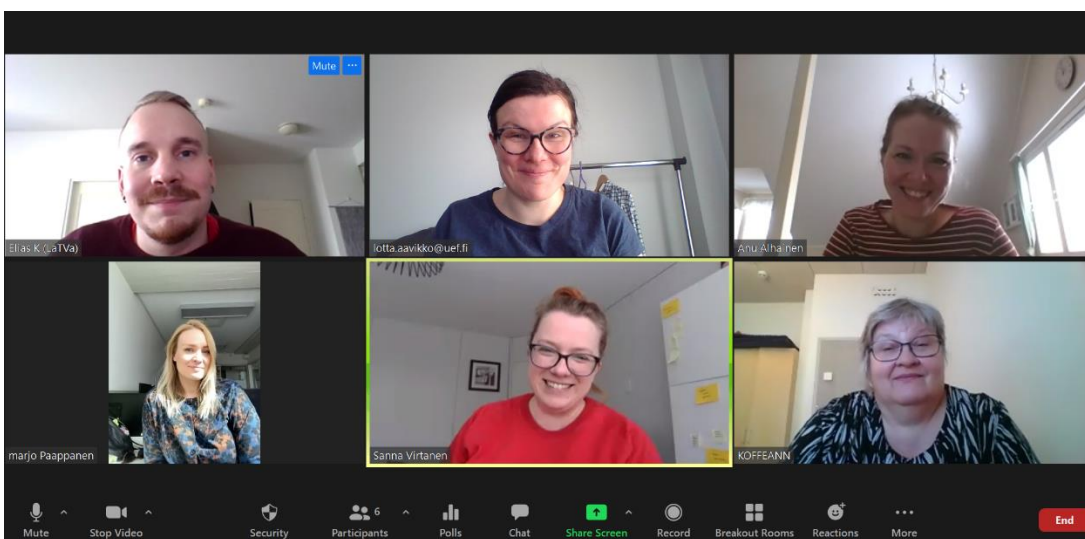
Syyskuussa 2020 pidettiin etänä hankkeen toinen työpaja varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisille. Työpajassa esiteltiin yritysten lähettämät lyhyet esittelyvideot sovelluksistaan. Työpajaan osallistujat antoivat palautetta siitä, miltä sovellukset vaikuttivat, ja miten ne voisivat soveltua arkeen. Suurin osa palautteesta sisälsi innostusta uusista sovelluksista kohtaan. Työpajojen osallistujien mielestä erityisesti se, että Eläinten juhlat- sovellus oli puheterapeuttien suunnittelema ja että DigiBreikki pohjautui varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, kiinnitti työpajoihin osallistuneiden huomion ja herätti luottamusta: *“Eläinten juhlat: Riimittely on keinona hyvä! Puheterapeutti sovelluksen taustalla = herättää luottamusta, uskaltaisi ottaa kokeiluun!”*

Myös muutamat muut osallistuneista ryhmistä kiinnittivät huomiota varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja sieltä nouseviin teemoihin: *“DigiBreikki:Tunnetaidot! Pisti heti silmään, samoin kuin VASU:n mukainen sisältö. Tunnetaitojen tukeminen on yhteinen tekijä sekä varhaiskasvatuksessa että perheneuvolan palveluissa (ja oikeastaan ihan kaikissa palveluissa);*

“DigiBreikki: Varhaiskasvatussuunnitelman mukaiset sisältöalueet on loistava juttu! Lisäksi bongattiin, että lapsi pääsee itse arvioimaan omaa toimintaansa sovellusta käyttäessään. ”

Molemmat sovellukset keräsivät ryhmissä kiitosta myös visuaalisesta ilmeestään, joka korostuu lapsiryhmien kanssa toimiessa varhaiskasvatuksen arjessa. Visuaalisesti viimeisteltyä, kutsuvaa ja toimivaa tuotetta oli lasten kanssa luonnollisesti helpompaa ottaa käyttöön ja saada lapset motivoituneiksi kokeilemaan tuotetta. Työpajaan osallistujien palautteet pilotoitavista sovelluksista käytiin läpi yritysten kanssa ja esimerkiksi päätös siitä, mitkä sovellukset sopisivat parhaiten viskari- ja eskari-ikäisille, syntyi ammattilaisten ajatusten pohjalta. Yhteistyötä yritysten kanssa jatkettiin siten, että sovellukset olivat kevään 2021 ajan käytettävissä kaikissa Kiteen päiväkotien ryhmissä tableteille asennettuina, mutta vain viskari- ja eskariryhmien työntekijät osallistuivat palautteenanto-tapaamisiin yritysten kanssa.

Sovellusten käyttö alkoi helmikuussa 2021. Tuolloin päiväkotiryhmiin jaettiin yrittäjien laatimat ohjevideot tuotteiden käytöstä sekä sovittiin palautetapaamisten aikataulut yritysten kanssa. Ryhmiin oli saatu uusia laitteita, joiden toimintavarmuus tuotti omia haasteitaan, joka onkin tämän muotoisissa kokeiluissa varhaiskasvatuksen kiireisessä arjessa usein haaste. Pyrimme osaltamme ja yhteistyössä it-palvelut kunnassa hoitavan yrityksen kanssa tekemään kaikista ohjeista mahdollisimman selvät, sekä informoimaan kaikkia osapuolia mahdollisimman hyvin esimerkiksi pikakuvakkeiden asentamisesta.

Kuva 5. Yritysyhteistyöpilotin kokoukset hoituivat täysin etänä eri puolille Suomea.

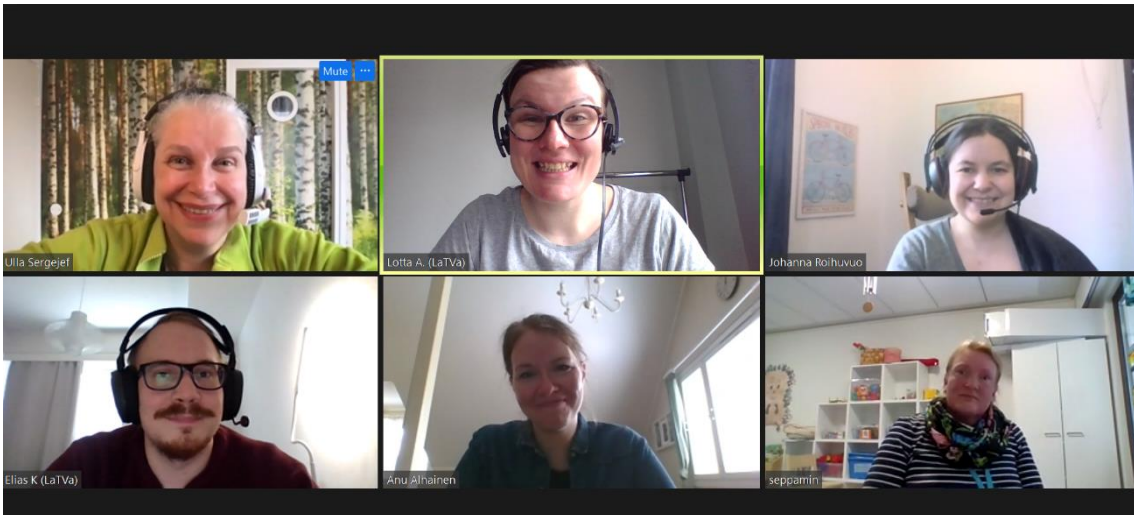
Joka kuussa oli hanketyöntekijöiden tekemän aikataulun ja ryhmäjaon mukaisesti tietty ryhmä palautteenantovuorossa ja heitä pyydettiin kirjaamaan ylös palautetta tuotteen käytöstä arjessa. Yritysten edustajien kanssa oli ideoitu yhdessä teemat, joista yritykset erityisesti halusivat palautetta. Nämä teemat olivat:

”Arjen käytettävyys - kuinka helppo sovellus/sivusto on ollut ottaa arkeen mukaan; kuinka sujuvaa käyttö on, minkälaisia pulmia on ilmennyt tai mikä voisi sujuvoittaa arjessa käyttöä vielä enemmän?

Motivoivuus - motivoiko sovelluksen/sivuston tehtävät lapsia, entä teitä työntekijöitä? Mitkä tehtävät on helppo ottaa mukaan, mitkä ehkä vaativat enemmän paneutumista?

Siirtovaikutus - onko joku tehtävä/osio erityisen suosittu? Hyödyntävätkö lapset sovelluksessa/sivustolla opittua muuallakin?”

Jokaisen pilottikuukauden loppupuolelta olimme varanneet yrittäjien kanssa Zoom-palaverin, jossa varhaiskasvattajat kertoivat palautetta tuotteen soveltumisesta arkeen. Varhaiskasvattajat olivat koonneet yrittäjille kerrottavaksi hyvin seikkaperäistä palautetta asioista, joita olivat tuotteiden käytössä huomioineet. Monesti palautteet koskivat tiettyä toimintoa tuotteessa, joka ei esimerkiksi toiminut tai tuotti haastetta lapselle, joka ei vielä osannut lukea. Monet lapset olivat innostuneet pilotoiduista tuotteista ja tuotteiden huomattiin soveltuvan hyvin erilaisiin tarpeisiin ja erilaisiin hetkiin varhaiskasvatuksen arjessa.

Kuva 6. Etäkokouksissa keskusteltiin pilotin toteuttamisesta ja kehittämisestä.

Tulokset ja tuotokset

Pilottien viimeiset palautetapaamiset olivat sovittu huhtikuulle 2021, jotta varhaiskasvattajat saivat toukokuussa keskittyä perustyöhön ja piloteista ehdittiin koostaa yhteenveto toukokuussa 2021 tapahtuneeseen hankkeen kolmanteen varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisille järjestettyyn työpajaan. Myös pilotteihin osallistuneet yritykset lähettivät pienet kiitos-videot työpajassa näytettäväksi.

Toukokuussa 2021 saimme yrittäjiltä kerätyn palautteen pohjalta arvokasta tietoa pilottien onnistumisesta sekä yhteistyöstä varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisten kanssa. Pilotit koettiin onnistuneiksi ja erityisesti hankkeen tekemää koordinointia ja ohjeistusta kiiteltiin. Tämä olikin yksi pilotin tavoitteista; olla mahdollisimman selkeä ja hyvin informoitu paketti kaikille osapuolille. Eräs yrittäjä kuvaa pilottia onnistuneeksi: *“Sain kuvan siitä mitkä asiat toimivat jo tuotteessa ja mitkä eivät, mitä toivotaan lisää jne. Lyhyeen kokeiluun oli saatu hyvin kokemuksia. Seuraavalla kerralla lasten ääntä vielä enemmän mukaan.”*

Hyväksi koettiin myös se, että yrittäjät saivat olla mukana vaikuttamassa kerättävään tietoon ja siihen, mihin asioihin varhaiskasvattajien toivottiin lasten tuotteenkäytössä kiinnittävän huomiota: *“Odotuksiini tuotteen käytettävyyden testaamisesta vastattiin erinomaisesti. Myös kommunikaatio ja aikataulut meni nappiin!”*

Eläinten juhlat- sovellus ei ollut alunperin suunniteltu varhaiskasvatukseen, joten halusimme kuulla miten yrittäjät näkivät varhaiskasvatuksen myös uutena sovelluskehityksen ympäristönä. Samoin DigiBreikki- tuote suunniteltiin aiemmin kouluun suunniteltujen sovellusten pohjalta, joten oli hienoa kuulla yrittäjien olevan toiveikkaita ja kiinnostuneita tuotteen edelleen kehittämisestä varhaiskasvatukseen: *“Arjen haasteiden ymmärtäminen on ensiarvoisen tärkeää ja sitä saimme suoraan varhaiskasvattajilta. Ympäristönä oikein toimiva.”*

Muu yritysyritys yhteistyö hankkeessa sekä tieto- ja viestintäteknologian käytön kokemukset ammattilaisilta

Hankkeessa tehtiin yritysyritys yhteistyötä myös koko hankkeen ajan yksityisen päiväkodin Siilinpiilon ja FuntionApp Oy:n kanssa. Yritysyritys yhteistyö Siilinpiilon kanssa tapahtui päiväkodin toimintaympäristöä kehittämällä. Hankkeen alussa Siilinpiilon ammattilaiset sekä hanketyöntekijät kartoittivat yhdessä päiväkodin toimintaympäristön kehittämistarpeet lasten tuen tarpeiden näkökulmasta. Tarvekartoituksen jälkeen päiväkodin toimintaympäristöä rakennettiin niin, että se tukisi paremmin lasten kasvun ja oppimisen kannalta tärkeiden toiminnanohjauksen taitojen kehittymistä. Käytännössä päiväkodin arkea rikastettiin esimerkiksi kuvallisella viestinnällä kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen tukemiseksi. Ympäristön kehittämistä seurattiin Siilinpiilon ammattilaisten väli- ja loppupalautteen avulla.

Yhteistyö FunctionApp Oy:n kanssa sisälsi sovelluksen kehittämistä lasten toiminnanohjauksen tueksi. Kehittämistyössä hyödynnettiin erityisesti hankkeen eri toimijoiden asiantuntemusta etäkokouksissa, joissa yhdessä sovelluksen koodaajan kanssa keskustelimme varhaiskasvatuksen arjesta ja millaiset tuotteet sinne lasten moninaiset tarpeet huomioiden sopisi.

Tiesimme, että suurin osa varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista koki olevansa perustason tv-t-käyttäjiä. Tällöin korostuu luonnollisesti teknologisten tuotteiden helppokäyttöisyys sekä nopea toimivuus, jotta tuote arjen hektisessä toiminnassa pysyy mukana. Jatkossa ammattilaisia, jotka kokevat tv-t-taitonsa erinomaisiksi ja sellaisiksi, että he pystyvät

antamaan omaa osaamistaan myös työyhteisön hyväksi, voisi hyödyntää enemmän myös vastaavista kokeiluista kerrottaessa ja työtovereita perehdyttäessä uusien tuotteiden käyttöön.

Toteutimme kyselyn ammattilaisille myös hankkeen lopussa. Oli hieman yllättävää, kuinka tvt-osaajien määrä ei ollut lisääntynyt eikä vastauksissa kerrottu käytettävän teknologiaa esimerkiksi koulutuksiin, työpajoihin tai kokouksiin, vaikka sellaisiin moni vastaajista koronapandemian aikaan varmasti osallistui. Toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon vastauksissa tuotiin esille jo alkukyselyssä toive lisätä etänä ja teknologiavälitteisesti annettavaa tukea, joten tämän vastaajan osalta koronapandemian tuoma digiloikka ja etätuen kehittyminen varmasti toi kokemuksen asioiden kehittymisestä myös hyvään suuntaan monista korona-ajan haasteista huolimatta.

Lähteet:

Mertala. (2019). Teachers' beliefs about technology integration in early childhood education: A meta-ethnographical synthesis of qualitative research. *Computers in Human Behavior*, 101, 334–349. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.08.003>

c. Sosiaalipalvelupuhelin

Elias Kaasinen, Siun sote

LaTVa-hankkeen eräs tavoite oli kehittää tukipalvelukioski, josta varhaiskasvatuksen ammattilaiset saisivat nopeasti apua sote-alan toimijoilta. Hankkeen alussa ideoitiin tukipalvelukioskin konkreettista toimintaa ja päädyttiin siihen, että tukipalvelukioski toteutettaisiin puhelinpalveluna, joka nimettiin sosiaalipalvelupuhelimeksi.

Sosiaalipalvelupuhelimen rakentaminen alkoi tehostetummin keväällä 2020, jolloin Siun soten projektityöntekijä ja lapsiperheiden palvelujen sosiaalityöntekijä kävivät tutustumassa Siun soten pohjoisen alueen palvelupuhelinmalliin, joka palveli useamman sosiaalihuollon palvelujen asiakkaita. Käynnin yhteydessä tutustuttiin myös järjestelmään, jonka avulla palvelua toteutettiin.

Tavoite

Alusta asti oli ollut selvää, että sosiaalipalvelupuhelimen kautta vastataan sosiaalihuoltoon liittyvien asioiden lisäksi varhaiskasvatuksen tiedusteluihin ja että tarvittava palvelutarpeen arviointi olisi mahdollista toteuttaa ensimmäisen puhelun aikana. Palvelun toteuttaminen konkreettisesti yhdessä monialaisesti antaisi mahdollisuuden arvostaa toisenlaista osaamista uusien silmin ja ymmärtää yhteistyön hyötyjä (Hujala & Lammintakanen 2018, 60). Sen vuoksi hankkeessa asetettiin tavoitteeksi sisällyttää sosiaalipalvelupuhelin Siun soten eteläisen alueen sosiaalihuollon palveluihin. Siun soten eteläisen alueen sosiaalipalvelupuhelimen piiriin kuuluvat lapsiperheiden palvelut (varhainen tuki), lastensuojelu, työikäisten sosiaalipalvelut (aikuissosiaalityö) ja perheoikeudelliset palvelut (lastenvalvoja).

Sosiaalipalvelupuhelimen tavoitteena on olla helposti saavutettava palvelu, josta saa ohjausta, tukea ja neuvontaa monipuolisesti sosiaalihuollon palveluihin liittyen. Asiakkaat eivät aina tunne palvelujärjestelmää eivätkä tiedä mikä taho vastaa mistäkin asiasta ja kenen puoleen tulisi kääntyä ja tätä toiminnassa pyritään ehkäisemään, jottei asiakas eksy etsiessään sosiaalihuollon palveluja. Toisaalta sote-ammattilaiset eivät aina tunne toisten ammattilaisten työtä, joka tekee yhteistyötä vaillaista. (Hujala ym. 2018, 22-23.) Sosiaalipalvelupuhelimeen vastaavat sosiaalihuollon

ammattilaiset tulevat siten väistämättä tietoisemmiksi eri sosiaalihuollon kenttien työstä, sillä toiminnassa tulee vastaan eri sosiaalihuollon kenttien asioita. Palveluja tuodessa yhteen on keskeistä, että rakenteissa ollaan tietoisia toisten tuottamista palveluista sekä lasten ja perheiden palveluja suunnitellaan yhdessä tavoitteellisesti (Perälä, Halme, Hammar & Nykänen 2011, 22).

Toteutus ja toiminnan seuranta

Syksyllä 2020 sosiaalipalvelupuhelin liitettiin osaksi järjestelmää, joka on muutenkin laajassa käytössä Siun sotessa, ja joka soveltui sosiaalipalvelupuhelimen tarpeisiin hyvin. Sosiaalipalvelupuhelimen palveluajaksi sovittiin arkipäivät klo 9–15. Sosiaalipalvelupuhelimeen vastaajat koostuvat lapsiperheiden palvelujen, lastensuojelun ja työikäisten sosiaalipalveluiden työntekijöistä, jotka ovat sosiaalihuollon ammattilaisia.

Tammikuussa 2021 sosiaalipalvelupuhelin aloitti toimintansa. Toiminnan alkaessa puheluita tuli melko vähän, keskimäärin yhdestä kahteen päivässä ja ne keskittyivät lastensuojelun asioihin. Siun soten omilla sivuilla oli vielä tammikuun alussa vajavaisesti tieto sosiaalipalvelupuhelimesta, joten tiedotusta puhelinpalvelusta lisättiin. Tammikuun loppupuolella puheluita alkoi tulla muihinkin kuin lastensuojeluun liittyen. Tiedot puhelujen sisällöistä perustuvat sosiaalipalvelupuhelimeen vastaajien keskeisiin viikko- ja kuukausipalaverien muistioihin.

Alkukevästä 2021 hankkeen viikko- ja kuukausipalaverien myötä huomioitiin, että asiakkaat olivat olleet tyytyväisiä siihen, että asiakkaan asia tarvittaessa ohjattiin eteenpäin ja työntekijä soitti asiakkaalle takaisin. Samalla todettiin, että viestintä sosiaalipalvelupuhelimeen vastaajien ja työntekijöiden, joille sosiaalipalvelupuhelimesta on ohjattu asiakkaita, sujui hyvin.

Loppukevästä 2021 hanke toteutti kyselyn sosiaalipalvelupuhelimeen vastaajille (n=6). Kyselyn kysymykset liittyivät saapuneiden puheluiden määrään sekä kysymyksiin tahoista, joista puheluita oli tullut sekä mitä palveluja puhelut olivat koskeneet. Kyselyä edelsi kahden viikon seurantajakso, jonka ajalle suurin osa kysymyksistä perustui. Vastaajat olivat tehneet 1–2 vastausvuoroa kahden viikon seurantajakson aikana. Keskimäärin puheluita vastaanotettiin vähintään 3–4 kappaletta ja enimmillään 10 kappaletta. Kaikkien puheluiden osalta ei selvinnyt, mitä kautta soittajat olivat

ohjautuneet soittamaan sosiaalipalvelupuhelimeen. Soittajan asia selvisi puhelun aikana päivittäin keskimäärin 1–3 puhelun osalta vastaajakohtaisesti seurantajakson aikana. Puhelut ohjattiin eteenpäin toiselle työntekijälle enimmillään 7 puhelun osalta ja suurimmalta osin 3–4 puhelun osalta.

LaTVa-hanke toteutti toisen kyselyn sosiaalipalvelupuhelimeen vastaaville työntekijöille lokakuussa 2021. Kysymykset olivat pääsoin samat kuin ensimmäisessä kyselyssä. Seurantajakson aikana puhelut koskivat eniten lastensuojelua ja toiseksi eniten työikäisten sosiaalipalveluita. Sosiaalipalvelupuhelimen toimintakauden aikana varhaiskasvatuksen yhteydenotot olivat koskeneet huolta lapsesta, konsultaatiota, lastensuojeluilmoitusta, lastensuojeluilmoituksen tekemisen harkintaa ja huoltajusasioita. Syksyllä 2021 sosiaalipalvelupuhelimeen vastaavat työntekijät olivat kokeneet hyväksi, että vastausvuoro kesti kokonaisen päivän sen sijaan, että vuoro kestäisi puolikkaan päivän ja tarvittaisiin vaihto toisen työntekijän kanssa. Samoin sosiaalipalvelupuhelinpäivinä on pystynyt vastaajien mukaan myös edistämään kirjallisia töitä.

Toiminnan jatkuvuus ja kehittämisideat

Sosiaalipalvelupuhelimen toiminnan on tarkoitus jatkua LaTVa-hankkeen päättymisen jälkeen juurruttamalla se Siun soten eteläisen alueen palveluihin. Sosiaalipalvelupuhelimeen vastaajien keskisten palaverien muistioden perusteella on tullut esille, että asiakkaat ovat lähtökohtaisesti olleet tyytyväisiä saamaansa palveluun. Tästä voisi tulevaisuudessa ottaa tarkemmin selvää Siun soten eteläisen alueen asukkaille suunnatussa kyselyssä.

Palvelun tunnettavuutta on mahdollista lisätä vielä hankkeen päätyttyä. Kyselyissä vastaajilta kysyttiin, että millä tavoin sosiaalipalvelupuhelimen tunnettavuutta voitaisiin lisätä yleisellä tasolla sekä erityisesti varhaiskasvatukselle ja muille yhteistyötahoille. Ehdotuksissa tuotiin esille Siun soten omille sivuille sosiaalipalvelupuhelimen numeron vieminen selkeästi sisältäen tiedon, mihin asioihin liittyen palveluun voi olla yhteydessä. Lisäksi tuotiin esille kuntien omille sivuille tiedon vieminen. Alueellisesti kohdennettu markkinointi sosiaalisessa mediassa tuotiin myös esille vastauksissa. Yhteistyötahoille markkinoinnissa tuotiin esille palvelusta tiedottaminen moniammatillisissa ryhmissä ja esitteiden kautta. Varhaiskasvatukselle markkinointia ehdotettiin

viemällä informaatiota varhaiskasvatuksen työntekijöille varhaiskasvatuksen esihenkilöiden kautta.

Lähteet:

- Hujala, A. & Lammintakanen J. (2018). Paljon sote-palveluja tarvitsevat ihmiset keskiöön. KAKS – Kunnallisan kehittämissäätiö. Kunnallisan kehittämissäätiön Julkaisu 12. <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2018/01/paljon-sote-palveluja-tarvitsevat-ihmiset-keskioon.pdf>.
- Perälä, M-S., Halme N., Hammar T. & Nykänen S. (2011). Hajanaisia palveluja vai toimiva kokonaisuus? Lasten ja perheiden palvelut toimialajohtajien näkökulmasta. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085045>.

d. Soten jalkautuminen varhaiskasvatukseen

Elias Kaasinen, Siun sote

LaTVa-hankkeen ensimmäinen työpaja toteutui 2019 joulukuussa, jonka jälkeen vahvistui ajatus siitä, että varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnan tiedot eivät aina ole välttämättä yhteneväiset sen suhteen, miten kummallakin kentällä toimitaan tai mitä palveluja on tarjolla. Keväällä 2020 päädyttiin siihen, että Kiteen alueella varhaiskasvatusikäisten kanssa työskenteleviä sosiaalihuollon työntekijöitä jalkautuu varhaiskasvatukseen 2020–2021 molemminpuolisen tutustumisen ja tiedonjakamisen tukemiseksi.

Jalkautuminen pohjautui pedagogiseen kuntoutuksen malliin, jossa lapsen tuki toteutuu lapsiryhmässä eikä erillisenä palveluna lapselle. Irrallisessa kuntoutuksen mallissa haasteena voi olla se, että lapsi jää paitsi päivän muista toiminnoista ja tällöin esimerkiksi lapsen vuorovaikutuksen taitojen kehittäminen voi heikentyä (Kauppila, Sipari & Suhonen-Polvi 2016). Tuloksellisempaa lasten taitojen kehittymiselle ja arkeen siirtymiselle on yksilökuntoutuksen ja ryhmästä erillisen erityisopetuksen sijaan lasten kanssa toimivien aikuisten (varhaiskasvatus, sosiaali- ja terveystyö, perhe) kiinteä vuorovaikutus ja taitojen oppimista tukevien käytäntöjen ja tehokkaamman tuen kuten terapian tai erityisopetuksen hyödyntäminen varhaiskasvatuksen ja perheen arjessa (Heiskanen ym. 2021, 151; Kauppila, Sipari & Suhonen-Polvi 2016). Terapeuttien jalkautuvaa työtapaa pilotoitiin myös YHES-hankkeessa, jossa terapeutit pohtivat yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa ratkaisuja, joilla voitiin tukea yksilön sijaan koko ryhmää (Marttinen & Olkinuora 2021).

LaTVa-hankkeessa soten varhaiskasvatukseen jalkautumisen tavoitteena oli kuntoutuksen sijaan kuitenkin vasta tutustua monitoimijaisesti puolin ja toisin sekä keskustella arjessa havaituista haasteista ja vahvuuksista yleisellä tasolla, ei yksilöistä käsin. Tällainen konsultatiivinen moniammatillisen tuen muoto on osa kaikkien lapsien saamaa yleistä tukea ja se voi olla myös tärkeä osa henkilöstölle tarjottavaa, työhönsä saamaa tukea esimerkiksi, kun lapsen saama tukea arvioidaan ja tehostetaan (Heiskanen ym. 2021, 151.) Tällöin lapsen saama tuki voi olla myös epäsuoraa, eli tukea tarjotaan myös esimerkiksi varhaiskasvattajille, jolloin he pystyvät

huomioimaan ja tukemaan lasta toisen ammattilaisen antaman tuen mukaisesti päivittäisissä toiminnoissa (Bazyk & Cahill 2015, 684–685).

Tavoitteet

Jalkautumisen tavoitteena oli, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa työskentelevät tulevat tietoisemmaksi varhaiskasvatuksen todellisesta arjesta ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tulee tietoisemmaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Tavoitteena oli myös, että samalla alueella työskentelevät tulevat tutummaksi toisilleen, toisin sanoen tuoda kasvot tutuksi niiden työntekijöiden kesken, jotka työskentelevät varhaiskasvatusikäisten lasten parissa. Jalkautuminen voisi mahdollisesti luoda erilaisen kuvan siitä, miten esimerkiksi sosiaalihuollossa suunniteltuja palveluja voisi viedä varhaiskasvatukseen sekä miten varhaiskasvatuksessa toteutettuja toimintoja voisi ottaa mukaan esimerkiksi perheiden kanssa tehtävään työhön sosiaalihuollossa.

Toteutus

Jalkautumispilotti suunniteltiin huolellisesti ennen sen aloittamista. Suunnitelulla haluttiin varmistaa, että pilotin aikana jalkautuminen mahdollistuisi mahdollisimman monelle varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa toimivalle sote-ammattilaisille. Toteuttaminen sisälsi neljä vaihetta: 1) Suunnitelma, aikataulut, 2) Valmistautuminen jalkautumisiin (kysymysten ja keskustelun aiheiden pohdinta), 3) Arviointi ja palaute, 4) Jatkokehittäminen.

Kesällä 2021 LaTVa-hankkeessa tehtiin suunnitelma siitä, millä aikataululla kukin työntekijä vieraillee Kiteen alueen päiväkodeissa. Suunnitelmassa olivat mukana lapsiperheiden palvelujen sosiaalityöntekijä, kaksi sosiaaliohjaajaa, kaksi perheneuvolan psykologia, kaksi koulukuraattoria ja toimintaterapeutti. Jalkautumisen myöhemmässä vaiheessa koulukuraattorien jalkautuminen karsittiin pois aikataulullisista syistä, mutta keskustelu koulukuraattorien palveluista johti koulukuraattoreiden palvelujen runsampaan käyttöön varhaiskasvatuksessa (esikouluryhmät) verrattuna siihen, mitä se ennen pilottia oli ollut.

Ennen jalkautumisten aloitusta toteutettiin alkukyselyt jalkautuvalle sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Vastauksista ilmeni, että jalkautuminen herätti kiinnostusta ja se koettiin tärkeäksi. Jalkautumisen myös odotettiin alkavan, se koettiin mukavaksi vaihteluksi ja sen toivottiin lisäävän yhteistyötä. Jalkautumiselta odotettiin myös työntekijöiden yhteisen ymmärryksen lisäämistä kummankin osapuolen toimintaperiaatteista. Jalkautuvat työntekijät näkivät oman osansa pilotissa tiedon kysyjänä ja jakajana sekä toiminnan jatkosuunnittelijana. Vastauksissa myös mainittiin, että kasvojen tutuksi tuominen voisi helpottaa tulevaisuudessa yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen vastauksista ilmeni, että jalkautumisia odotettiin ja yhteistyöltä toivottiin neuvontaa ja monialaista näkemystä lapsista. Myös yhteistyön odotettiin olevan sujuvampaa jalkautumisten myötä.

LaTVa-hanke tiedotti ennen jalkautumisten alkamista varhaiskasvatusta sekä soten henkilöstöä jalkautumisen aikataulusta. Tiedotuksessa tuotiin esille pilotin tavoitteet ja mitä pilotti vaatii varhaiskasvatuksen työntekijöiltä sekä sosiaalihuollon työntekijöiltä. Tiedottamisessa tuotiin esille, että jalkautumisten yhteydessä ei puhuta yksittäisistä lapsista, mikäli tästä ei ole pyydetty lupaa erikseen lapsen vanhemmilta. Jalkautuvia soten työntekijöitä tiedotettiin erikseen siitä, kuka toimii yhteyshenkilönä missäkin varhaiskasvatuksen yksikössä. Myös varhaiskasvatuksen lasten vanhempia tiedotettiin omalla tiedotteella, jonka varhaiskasvatus välitti perheille.

Osa jalkautuvista työntekijöistä oli tehnyt kaikki jalkautumiset 2020 loppuun mennessä, jolloin he toivoivat panostamista siihen, että keskusteltavia asioita valmistellaan varhaiskasvatuksessa ennen jalkautuvan työntekijän saapumista. Yhteistyö ja yhteisen ymmärryksen lisääntyminen koettiin hyväksi jalkautumisen tässä vaiheessa. Vuoden 2021 alussa LaTVa-hanke ohjeisti varhaiskasvatuksen yksiköitä uudelleen ja samalla ohjeisti valmistelemaan kysymyksiä yhteisellä tiimijajalla ennen jalkautuvien työntekijöiden saapumista.

Keväällä 2021 jalkautumisten päätyttyä loput jalkautuvat työntekijät saivat loppukyselyn vastatakseen. Jokaiseen Kiteen alueen varhaiskasvatuksen yksikköön tutustuminen nähtiin hyvänä, vaikka osalle työntekijöistä osa yksiköistä olivat jo entuudestaan tuttuja. Koska henkilökunta on vaihtuvaa, nähtiin hyvänä käydä näyttäytymässä. Tässä vaiheessa koettiin myös,

että varhaiskasvatuksen ammattilaiset olisivat voineet vielä enemmän valmistella kysymyksiä, joita esittää jalkautuvalle työntekijälle. Kehitysideana vastauksista ilmeni se, että tulevaisuudessa jalkautumista voisi toteuttaa työpareittain. Kehittämisen osalta nähtiin myös tarkemman suunnittelun olevan tarpeen jalkautumisen tavoitteiden ja käytettävän ajan suhteen.

Varhaiskasvatukselle suunnattu loppukysely osoitti, että suurin osa vastaajista koki jalkautumiset hyvänä tai hyödyllisenä. Jotta pedagogisesti kuntouttavaa toimintaa voidaankin jatkossa kehittää ja toteuttaa lasta ja perhettä tukevalla tavalla, monitoimijaisessa yhteistyössä tarvitaan jalkautumisen kaltaisia uusia kokeiluja ja yhteistyön kehittämistä.

Vastauksista ilmeni, että varhaiskasvatuksessa olisi toivottu enemmän konkreettisia neuvoja tiettyjen tilanteiden hoitamiseen. Jalkautuminen nähtiin tarpeelliseksi, koska jalkautumisten yhteydessä työntekijät saivat vaihdettua kuulumisia ja mielipiteitä molempien osapuolien arjesta sekä tietoa siitä, kehen tarvittaessa olla yhteydessä. Lisäksi toivottiin, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten vierailuja voisi olla enemmän ja säännöllisemmin, esimerkiksi osana uusien työntekijöiden perehdyttämistä ja kokeneempien työntekijöidenkin osalta säännöllisesti, esimerkiksi kerran vuodessa. Tämä tukisi myös yhteisöllisempää tuen muotoa, jossa esimerkiksi toimintaterapeutti toimii ryhmässä tukien ryhmän muita ammattilaisia huomioiden haasteita aiheuttavia tekijöitä toimintaympäristössä. Tavoitteena on yksilöllisemmän tuen tarpeen väheneminen, kun esteellisyyttä ja tuen tarvetta aiheuttavia tekijöitä on huomioitu jo ympäristön rakennusvaiheessa (Dancza ym. 2017, 258).

e. Jalkautuminen kouluttamisen menetelmänä Kiteellä

Anu Alhainen

Arjen pienet muutokset, tutuksi tuleminen ja matalan kynnyksen yhteydenotto olivat soten jalkautumispilotin keskeisiä toiveita ja tuloksia. Tämän vuoksi Kiteellä päätettiin kokeilla myös hankkeen ostopalveluina toteutettavien koulutuksen järjestämistä samaan tapaan. Konkreettiset, arjen käytänteisiin liittyvien täydennyskoulutusten on huomattu olevan varhaiskasvattajien

ammattillisen kehittymisen näkökulmasta tehokkaita sekä motivoivia (Zaslow ym. 2010, 84). Siksi jalkautuvaa asiantuntijakoulutusta haluttiin kokeilla perinteisemmän kaikille yhteisen luentomallin sijaan.

Kiteellä toteutettiin LaTVa-hankkeen aikana useampi varhaiskasvatuksen koulutus jalkautumismallia hyödyntäen. Neuropsykiatrisia piirteitä kerrattiin henkilökunnalle yhteisellä luentokerralla etätoteutuksella, sillä henkilökunnalla oli jo allaan vuoden mittainen nepsykoulutusten sarja. Luentokerran jälkeen nepsy-valmentaja kiersi kevättalvella 2021 kaikissa päiväkotiryhmissä ja vei tukea suoraan lapsiryhmän arkeen. Tällä toivottiin avun löytyvän suoraan lapsiryhmän tilanteisiin ja toimintaympäristöön. Tämä nepsy-kierros uusittiin vielä syksyllä 2021, jolloin mukaan pääsivät halukkaat päiväkotiryhmät sekä perhepäivähoitajat.

Koska henkilöstöllä oli vankka koulutus pohja myös positiivisen pedagogiikan suhteen, toteutettiin syksyllä 2021 myös positiivisen pedagogiikan sparraukset. Näissä sparrauksissa jokainen ryhmä oli etäyhteydellä pohtimassa keinoja ja ryhmänsä tilannetta positiivisen pedagogiikan näkökulmasta. Tähän koulutukseen liittyi myös kaikille yhteinen koulutuslauantai, joka kokosi varhaiskasvatuksen ammattilaiset pitkästä ajasta yhteen. Sekä positiivinen pedagogiikka että nepsy-valmennus liittyivät henkilöstölle jo tuttuihin aiheisiin ja menetelmiin. Jalkautumiskoulutuksilla haluttiin vahvistaa jo valmiiksi löytyvää vahvaa osaamista, sekä tukea henkilöstön voimavaroja tuomatta pedagogiikkaan liikaa uusia elementtejä. Koska toivetta tukiviittomakoulutuksesta oli ilmennyt hankkeen aikana, toteutettiin myöskin se syksyn 2021 aikana. Tämä toteutettiin myös jalkautumismallia hyödyntämällä. Tällöin kouluttaja meni kouluttamaan niihin tiloihin, joissa ryhmä yleensä työskentelee ja ryhmät saivat myös toivoa etukäteen tarvitsemiaan tukiviittomia. Näin toivottiin opitun yhdistyvän suoraan arkeen ja lasten toimintaympäristöön. Jalkautuminen koulutuksen muotona koettiin varhaiskasvatuksen henkilöstön parissa hyväksi tavaksi tukea menetelmien käyttöä arjessa ja *"herätellä"* (hankkeen loppukyselyn vastaus) pohtimaan jotakin uutta tapaa toimia.

Lähteet:

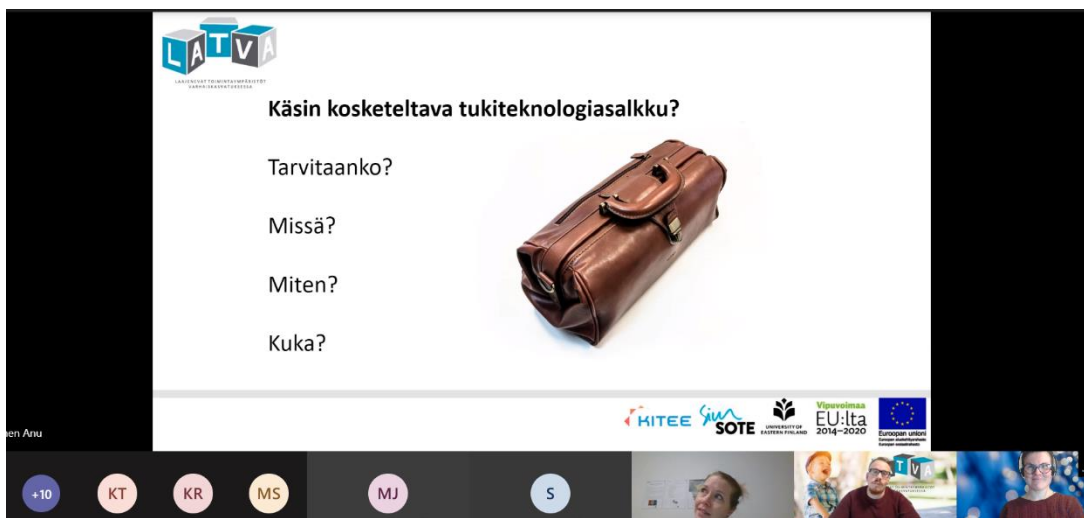
- Bazyk, S. & Cahill, S. (2015). School-based occupational therapy. Julkaisussa J. Case-Smith & J. O'Brien (toim.) Occupational Therapy for Children and Adolescents. 7th edition. Elsevier. St. Louis, Missouri, 664-703.
- Dancza, K., Missiuna, C. & Pollock, N. (2017). Occupation-centered practice: When the classroom is your client. Julkaisussa S. Rodger & A. Kennedy-Behr (toim.) Occupation-Centered Practice with Children. A Practical Guide for Occupational Therapists. 2nd ed. Wiley Blackwell, 257-287.
- Kauppila, J., Sipari, S. & Suhonen-Polvi, H. 2016. Lapsen kokonaiskuntoutus kehitysympäristössään. Teoksessa I. Autti-Rämö, A.-L. Salminen, M. Rajavaara & A. Ylinen (toim.), Kuntoutuminen, 110–121. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Zaslow, M., Tout, K., Halle, T., Whittaker, J. V., & Lavelle, B. (2010). Toward the identification of features of effective professional development for early childhood educators. Literature Review. In Office of Planning, Evaluation and Policy Development, US Department of Education.

f. Tukiteknologiasalkku, sen kehittäminen ja tuen laajentaminen koteihin

Anu Alhainen, Kiteen kaupunki

Taustaa ja käynnistämisen lähtökohdat

Hankkeen yhtenä päätavoitteena on ollut Kiteen varhaiskasvatuksen ja Siun soten lapsiperhepalveluille yhteisen tukiteknologiasalkun kokoaminen. Pohdimme hankkeen alussa erilaisia mahdollisuuksia niin konkreettisten salkkujen, digitaalisten salkkujen kuin hybridiversioiden välillä. Loppusyksystä 2019 kasasimme konkreettisen salkun ensimmäisen työpajamme aiheesta ”Haastava käyttäytyminen”. Salkku oli kevyt prototyyppi ja sisälsi lähinnä tulostettua ja laminoitua tukimateriaalia haastavan käyttäytymisen tilanteisiin sekä muutaman ostetun materiaalin. Tämän salkun sisältö esiteltiin varhaiskasvattajille Näköala-ryhmässä syksyllä 2019 ja jokainen ryhmä sai ryhmäänsä kokeiltavaksi jonkun haluamansa materiaalin. Salkun materiaali otettiin hyvin vastaan ja sen materiaalien käytöstä on dokumentoitu tukiteknologiasalkkuun.

Kuva 7. Anu Alhainen alusti keskustelua tukiteknologiasalkusta Kiteen varhaiskasvatuksen väelle.

Koronapandemian iskiessä keväällä 2020 kaikki ensimmäisen salkun materiaalit jäivät ryhmiin. Haasteeksi nousi heti materiaalien turvallinen kierrättäminen. Pandemian myötä olemme oppineet, että ryhmästä toiseen kiertävät asiat on jouduttu jättämään minimiin. Salkkuja pitäisi

siis joko olla jokaisessa ryhmässä omansa, eli päiväkodeissa ainakin 19 salkkua. Näin suuri määrä tarkoittaisi suppeampaa sisältöä, tai materiaalien puhdistamiseen tulisi varata työaika ja tekijä. Käytännön arjessa tämä heikentäisi salkkujen käytettävyyttä. Tammikuussa 2021 varhaiskasvatuksen opettajille pidetyssä Näköala-ryhmässä aihetta käsiteltiin tehtävän muodossa ja henkilökunnan mielipidettä salkun muodosta kysyttiin. Tässä nousi hyvin selkeästi esille toive teknologian välityksellä toimivasta salkusta, joka on avoin kaikille. Konkreettisten salkkujen säilyttäminen ja jakaminen nähtiin haastavaksi tilojen puutteen ja etäisyyksien takia. Sopivia tiloja salkkujen säilyttämiseen ei varhaiskasvatuksesta löydy. Jos ne olisivat suurimmassa, keskustassa sijaitsevassa päiväkodissa, täyttäisivät ne siellä yhden varastotilan, josta päiväkodissa on muutenkin puutetta. Jos ne sijoitettaisiin keskustaan kaupungintalolle, pääsy aukioloaikana klo 8.00–15.00 välillä on usein haastavaa, koska henkilökuntaa tarvitaan yleensä tuohon aikaan päiväkodilla ja lisäksi harvalla varhaiskasvattajalla on kaupungintalolle avaimia. Lisäksi etäisyydet eri varhaiskasvatuspisteiden välillä nousevat parhaimmillaan yli 30 kilometriin, joten tasapuolinen saatavuus olisi haastavaa.

Toteutus

Salkkua alettiin kasata myös teknologiseen muotoon syksyllä 2019. Toimivaksi ja helposti käyttöön otettavaksi alustaksi todettiin PedaNet-palvelu, jossa materiaalien lisäämiselle on monia mahdollisuuksia. Koska Kiteen kaupungin kouluille oli jo ostettu PedaNetin käyttöoikeudet, ei sen käyttöönotto varhaiskasvatukselle maksanut mitään ja tästä ei koitunut hankkeelle ylimääräisiä kustannuksia. Käytännön haasteiden takia tukiteknologiasalkku rakentui lopulta kokonaan teknologiseksi. Se palvelee niin varhaiskasvatuksen kaikkia yksiköitä Kiteellä, kuin soten ammattilaisia ja perheitä. Tämä tukee lapsen laajenevan toimintaympäristön rakentumista. Lisäksi materiaali on käytettävissä avoimesti kaikille asiasta kiinnostuneille. Tätä mahdollisuutta on jo hyödynnetty niin yhteistyökumppaneidemme kesken kuin muuallakin Suomessa, jolloin salkku toimii myös väylänä esitellä Kiteen varhaiskasvatusta ja yhteistyökumppaneitamme.

Tukiteknologiasalkkuja varten varatuilla rahoilla on ostettu ryhmiin tablettitietokoneita, joilla mahdollistuu teknologisen salkun tasapuolinen käyttö. Rahoilla on hankittu esimerkiksi perhepäivähoitajille omat tabletit, sillä heillä ei ennen ollut kuin yksi kiertävä laite. Näin on saatu

heidän oppimisympäristönsä laajentumaan myös tukimateriaaleihin. Varhaiskasvatuksen laitekanta oli muuallakin jo vanhentumassa, joten uusilla laitteilla on taattu kaikkien tasapuolinen pääsy salkun sisältöihin ja sen käyttäjäksi.

Tuotokset

Tukiteknologiasalkku löytyy Pedanet-ympäristöstä ([linkki tukiteknologiasalkkuun](#)) ja kehittyi hankkeen päättymisen jälkeenkin. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat työstäneet materiaaleja salkkuun melkein jokaisessa Näköala-tapaamisessa. Materiaalin on aluksi syöttänyt salkkuun projektityöntekijä ja salkun vastaavaksi pääkäyttäjäksi on nimetty työntekijä varhaiskasvatuksesta. Syksyllä 2021 jokainen varhaiskasvatuksen työntekijä sai salkkuun omat tunnuksensa ja harjoittelimme materiaalien syöttämistä salkkuun, syyskuun Näköalassa opettajien kanssa ja lokakuussa hoitajien kanssa. Näin salkun käyttäminen tehtiin mahdolliseksi kaikille varhaiskasvatuksen työntekijöille ja salkku tulee jäämään työvälineeksi varhaiskasvatukseen.

Salkusta on tarkoitus muokkautua väline jakaa tietoa toimivista tukimenetelmistä ja ideoista. Näin saamme henkilökunnan osaamisen laajenemaan kaikkiin varhaiskasvatuksen toimintaympäristöihin ja parannettua henkilökunnan osaamista. Vastaavankaltaisilla toimenpiteillä vahvistetaan yhteisten koulutusten ja työpajojen lisäksi saman alueen eri ammattilaisten työn yhteistä arvopohjaa tukitoimia yhteensovittamalla.

Salkku jaoteltiin erityispedagogisen näkökulman mukaan toiminta-alueittain. Sen pääotsikot ovat Sosiaaliset taidot, Kieli- ja kommunikaatiotaidot, Kognitiiviset taidot, Motoriset taidot ja Päivittäiset taidot. Näistä neljä ensimmäistä jakautuvat kolmeen osioon: Tukimenetelmiä, Tutkittua tietoa ja Toimintaideoita. Tavoitteena on ollut, että Tukimenetelmiä-osiosta löytyisi suoria vinkkejä tai linkkejä kyseessä olevan toiminta-alueen tukemiseen, Tutkittua tietoa -osiosta löytyisi napakkaa ja tutkimukseen perustuvaa tietoa toiminta-alueesta ja Toimintaideoita-osiosta voisi jakaa arjessa toimivia käytännön ideoita tuokioiden ja toiminnan toteuttamiseen. Viimeinen toiminta-alue päivittäiset taidot jakautuu taas varhaiskasvatuksen päivän mukaan päivän eri toimintoihin. Osiot ovat osittain päällekkäisiä, joten selkeä lajittelu on välillä haastavaa. Esimerkiksi rentoutumisharjoitukset liittyvät olennaisena osana toiminnanohjauksen tukemiseen, mutta

myös päiväunihetkeen, joten niiden kytkeminen vain yhden otsikon alle on vaikeaa. Tavoitteena on ollut kuitenkin luoda mahdollisimman selkeä runko, jonka päälle jokaisen toimijan olisi helppoa luoda omia lisäyksiään.

Varsinaisen tukiteknologiasalkun lisänä ovat vielä osiot Monialainen yhteistyö, johon on listattu linkkejä eri yhteistyötoimijoiden sivuille sekä ohjeita hakeutumisesta varhaiskasvatuksesta sotepalveluihin. Osioista Toimintaympäristön tuki löytyy kooste Siilinpiilon toimintaympäristön luomisessa saaduista kokemuksista videoiden, tekstin ja kuvien muodossa. Varhaiskasvattajien esittämän toiveen pohjalta tukiteknologiasalkkuun on lisäksi luotu varhaiskasvatuksen käyttöön suunniteltu lainaamo, jossa on mahdollista nähdä eri varhaiskasvatuspisteiden materiaalia niin kirjallisuuteen, roolivaatteisiin, retkeilytarvikkeisiin kuin liikuntavälineisiin liittyen. Tämä mahdollistaa materiaalien sujuvan lainaamisen eri pisteiden välillä.

Linkki tukiteknologiasalkkuun (2022) : <https://peda.net/kitee/varhaiskasvatus/latva/tl>

g. Salkun laajennus – neuropsykiatrinen valmennus

Kesällä 2021 pohdimme, kuinka vahvistaa tukiteknologiasalkusta saatavaa tukea myös esimerkiksi perheille. Tähän kehitimme ratkaisuksi neuropsykiatrisesta valmennuksesta tuttujen menetelmien ja välineiden koostamisen tukiteknologiasalkkuun -perheiden arjen hallinnan kansioon. Syksyllä 2021 aloitimme hankkeeseen kuluvana ostopalveluna yhteistyön nepsy-valmennusta tarjoavien Siun soten kilpailuttamien yritysten **Debora Oy:n** ja **Aistikan** kanssa. Tavoitteena oli kehittää perheiden saamaa matalan kynnyksen palvelua. Nepsy-valmennusta antavien yritysten kanssa valikoimme perhevalmennukseen sopivia jo salkussa olevia menetelmiä ja välineitä, joita yritykset pilotoivat perhevalmennuksissa loppusyksystä 2021. Tukiteknologiasalkkuun laadittujen välineiden ja käyttöohjeiden avulla perheet pystyivät, joko itsenäisesti tai nepsy-valmentajan avustuksella, ottamaan käyttöön tukivälineitä ja -menetelmiä, joilla tukea lasta kotona. Näin tuen välineet ja menetelmät saavuttavat myös perheet, ja saimme tukiteknologiasalkun kehitykseen jälleen uutta kehitysnäkökulmaa neuropsykiatrisilta valmentajilta.

Ajatuksia tukiteknologiasalkun hyödynnyksestä neuropsykiatrisessa valmennuksessa

Kati Yletyinen, Aistika

Ennen valmennusjakson alkua, perheet saivat täytettäväksi taustatietolomakkeen sekä tietoa neuropsykiatrisesta valmennuksesta. Esitietolomakkeen pohjalta he mieltivät jo hieman ennakkoon niitä haasteita, joita arjessa näyttäytyy sekä muutoksia, joita he toivovat arkeen. Ensimmäisessä tapaamisessa kartoitettiin tavoite valmennukselle, jota kohti työskentely alkoi. Perheet saivat tietoa LaTVa – hankkeesta sekä siinä toteutuneesta tukiteknologiasalkusta. Valmennuksessa myöhemmin toteutettiin perheiden lapsille henkilökohtaiset toimintataulut vahvistamaan toiminnanohjausta ja itseohjautuvuutta. Lisäksi tukea haettiin tunnetaitoihin liittyviin asioihin ja kuinka ottaa niitä puheeksi lapsen kanssa.

Tukiteknologiasalkku on ollut iso osa nepsy-valmennuksen suunnittelua. Sen hyöty on ollut myös siinä, että sen on voinut esitellä käynnillä vanhemmille ja ohjata heitä itsenäisesti tutustumaan

materiaaleihin. Toki monien nepsy-lasten vanhempien kohdalla on huomioitava, että he ovat jo valmiiksi arjesta kuormittuneita. Silti tässä asiassa he kokivat, että tiedon etsiminen tätä kautta oli vaivatonta ja tietoa oli koottu kattavasti. Nepsy-valmennusten tavoitteet tulee olla konkreettisia ja saavutettavia, joten työskentely lapsen kanssa lähtee tavoitetta kohti. Samalla on tärkeää ohjata vanhempia, koska ei riitä, että muutos tapahtuu pelkästään lapsen toimintatavoissa, sillä usein muutoksen tarve on myös koko perheen toimintatavoissa.

Nepsy-valmennukset ovat kestoaltaan eri mittaisia, eikä aikaa ole loputtomasti käytettävissä, joten olemassa olevan tiedon, tässä tapauksessa tukiteknologiasalkun käyttö tukee tehtäväänsä vanhempien ohjauksessa arjen tukena valmennuksen jälkeen.

h. Tuen jalkautuminen koteihin keväällä 2020

Anu Alhainen, Kiteen kaupunki

Keväällä 2020 alkaneet poikkeusolot muuttivat koko hankkeen, mutta myös varhaiskasvatuksen arkea monen lapsen jäädessä kotiin. LaTVa-hankkeessa haluttiin jatkaa työskentelyä varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ja lasten tasapuolisen tuen vahvistamiseksi myös muuttuneissa olosuhteissa. Koska isolla osalla lapsia oppimisympäristö oli tuolloin kotona, LaTVa-hanke halusi jakaa viikoittain kotiin pieniä vinkkejä lasten kanssa touhuamiseen. Vinkit kasattiin niin, että ne tukivat lapsen turvallisuuden tunnetta sekä vahvistivat lämmintä vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Osa vinkeistä toteutettiin yhteistyössä silloin Kiteellä toimineen Liikuntaloikka-hankkeen kanssa, joka tuki moniammatillisuutta myös hankkeiden välillä.

Viikkovinkkien dokumenttipohjaa (liite 3) päätettiin jakaa hankkeen jälkeen varhaiskasvatukseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöille myös tulevaa varten, jotta selkeän, eri osa-alueisiin jaetun dokumentin tekoa ei tarvitse aloittaa tyhjästä. Idea tällaiseen dokumenttiin tuli Kiteen alueen vuosikello-tapaamisessa syksyllä 2021, kun varhaiskasvatuksen ammattilaiset toivoivat esimerkiksi sotelaisilta pieniä, helposti ymmärrettäviä esittäytymisiä kotiin. Kun dokumenttipohja on valmiina, vähentää se käytännön toteutukseen kuluvaan aikaa eri ammattilaisten kiireisessä arjessa.

i. Moniammatilliset työpajat henkilöstön ja toiminnan kehittämisen välineenä

Lotta Aavikko & Lotta Sundelin, UEF

Taustaa

Hankkeen kolmen työpajan tarkoituksena oli kehittää moniammatillisesti Kiteen varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista jakamalla jo hyviksi todettuja käytänteitä eri ammattilaisten kesken ja pohtia, minkälaisia kehittämistarpeita monitoimijaisesta työskentelystä nousee esiin, joihin LaTVa-hankkeessa voitaisiin rakentaa toimivia ratkaisuja. Monitoimijaisen yhteistyön kehittäminen mahdollistuu, kun eri toimijat eri organisaatioista pystyvät tapaamaan siten, että tutustumiselle, ajatusten vaihdolle sekä ongelmanratkaisulle aidosti jää arjessa aikaa (Saint-Pierre, Herskovic & Sepúlveda 2018, 133). Moniammatillinen työ sekä sen kehittäminen vaativat vastuunottoa, roolien selkeyttä ja päätöksentekoon osallistumista (Rekola 2008, 15–16), joihin hankkeen kaikissa toimenpiteissä kiinnitettiin huomiota. Tätä tuki myös hanketiimin moniammatillisuus, jotta esimerkiksi aikataulujen, vastuiden ja roolien tuntemus oli alusta asti mahdollista huomioida.

Jotta lasten ja perheiden saama tuki näyttäytyisi heille selkeänä, vaatii se ammattilaisten tekemää yhteistyötä ja roolien selkeytymistä. Näihin on pyritty LaTVa-hankkeessa ja yhtenä hankkeen tuloksena ehdotetaan näiden toimenpiteiden pohjalta myös jatkossa yhteisten foorumeiden kehittämistä eri muodoissa, kuten yhteisissä koulutuksissa, neuvotteluissa ja kokouksissa.

Käynnistämisen lähtökohdat

Kehittämistyöpajojen teemat pohjautuivat hankkeen alussa, syksyllä 2019 Kiteen varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa työskenteleville järjestettyyn alkukyselyyn (n=61). Kyselyn vastauksista nousi esiin kaksi varhaiskasvatuksen kentän keskeistä kehittämisaluetta, joita olivat lapsen haastava käyttäytyminen varhaiskasvatuksen arjessa sekä moniammatillisen yhteistyön tasalaatuisuus ja toteutuminen lapsen tuen organisoimiseksi. Ensimmäinen kehittämistyöpaja järjestettiin Kiteellä, mutta toinen ja kolmas kehittämistyöpaja toteutettiin etänä koronatilanteesta johtuen.

Työpajojen suunnittelun pedagogisena lähtökohtana toimi sosio-konstruktivistinen yhteistoiminnallinen oppiminen, jolloin keskeistä oli eri asiantuntijoiden keskinäinen arvostus ja yhteisymmärrys kaikkien osallistumisen merkityksestä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi sekä lapsen tukitoimien organisointi varhaiskasvatusikäisten toimintaympäristöön mahdollisimman ennaltaehkäisevästi, tasalaatuisesti ja kestävästi (Koppinen & Pollari 1993).

Työpajojen tavoitteena oli kehittää moniammatillista, kaikkia osapuolia palvelevaa sekä varhaiskasvatuksen lapsia sekä vanhempia tukevaa yhteistyötä, jossa jokaisen ammattilaisen vahvuus huomioidaan. Moniammatillinen työskentely ei kuitenkaan toimi itsestään, kun eri alojen ihmisiä laitetaan toimimaan yhdessä. LaTVa-hankkeen toimenpiteet vaativat toimijoilta sitoutumista, esihenkilöiltä saatua mahdollisuutta ja organisointia sekä halua oppia uutta. Kuten moniammatilliseen työhön asiakkaiden kanssa, myös hankkeeseen vaikuttivat organisaatioiden väliset tiedonkulun haasteet, henkilöiden väliset sekä organisaatioon liittyvät ja mahdolliset hierarkiat sekä hallinnollinen politiikka. (Isoherranen 2012, 33–34.) Näihin tekijöihin pyrittiin kiinnittämään kaikessa toiminnassa huomiota ja kannustamaan toimijoita osallistumaan ennakkoluulottomasti uuden toiminnan ideoimiseen ja oppimiseen. Lisäksi keskityttiin johtoasemassa toimiville henkilöille tiedottamiseen ja heidän osallistamiseensa aikatauluttamiseen ja suunnitteluun.

Työpajojen suunnittelussa hyödynnettiin varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön jo tiedossa olevaa osaamista ja vahvuuksia, kuten positiivisen pedagogiikan ja ratkaisukeskeisen neuropsykiatrisen valmennuksen osaamista. Työskentely toteutettiin monitoimijaisissa pienryhmissä mukaillen learning cafe- menetelmää sekä ohjattujen ryhmäkeskustelujen periaatteita (Innokylä 2021; Valtonen & Viitanen 2020), jotka mahdollistivat erilaisten ammatillisten näkökulmien tarkastelun samasta ilmiöstä ja kokonaisvaltaisemman yhteisen näkemyksen muodostamisen kehittämällä kaikkien kentällä toimivien asiantuntijoiden ymmärrystä. Monitoimijaisissa ryhmissä osallistujat saivat työpajoissa erilaisia case-tapauksia, joihin he pohtivat tehtävänantojen mukaisia kehitysehdotuksia ja ratkaisuita. Kaikissa työpajoissa tehtäväosuuksia oli vähintään kaksi, joissa joko näkökulmaa syvennettiin tai keskityttiin uuteen case-esimerkkiin.

Onnistuneen työskentelyn edellytyksenä oli antaa kaikille ammattilaisille tilaa esittää näkemyksiä sekä tutustua paremmin puolin ja toisin. Toimijoiden välinen vuorovaikutus sekä eri ammattilaisuudesta esiin tulevat erilaiset näkemykset haluttiin saada kuulluksi ja siten täydentämään moninaisia ratkaisumalleja esitettyihin kysymyksiin. Osallistujien erilaiset taustat ja ammatillinen osaaminen luonnollisesti vaikuttivat vastauksiin sekä pienryhmien erilainen koostumus toi saman työpajan eri ryhmien tuotoksiin vaihtelevuutta. (Valtonen & Viitanen 2020, 118–120.) Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöitä oli alueella vähemmän kuin varhaiskasvatuksen henkilöstöä, joten luonnollisesti jokaisessa ryhmässä ei aina ollut sosiaali- ja terveydenhuollon tai esimerkiksi seurakunnan työntekijää. Tällöin pyrimme kuitenkin sekoittamaan varhaiskasvatuksen eri ammattilaisia eri ryhmistä ja yksiköistä keskenään ja sekin koettiin, varsinkin etäyhteyksien välityksellä tärkeäksi, sillä saman kunnan työntekijät eivät varsinkaan koronaviruksen takia kovin usein tavanneet toisiaan.

Samaa, eri yksiköissä, ryhmissä ja organisaatioissa työskentelevien moniammatillista toimimista toteutettiin myös kahdessa seuraavassa työpajassa, jotka toteutettiin etäyhteydellä. Työpajojen palautteissa kiiteltiin kummallakin kerralla ryhmätyöskentelyä, jossa pääsi kuulemaan, vaikka vain toisen varhaiskasvatusyksikön kuulumisia ja erilaisia ratkaisumalleja.

Tavoitteet ja toteutus

Ensimmäisen kehittämistyöpajan aiheeksi valikoitui lapsen haastava käyttäytyminen varhaiskasvatuksen arjessa. Haastava käyttäytyminen on terminä laaja ja tässä yhteydessä sillä tarkoitettiin aikuisen kuvaamaa lapsen käyttäytymistä, joka on este lapsen optimaaliselle oppimiselle tai prososiaaliselle vuorovaikutukselle vertaisten tai aikuisten kanssa (Zaghlawan & Ostrosky 2011). Nämä tilanteet haastavat arjen tilanteita, kuten lapsen kykyä seurata ohjeita ja vaativat usein aikuisen puuttumista (Linnove & Kivijärvi 2011, 149).

Työpajatyöskentelyn tavoitteena oli monitoimijaisesti tunnistaa ja nimetä erilaisia tilanteita varhaiskasvatuksen arjesta, missä lapsen haastavaa käyttäytymistä esiintyy, nimetä millaisia taitoja tilanteesta selviäminen lapselta vaatii sekä pohtia, kuinka tilanteessa lasta voisi tukea, jotta

hän pystyisi toimimaan tavoitteiden mukaisesti. Työpajatyöskentelyissä pohjana käytettiin hanketyöntekijöiden valmistelemaa case-esimerkkejä (liite 1).

Kuva 8. Moniammatillisissa ryhmissä tutustuttiin puolin ja toisin työpajassa joulukuussa 2019.

Tuotokset/tulokset

Työpajantyöskentelyn tuloksena (n=78) lapsen haastava käyttäytyminen ilmeni ammattilaisten vastauksissa varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa, joihin saimme kerättyä osallistujilta kattavan valikoiman erilaisia menetelmiä ja välineitä, joilla organisoida toimintaympäristö paremmin lapsen tarpeita huomioiden. Hankkeen alkukyselyn ja työpajatyöskentelyn tuloksista on laadittu kaksi erityispedagogiikan pro gradu -tutkielmaa (Jurvanen 2021; Luomanperä 2021). Jurvanen tarkasteli tutkielmassaan varhaiskasvattajien näkemyksiä haastavasta käyttäytymisestä varhaiskasvatuksessa ensimmäisen työpajan aineiston pohjalta ja Luomanperä moniammatillisen yhteistyön toteutumista Kiteen varhaiskasvatuksessa työpaja-aineiston ja alkukyselyn pohjalta.

Työpajassa kerätyssä loppupalautteessa vastaajat antoivat kiitosta onnistuneista järjestelyistä, toimivasta ja rennosta ryhmätyöskentelystä sekä sopivan konkreettisista tehtävistä. Antamassaan palautteessa osallistujat toivoivat jatkossa lisää toimivia käytänteitä haastavan käyttäytymisen vastaamiseksi varhaiskasvatuksen arkeen ja varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön kehittämistä.

Toinen ja kolmas työpaja

Toisen kehittämistyöpajan teemaksi valikoitui ”Kommunikaation ja kielenkehityksen tuki”. Teema ilmeni ensimmäisen työpajan vastauksista ja alkukyselystä, joissa haastavan käyttäytymisen kuvauksista 51 % koski kielen ja kommunikaation haasteita (Luomanperä 2021).

Varhaiskasvatuksen sekä lasten ja perheiden kanssa toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset työskentelivät työpajoissa case-tapauksien pohjalta pienryhmissä. Mukana työpajoissa eri päivinä oli ammattilaisia Kiteen kaupungin ja Siun soten lisäksi mm. Rääkkylän kunnasta, Tohmajärven kunnasta ja Perpe-keskuksesta (Honkalampi-säätiö). Työpajoihin osallistui yhteensä n. 100 henkilöä. Tutustuimme myös keväällä meillä pilotoitaviin sovelluksiin yhteistyöyrityksiltämme Digiseikkailu Oy, Hattia Oy ja Outloud Oy.

Työpajojen tuotokset jakaantuivat hyvin samankaltaisten kategorioiden alle, samoin kuin joulukuun 2019 työpajassa tuotetut aineistot; toimintaympäristöjen, yhteistyön ja tukimenetelmien kehittämiseen ja siten myös LaTVan tulevat toimenpiteet suunniteltiin näiden teemojen lähtökohdista. Hankkeen toimenpiteet saivat toteutusaikana hyvää ja eteenpäin ideoivaa palautetta, mutta kritiikkiä koettiin myös. Esimerkiksi tässä toisessa työpajassa eräs ryhmä suhtautui negatiivisesti nimenomaan etätoteutukseen: *”Emme ihastuneet digikoulutukseen - emme tykkää puhua tietokoneen kanssa.”*

Päättelimme vastustuksen liittyneen harmitukseen työpajan toteutuksesta etänä, koska hankkeen ensimmäisen työpajan pidetty osuus oli nimenomaan kasvokkain monitoimijaisesti tutustuminen ja toimiminen. Toisaalta kommentti toimi innoituksena myös Näköala-ryhmien arvokeskusteluille, jossa ajatuksiin tartuttiin syvällisesti. Tutkitusti on huomattu opettajien asenteiden ja uskomusten vaikuttavan myös heidän harjoittamaansa pedagogiikkaan (Mama & Hennessy, 2013; Palak & Walls, 2009) ja siksi erilaisista asenteista ja niiden vaikutuksista onkin tärkeää keskustella työntekijöiden tutkintokoulutuksissa sekä esimerkiksi hankkeiden järjestämässä täydennyskoulutuksessa (Mertala 2019, 345).

Samoin palautteissa työpajojen jälkeen osa osallistujista toivoi lähes aina lisää konkretiaa ja *“kättä pidempää”* arkeen. Työpajoissa ei ollut tarkoitus antaa pelkästään konkreettisia välineitä lasten tuen tarpeisiin vastaamiseksi, vaan avata myös väyliä keskustelulle, yhteisten toimintatapojen suunnittelulle sekä tutuksi tulemiselle. Hyvinkäällä vuosina 2018–2020 toteutetussa YHES (Yhdessä esteetön) -hankkeessa todettiin, että varhaiskasvatuksen arjen työn kuormittavuus, henkilöstön vaihtuvuus, sairauslomat sekä vaihtuvat sijaiset luovat ymmärrettävästi haasteita kehityshankkeiden toteuttamiseen sekä niistä uuden oppimiseen (Marttinen & Olkinuora 2021, 44).

LaTVan kolmas työpaja järjestettiin toukokuussa 2021 ja sen suunnittelu aloitettiin aiemmin keväällä. Tavoitteena oli, että Kiteellä järjestettävä työpaja tukisi syksyn 2021 alueellisia työpajoja ja hankkeessa koottavaa toimintamallia ja siksi teemaksi valittiin hankkeen nimen ja teeman mukaisesti *“Tulevaisuuden laajeneva toimintaympäristö lapsen tuen järjestämiseksi”*. Työpajoissa pohdittiin ryhmissä hyödyllisen tiedon tuottamisen ja jakamisen väyliä, sekä millaisia yhteistyön muotoja eri toimijoiden välillä tulisi olla, jotta lapsen tuen järjestäminen olisi mahdollisimman kokonaisvaltaista ja sujuvaa hallinnonalasta tai organisaatiosta riippumatta. Etätyöpajoihin osallistui yhteensä 66 varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa työskentelevää ammattilaista Kiteen alueelta. Työskentelyn tuloksena syntyi suuri määrä asiantuntevia ja monipuolisia ehdotuksia, joiden pohjalta LaTVa-tiimi alkoi koostaa laajenevan toimintaympäristön -mallia (s. 74) laajempaan levitykseen.

The screenshot shows a Zoom meeting interface. On the left, a presentation slide titled "Työpaja" (Workshop) is displayed. The slide features the LaTVa logo (LAIENNEAT TOIMINTAYMPÄRISTÖT VANHAISKASVATUKSESSA) and a central diagram. The diagram is a circular tree-ring structure with concentric rings labeled from the center outwards: "LAPSI" (Child), "PERHE" (Family), "SOTE" (Social and Health Care), "TUKI" (Support), and "TULEVAISUUS" (Future). Surrounding this central structure are several green leaf-shaped icons, each with a label: "TUTUTTU TIE" (Familiar Path), "TEKNOLOGIA-SÄÄKKI" (Technology Umbrella), "SOSIAALI-PANEELI-PUKELIN" (Social Panel Tailor), "SOTEN JALKAJUURIMINEN" (Soil Rooting), "TOMINNA-YMPÄRISTÖN RAKENNUKSEN" (Building of the Activity Environment), "Yhteistyö" (Cooperation), "YHTIIS-YHTEISTYÖ" (Collective Cooperation), "TYÖPAJAT" (Workshops), "HÄNDÄLÄ-RYHMÄ" (Action Group), and "forumit" (forums). A bulleted text on the slide reads: "- Tavoitteena monitoimijaisesti KITEEyttää varhaiskasvatuksen, soten sekä muiden toimijoiden välinen yhteistyö toimenpiteiksi, joista laajenevan toimintaympäristön malli koostuu". At the bottom of the slide are logos for the University of Eastern Finland, HITEE, SOTE, Viipurinmaa EU:lta 2014-2020, and the European Union. The Zoom interface on the right shows four video thumbnails of participants: Lotta S (LaTVa), Lotta A (LaTVa), Elias K (LaTVa), and Anu A (LaTVa). The bottom of the screen shows standard Zoom controls like Unmute, Stop Video, Security, Participants, Polls, Chat, Share Screen, Record, Breakout Rooms, Reactions, and More.

Kuva 9. Työpajassa kolme aloitettiin hahmottelemaan hankkeen toimintamallia.

Koko LaTVa-hankkeen ajan, kaikissa toimenpiteissä ja piloteissa toimintaympäristöjen ammattilaiset ovat olleet keskeisessä roolissa. Tulevaisuuden kehittämistoimenpiteissä sekä henkilöstöä kouluttaessa olisikin syytä priorisoida henkilökunnan osallistaminen toimenpiteiden suunnitteluun sekä arviointiin, jotta ne todella vastaavat ammattilaisten konkreettisiin tarpeisiin muuttuvissa toimintaympäristöissä. Tutkimusinstituutioiden osallistaminen näihin kehitystehtäviin on tärkeää, jotta toimenpiteistä voidaan raportoida ja vältetään päällekkäisiä hankkeita. Toisaalta suunnan muuttaminen siten, että tutkimusta tehdään yhdessä toimijoiden kanssa eikä heille tehtynä, on ensiarvoisen tärkeää huomioida. (Baker 2018, 239.) Hankkeen työpajoissa hyödynnetyt case-tehtävät löytyvät tämän raportin liitteistä (liite 1).

Lähteet:

- Baker, M. (2018). Early childhood teachers at the center: A qualitative case study of professional development in an urban district. *Early Childhood Education Journal*, 46(2), 231–240. <https://doi.org/10.1007/s10643-017-0858-6>
- Innokylä. (2021). Learning cafe eli oppimiskahvila. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/learning-cafe-eli-oppimiskahvila>
- Isoherranen, K. (2012). Uhka vai mahdollisuus- moniammatillista tiimityötä kehittämässä. Väitöskirja. Sosiaalitieteen laitoksen julkaisuja 18. Helsinki: Unigrafia.

- Jurvanen, H. (2021). Varhaiskasvatusikäisten lasten käyttäytymisen haasteet varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kokemana. Pro gradu-tutkielma. Erityispedagogiikka, Itä-Suomen yliopisto.
- Koppinen, M-L. & Pollari, J. (1993): Yhteistoiminnallinen oppiminen- Tie tuloksiin.WSOY. Opetus 2000, Helsinki.
- Linnove, T. & Kivijärvi, T. (2011). Osaamisen kasvattaminen- ongelmista onnistumisiin Kaskas-ryhmässä. T., Aro & M.-L., Laakso (toim.). Taaperosta taitavaksi toimijaksi: itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Niilo Mäki Instituutti. Bookwell, Porvoo. 148–167.
- Luomanperä, M. (2021). Lapsen haastava käyttäytyminen varhaiskasvatuksen ammattilaisten silmin sekä varhaiskasvatuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten näkemyksiä moniammatillisesta yhteistyöstä. Pro gradu-tutkielma. Erityispedagogiikka, Itä-Suomen yliopisto.
- Mama, M., & Hennessy, S. (2013). Developing a typology of teacher beliefs and practices concerning classroom use of ICT. *Computers & Education*, 68, 380–387. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2013.05.022>.
- Mertala. (2019). Teachers' beliefs about technology integration in early childhood education: A meta-ethnographical synthesis of qualitative research. *Computers in Human Behavior*, 101, 334–349. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.08.003>
- Palak, D., & Walls, R. T. (2009). Teachers' beliefs and technology practices: A mixed methods approach. *Journal of Research on Technology in Education*, 41(4), 417–441. <https://doi.org/10.1080/15391523.2009.10782537>.
- Rekola, L. (2008). Sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamiseen vaikuttavia kehityssuuntia. K., Isoherranen, L., Rekola & R., Nurminen (toim.). Enemmän yhdessä- moniammatillinen yhteistyö. WSOY Oppimateriaalit OY. Helsinki. 9–25.
- Saint-Pierre, C., Herskovic, V. & Sepúlveda, M. (2018). Multidisciplinary collaboration in primary care: a systematic review. *Family practice*, 2018-03-27, Vol.35 (2), p.132–141.
- Valtonen, A. & Viitanen, M. (2020). Ryhmäkeskustelut laadullisena tutkimusmetodina. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Zaghlawan, H. Y. & Ostrosky, M. M. (2011). Circle Time: An Exploratory Study of Activities and Challenging Behavior in Head Start Classrooms. *Early childhood education journal*, 2011–03, Vol.38 (6), p.439–448.

j. Varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisten kokemuksia yhteiskehittämisestä ja hankkeesta

Anu Alhainen, Kiteen kaupunki & Elias Kaasinen, Siun sote

Mari Siponen, perhepäivähoitaja

”Hyppäsin hankkeeseen matkalla mukaan. Koska teen työtä yksin, on ollut tosi kiva jutella moniammatillisessa porukassa ja spesifeistä aiheista. Vaikka työpajat ovat olleet etänä, niin keskustelut ovat olleet hyviä ja etäysteemit toimivat hyvin. Etäyhteys mataloittaa kynnystä olla omana itsenään ja rohkaisee puhumaan. Sain työpajoista uutta ajateltavaa.

LaTVan myötä olemme päässeet tutustumaan esimerkiksi päiväkotia Siilinkiin ja hanketyöntekijä on vierailut perhepäivähoidossa. Nämä ovat antaneet lisää työhöni ja vaikuttaneet positiivisesti. Perhepäivähoitajien huomiointi on tärkeää ja on hienoa, että meidät otettiin vahvasti hankkeeseen mukaan.

Oma kiinnostuksen aiheeni on ulkopedagogiikan kehittäminen ja sain siihen vahvistusta. Käyttöön olen ottanut leikinvalintataulun, joka toimii hankkeen myötä tulleella padilla hyvin. Leikinvalintataulu on lapsille tärkeä ja se on sisäistynyt toimintaamme. Meillä on padilla myös yhteiset sopimukset kuvina ja käytän timeria. Padi on huippujuttu! Meillä se on paljon päivittäisessä käytössä ja olen laittanut tukiteknologiasalkun sinne välilehdiksi.”

Petra Nuopponen, varhaiskasvatuksen opettaja

”Sosiaalipalvelupuhelin on huippu juttu! Sosionomina minulla on kosketuspinta lastensuojeluun ja perhepalveluihin, mutta koen, että sosiaalipalvelupuhelin helpottaa huolen ilmaisua, kun saa ammattilaiselta ohjeita ja mielestäni sille on käyttöä kentällä.

Saimme Näköala-ryhmästä omaan ryhmäämme kokeiltavaksi puheenvuorokortin. Silloisen ryhmän kanssa sille ei oikeastaan ollut tarvetta, mutta nyt uuden viskariryhmäni kanssa muistin puheenvuorokortin. Se toimii tämän porukan kanssa hyvin. Maanantaisin käymme läpi viikonlopun kuulumiset, jossa jokaisella on puheenvuoro. Kortit ovat nurinpäin ja ensimmäinen lapsi valitsee kortin, joka toimii puheenvuorokorttina koko kierroksen ajan. Puheenvuorokortti

konkretisoi puheenvuoron kunnioittamista. Menetelmät ovat ryhmästä riippuvaisia. Kun pääsee tutustumaan ja saa vinkkejä, on helppoa ottaa menetelmiä käyttöön. Esimerkiksi timeri on ollut meillä käytössä. Ylipäänsä hanke ja siihen liittyvät yksityiskohdat ovat tuoneet uutta tietoa nimenomaan yhteisissä tutustumisissa.

Olin innoissani, kun saimme kokeilla uutta sovellusta yritysyhteistyöpilotissa. Oli hyvä, että sai kertoa yritykselle, mitä parannettavaa sovelluksessa oli. Oli kiva, että sai tuoda esiin omaa mielipidettä, ja kertoa mikä toimii tämän ikäisille lapsille. On tärkeää, että kokeillaan tuotteita kentällä, niin saadaan toimivia tuotteita, joita tulee käytettyä.

Jalkautumiset olivat hyviä ja erityisesti nepsy-Annen käynti. Niistä sai paljon, sillä itse ei pysty havainnoimaan ulkopuolisen silmin. On tärkeää, että ulkopuolinen ammattilainen tulee kertomaan ryhmästä oman mielipiteensä, sillä itse ryhmän sisällä olevana ei pysty tekemään havainnointia samalla tavalla. Tieto on ollut ensiarvoisen tärkeää.”

Elina Vermonen, vs. esiopettaja

”Siilinpiilon käynti oli ihana! En ollut käynyt siellä ennen ja oli loistava juttu päästä oikeasti käymään. Yritysyhteistyö meiltä meni ohi, koska sovelluksen lataus ei onnistunut vanhalle laitteelle.

Salkusta kokeiluun saadut liikennevalot olivat parhaat ikinä, ne ovat minun suosikkini! Meillä on jo toiset menossa ja nekin pitää uusia, koska käytän niitä todella paljon. Ne ovat jatkuvasti mukana eskariryhmässä, mutta toimivat myös pienempien kanssa. Liikennevalot ovat täydellinen ja monipuolinen väline. Niiden käyttö on laajentunut lasten toiminnassa ja niiden avulla on kehitetty esimerkiksi leikkejä.

Hanketyöntekijän käynti oli tärkeä. Sen pohjalta meille tuli päiväjärjestys ulos aitaan. Kuvitettu päiväjärjestys toimi heti ja se on melkein päivittäisessä käytössä. Sen avulla on helppoa käydä konkreettisesti päivää läpi ja se on lapsille tärkeä. Se ei kahlitse, vaan auttaa näyttämään päivän eri vaiheita. Kuvitettu päiväjärjestys auttaa niin lapsia kuin meitä aikuisia. Vanhemmille sitä on

avattu tutustumisessa ja se kiinnostaa myös muiden ryhmien lasten vanhempia. Kuvitettu päiväjärjestys toimii myös paikkamerkkinä kokoontumispaikalle.

Mietimme myös kuvataulua metsään, mutta se on vielä vaiheessa. Luotan hanketyöntekijän sanoihin: "Asia kerrallaan." Taulu on kuitenkin hyvin suunniteltu juttu, joka on valmiina takaraivossa, mutta sille ei nyt ole tarvetta. Keskustelumme jälkeen sain itse pohdittua etukäteen eskariryhmän toimintaa ja ennakointia. Olen kokenut, että ennakointi on nyt sisällä toiminnassa ja haastava käyttäytyminen on vähentynyt koko ajan.

Sosiaalipalvelupuhelin on konkreettinen ja tarpeellinen juttu. Yhdelle numerolle on ollut huutava tarve. En ole itse sitä nyt tarvinnut, mutta esimerkiksi opiskelijoiden kanssa se on auttanut, kun yhdestä numerosta saa avun. Se yksinkertaistaa asioita.

Nepsy-käynnit ovat olleet kivoja, kun pääsi juttelemaan ja kyselemään asioista. Koulutuksissa voi yleensä vain kuunnella. Nepsy-kouluttajalla on hyvä näkemys etenkin luontopedagogiikkaan, joka on antanut vahvistusta omille ajatuksille ja olen saanut uusia ideoita. Myös se, että hänen ajatusmaailmansa oli jo koulutuksista valmiiksi tuttu, helpotti käyntiä."

Kuva 10. Kuvitettu päiväjärjestys tukee toimintaa myös ulkona kiinnitettynä esimerkiksi aitaan.

Tuula Ikonen, esiopettaja

“Olen tykännyt LaTV:n koulutuksissa siitä, että niissä ei ole ollut yhtä ainoaa menetelmää, joka kaikkien on ollut pakko ottaa käyttöön. Koulutuksissa on ollut tarjolla monta mallia, joista on voinut valita itsellensä sopivan ja on saanut rauhassa aikaa toteuttaa sitä. Koulutuksista on jäänyt pieniä asioita hautumaan mieleen, joita on voinut pohtia omassa työssään. Tästä kaikesta on tullut meille henkilökunnalle armollisuutta. Vierailu Siilinkiön päiväkodilla ja Näköala-ryhmä Hutsin eskarin pihalla ovat jääneet mieleen. Siellä sai tehdä asioita ja samalla näki muiden talojen henkilökuntaa. Se on tärkeää, ettei aina olla vain oman talon henkilökunnan kesken.

Olen digikriittinen, enkä vielä näe, että koneella voitaisiin voittaa sitä, mitä ihmisenä ihmiselle voimme olla. Olen huomannut, että toimiakseen hyvin päiväkodin arjessa, digilaitteet tarvitsevat vierelleen aikuisen vahvaa ja jatkuvaa tukea. Näin ollen aikuisen ohjaus korostuu. En tiedä johtuuko kynätaitojen heikkeneminen ja levottomuus paljosta kännykän käytöstä, vaiko ehkä vanhempien kännykän käytöstä? Näen, että tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen tapahtuu luontaisesti pienten lasten arjessa, ei koneella. Tässä aikuisen läsnäolo ja kannustus ovat tärkeitä.”

Minna Heinonen, sosiaaliohjaaja (lastensuojelu)

Oli hyvä, että sosiaalipalvelupuhelimen suunnitteluun käytettiin kohtuullisen verran aikaa suunnitteluvaiheessa. Suunnittelupalavereita oli riittävästi. Suunnittelut tiivistyivät loppua kohden ennen varsinaisen toiminnan aloittamista. Toteutuksen aikana on ollut hyvä, että vastaajien kesken on jatkettu palavereita säännöllisesti.

Tykkään asiakkaiden kohtaamisista. Ensikohtaukset ovat tärkeitä, joita puhelut myös usein ovat. Olen kokenut, että sosiaalipalvelupuhelimen alkuaikoina asiakkaat olivat hämmentyneitä, että nyt ollaan “yhden luukun” periaatteella liikenteessä. Ennen jokaisella palvelulla oli oma palvelupuhelimensa (lastensuojelu, työikäisten sosiaalipalvelut, lapsiperheiden palvelut). Pääsääntöisesti puhelut ovat päättyneet hyvällä fiiliksellä. On tärkeää, että asiakkaat pääsevät kertomaan asiansa, kokevat tullessa kuulluksi ja heidän asiansa etenee.

Aluksi useamman palvelun kokonaisuus mietitytti, että osaanko auttaa ihmisiä oikein, koska puhelut voivat liittyä oman palvelusektorin ulkopuolelle. Tämä malli, jota olemme toteuttaneet, on ollut hyvä. Toivon, että jatkamme samalla keskitetyllä puhelinpalvelumallilla. Asiakkaille on luultavasti myös mukavampi, kun asiakas saa yhteyden sosiaalihuoltoon ja tiedon, että hänen asiaansa aloitetaan hoitamaan. Työntekijät voivat myös varata itsellensä sopivan ajan, kun soittavat sosiaalipalvelupuhelimeen soittaneelle asiakkaalle takaisin.

Katja Farin, toimintaterapeutti

Odotukset LaTVa-hankkeelta olivat myönteiset. Hankkeessa on saanut jakaa tietoja ja kokemuksia toisten ammattiryhmien kanssa. Odotin tukiteknologiasalkun idean esittelyn jälkeen, että tukiteknologiasalkusta löytyy käytännön vinkkejä erilaisiin tilanteisiin (mm. toiminnan ohjaus, tunnetyöskentely, motoriset taidot). Hyvä, että sieltä nyt sellaisia löytyy. Jokaisen työntekijän on helppo ottaa materiaalit käyttöön.

LaTVa-hankkeen työpajat ovat olleet antoisia. Työpajoissa aika pääsi hujautamaan ja ne olisivat voineet olla myös pidempiä. Ensimmäinen työpaja on jäänyt hyvin mieleen. Oli hienoa, että olimme yhdellä kertaa eri ammattilaisten kesken saman katon alla. Etänä toteutuneet työpajat olivat myös onnistuneet ja onneksi etämahdollisuus on ollut. Teknisesti etätyöpajat olivat onnistuneita ja sujuivat ongelmitta. Ryhmätyöskentely työpajoissa sujui hyvin.

Toimintaterapiassa etäyhteydellä työskentely myös yhä enemmän lisääntyy. Sitä voisi kehittää myös enemmän päiväkotien ja toimintaterapian välillä. Yhteyden voisi ottaa nopeallakin aikataululla. Voisi vaikka olla kerran viikossa varattuna tunti kysymyksille ja yhteisten asioiden jakamiselle yleisellä tasolla toimintaterapian näkökulmasta.

Päiväkodit ovat olleet minulle jo ennestään tuttuja ennen hankkeen jalkautumispilottia. Hankkeen jalkautumisten jälkeen olen kuitenkin käynyt enemmän päiväkodeissa. Päiväkodin työntekijöiden on luultavasti ollut helpompi nyt ottaa minuun yhteyttä, kun tuntevat minut. Jalkautumisten aikana jo mietimme psykologin kanssa, että voisimme toteuttaa jalkautumisia yhdessä. Toivon,

että jalkautumisia voisi toteuttaa jatkossakin, vaikka kerran vuodessa. Lyhyt esittäytyminenkin riittäisi, että samalla näkisi ryhmät ja voisi keskustella päiväkodin henkilökunnan kanssa.

Carita Hiltunen, koulukuraattori

Ajatukset LaTVa-hankkeesta alussa olivat uteliaat ja miettelisiä. LaTVa-hankkeen toiminta avautui itselleni paremmin ensimmäisen työpajan jälkeen, joka oli joulukuussa 2019. Tällöin vahvistui ajatukseni koulukuraattorin roolista nivelvaiheessa lapsen varhaiskasvatuksesta kouluun siirtyessä. Joulukuun 2019 työpajan toiminta oli itselleni arvokasta, sillä sain varhaiskasvattajilta kuulla kokemuksia heidän työstään. Aloitin koulukuraattorin työn syksyllä 2019, joten en tuolloin tuntenut esiopetuksen henkilöstöä. Olisin toivonut, että pienryhmätyöskentelyssä olisi ollut mukana työntekijöitä niistä ryhmistä, jotka kuuluivat alueelleni. Toiminta kuitenkin avasi itselleni varhaiskasvatuksen kenttää ja omaa tulokulmaa koulukuraattorin näkökulmasta.

Kun tuli tieto, että LaTVa-hanke on kokoamassa tukiteknologiasalkkua, koin sen helpottavana tekijänä ja ajattelin hyödyntävä salkun sisältöä lasten kanssa. Tukiteknologiasalkun linkki on minulla työpöydällä valmiina ja olen hyödyntänyt sen sisältöä 1-2 luokkalaisten ja esikoululaisten kanssa. Alustana sivu on hyvä ja sinne kannattaa jatkossakin lisätä materiaaleja. On hyvä, että materiaalit ovat jaoteltuna, joten voin etsiä keinoja juuri niiden teemojen ympärille, mitä haluan käsitellä oppilaiden kanssa.

LaTVa-hankkeen innoittamana lähestyin varhaiskasvatuksen opettajaa esikouluryhmästä ja ilmeni tarve koulukuraattorin palveluille 4-5 esikoululaisen osalta. Harjoittelimme pienryhmässä mm. itsehillintä-, tunne- ja kaveritaitoja. Käytin apuna tukiteknologiasalkun materiaalia ja muualta löytämäni materiaalia. Esikoululaisten kanssa toteutui pienryhmätyöskentelyä syksyllä 2020 ja keväällä 2021. Kun nämä oppilaat siirtyivät kouluun 1. luokalle, niin näiden oppilaiden osalta lähestyminen puolin ja toisin on ollut helpompaa.

En ole valitettavasti päässyt ihan kaikkeen LaTVa-hankkeen toimintaan osallistumaan, mutta toiminta on muistuttanut minua matkan varrella siitä, että palveluni ulottuvat myös esikoulun puolelle. LaTVa-hanke on tarjonnut mahdollisuuden yhteydenotolle molemmin puolin. LaTVa-hanke on antanut minulle hyviä työkaluja työhöni.

Kuva 11. Kuvitetut ohjeet kulkevat mukana kaikissa toimintaympäristöissä.

4 Näkökulmia toimintaympäristön yhteiskehittämiseen

Lotta Aavikko, Eija Kärnä, Matias Valoaho, Nelli Koskinen, Hanne-Mari Pöyhönen & Helena Majoinen

Itä-Suomen yliopisto, Lotta Aavikko ja Eija Kärnä

LaTVa-hankkeen tarpeet ovat suunnitteluvaiheesta lähtien tulleet varhaiskasvatuksen kentältä. Kuulemalla aidosti kentän työntekijöiden tarpeita, kiinnostuksenkohteita ja kehittämisideoita, on hanke pystytty muovaamaan aidosti heille sopivaksi ja saada heidät sitoutumaan hankkeen toimintaan. Jo hankkeen suunnittelu ja hakemus toteutettiin monitoimijaisessa yhteistyössä noin vuoden ajan ja prosessiin osallistettiin mukaan alan yritysten edustajia ja järjestöjä, joita myös kutsuttiin mukaan hankkeen ohjausryhmään. Näin on voitu muodostaa yhteistoiminnallisuudelle aitoa yhteistä areenaa huomioiden eri tahojen toimintatavat ja erityispiirteet.

Itä-Suomen yliopisto toimi hankkeessa koordinaattorina. Koordinaattorin näkökulmasta hankkeessa tapahtunutta toimintaa ja toimintamallin yhteiskehittämistä edistivät puolivuositain tapahtuneet ohjausryhmän kokoukset sekä joka kuukausi pidetyt Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioryhmän (TKI) kokoukset. Ohjausryhmässä paneuduttiin hankkeen seurantaan erilaisin luovien menetelmin. Kansanedustaja Merja Mäkisalo-Ropponen toimi innostavana ohjausryhmän puheenjohtajana. TKI-ryhmä muodostui hankkeen eri osatoteuttajien edustajista sekä hankkeessa työskennelleistä hanketyöntekijöistä. TKI-ryhmien kokoukset tarjosivat areenan, jossa hankkeen toimintaa seurattiin ja kehitettiin yhteistyössä. TKI-ryhmän työskentelyä edisti kaikkien osatoteuttajien innostus ja sitoutuminen yhteistyöhön ja hankkeen toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Hankkeen toiminnan lähtökohtana on ollut alusta alkaen tutkimusperustaisuus. Näin hankkeen suunnittelulle ja toiminnalle on saatu teoreettisia raameja, jotka ovat mahdollistaneet tulosten toteuttamisen tutkittuun tietoon perustuen. Ammatillisille tutkittu tieto on antanut vankemman ja laajemman perspektiivin toteuttaa ja seurata hanketoiminnan etenemistä ja tuloksia.

Tutkimuksen näkökulmasta hankkeen toteutus tiiviissä yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisten kanssa on tarjonnut erinomaisen ympäristön tutkitun tiedon soveltamiselle ja toimenpiteiden seurannalle. Soten ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten ideat tutkitun tiedon soveltamiseksi arjessa ovat tarjonneet uusia aiheita jatkotutkimuksille ja -hankkeille.

Kiteen kaupunki, Matias Valoaho ja Nelli Koskinen

Työskentely TKI-ryhmissä ja ohjausryhmässä on ollut antoisaa. Palaverissa sekä soten puoli, että varhaiskasvatus ovat laajentaneet näkemyksiään ja kehittäneet yhteistyötä. Asiantuntijat eri organisaatioista ovat tuoneet uusia näkökulmia ja osaamista on jaettu hyvässä yhteistyössä.

Omassa organisaatiossa yhteiskehittäminen on tuonut uusia käytäntöjä, muun muassa varhaiskasvatuksen opettajien näköalaryhmät, jotka ovat hankkeen aikana kokoontuneet säännöllisesti, joko etänä tai lähitapaamisena. Näköalaryhmät jatkavat harvennettuna toimintaa hankkeen päätyttyä. Varhaiskasvatuksen päällikkönä koen nämä ryhmät erittäin tärkeiksi kollegiaalisen oppimisen ja vertaistuen kannalta. Varhaiskasvatuksen opettajien on tärkeä kokoontua yhteen ja jakaa näkemyksiään myös yli yksikkörajojen. Käytännön kannalta myös esimerkiksi tukiteknologiasalkku on koettu hyödyllisenä. Sosiaalipalvelupuhelin otettiin käyttöön LaTVa-hankkeen aikana, ja se on koettu varhaiskasvatuksen näkökulmasta hyödyllisenä apukeinona erilaisten pulmatilanteiden ratkaisemiseen.

Varhaiskasvatuksen johdon näkökulmasta toteutus on näyttänyt varmalta. Koronan alkaessa keväällä 2020, oli johdon puolesta huolta, miten hanke pystyy jatkamaan toimintaansa. Tuona aikana syntyi kuitenkin hienoja uusia toimintatapoja, kuten viikkokirjeet perheille digivinkeineen. Tässä yhdistyi myös kahden hankkeen yhteistyö, kun Liikuntaloikka-hanke toi kirjeeseen mukaan omat liikuntavinkit perheisiin. Hanketiimi on tehnyt vankkaa työtä ja koen, että johdon merkitys korostuu nyt hankkeen päätyttyä, kun pohdimme, mitä tästä jäi meille työkaluiksi, ja mitä toimintamuotoja on kannattavaa jatkaa. Laajenevien toimintaympäristöjen ja toimivien tukimuotojen kehittäminen vaatii toki taloudellista panosta johdolta, muun muassa tukitoimien mahdollistaminen pienryhmän muodossa, sekä henkilöstöressurssien muodossa. Myös

suunnitelmallisuutta vaaditaan jatkossakin, jotta yhteistyö soten kanssa toimii. Esihenkilöillä on velvollisuus ottaa vastuu toimivasta ja säännöllisestä yhteistyöstä. LaTVan aikana toteutettu varhaiskasvatuksen ja soten yhteistyön vuosikello (liite 2) on hyödyllinen työkalu jatkossa. Tulevaisuudessa myös näköalaryhmien järjestäminen jää esihenkilöille.

Sivistystoimen näkökulmasta koko ison hankkeen yksi kulmakivistä on ollut juuri yhteiskehittäminen. Hankkeessa mukana olleet Kiteen kaupunki, Siun sote, ja Itä-Suomen yliopisto ovat yhteistyössä luoneet uusia laajenevia toimintamalleja. Suomi siirtyy vuoden 2023 alusta nykyisestä kuntamallista peruskuntien ja hyvinvointialueiden malliin. Uudessa mallissa lasten ja nuorten osalta korostuu peruskunnan ja hyvinvointialueiden saumaton yhteistyö ja LaTVa-hankkeessa on luotu juuri näitä yhdyspintoja eri toimijoiden kesken. Itä-Suomen yliopisto on omalla toiminnallaan antanut koko hankkeelle tieteellisen selkänojan. Lisäksi tuen tarve tulee lisääntymään entistä nuorempien varhaiskasvatusikäisten keskuudessa. LaTVa-hanke on juuri tähän luonut hyviä malleja ja suurena haasteena onkin säilyttää nämä mallit ja tuoda ne kaikkien ulottuville. Mitä varhaisemmin pääsemme tarjoamaan tukea lapsille ja perheille, sitä paremmin pystymme vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin.

Siun sote, Hanne-Mari Pöyhönen & Helena Majoinen

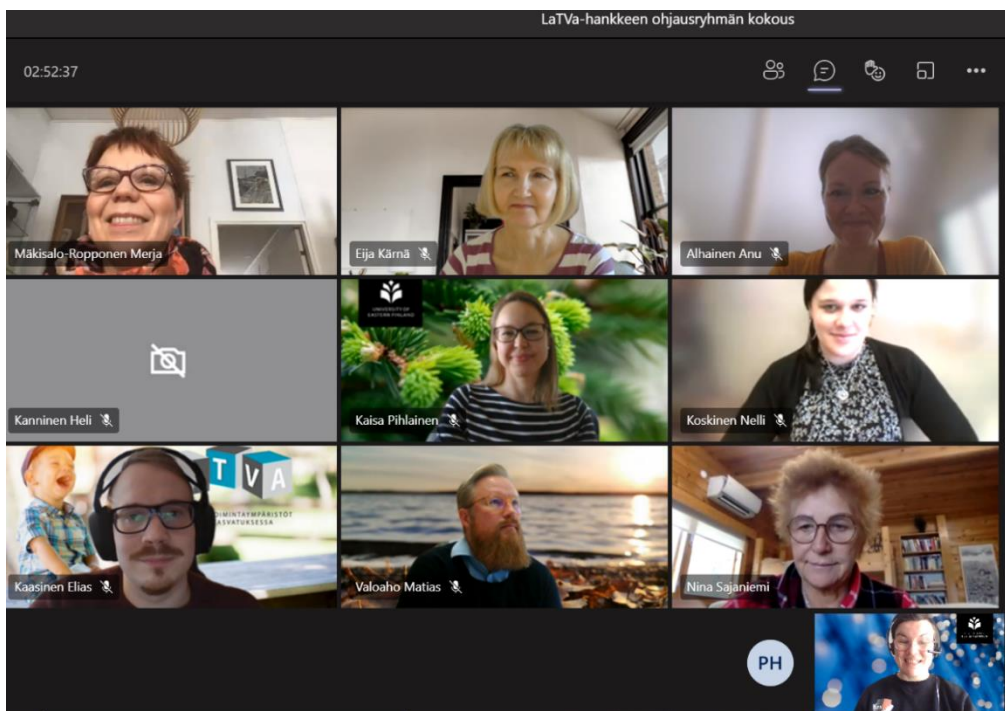
Kun tavoitteena on oikea-aikainen ja varhainen lasten ja perheiden palvelutarpeeseen vastaaminen, vaaditaan paitsi kehittämismyönteisyyttä, myös yhteistyötä ja verkostoitumista monien eri toimijoiden kesken. Verkostoitumisessa keskeistä on vuorovaikutteisten yhteistyörakenteiden luominen toiminnan eri tasoilla, mikä on mahdollistunut LaTVa-hankkeen puitteissa mm. ohjausryhmän ja TKI-ryhmän työskentelyssä. Monitoimijaisessa yhteistyössä eri organisaatioista tulevat asiantuntijat ovat antaneet osaamisensa ja ideansa kanssatoimijoiden käyttöön uusia innovaatioita ja avauksia yhdessä luoden.

Hanketta suunniteltaessa Siun soten tavoitteena oli varhaiskasvatuksen ammattilaisten työn tueksi perustettavan tukipalvelukioskin toiminnan käynnistäminen ja ylläpitäminen. Hanketyön edetessä kioski muotoutui puhelinpalveluna toteutettavaksi toiminnoksi, jonka avulla

varhaiskasvatuksen ammattilaiset voivat tavoittaa Siun soten ammattilaiset yhden puhelun periaatteella. Sosiaalipalvelupuhelin toteuttaa myös perhekeskustoiminnan periaatetta ammattilaisten vaivattomasta tavoitettavuudesta. Sosiaalipalvelupuhelin toimii jatkossakin konsultaatiokanavana yhteistyökumppaneille ja perhekeskustoimijoiden verkostolle, mutta myös asiakkaille.

Yhteiskehittämisen ansiosta hankkeessa päätettiin toteuttaa myös Siun soten ammattilaisten jalkautuminen varhaiskasvatuksen eri yksiköihin. Jalkautuminen mahdollisti tutustumisen varhaiskasvatuksen arkeen ja toimijoihin sekä keskustelun lasten tuen tarpeiden hahmottamiseksi ja tarpeisiin vastaamiseksi yhteisvoimin.

LaTVa-hankkeen myötä on saatu näin rohkeutta tuoda myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaamista varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön sekä pohtia yhdessä keinoja lasten ja perheiden tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Tämän yhteistyön juurruttaminen arkitoiminnan rakenteisiin on tärkeää hankkeen päättymisen jälkeen.

Kuva 12. Hankkeen ohjausryhmän kokoukset ja niiden jälkeiset kehittämistyöskentelyt toteutuivat ajan hengen mukaisesti etänä.

5 Laajenevat toimintaympäristöt ja tuki varhaiskasvatuksessa tulevaisuudessa

Anu Alhainen, Nelli Koskinen, Matias Valoaho (Kiteen kaupunki), Elias Kaasinen, Hanne-Mari Pöyhönen, Helena Majoinen (Siun sote), Lotta Aavikko, Kaisa Pihlainen & Eija Kärnä (UEF)

LaTVa-hankkeen tavoitteena on ollut tutkittuun tietoon perustuvien toimenpiteiden, kolmen eri toimijan yhteistyössä kehittää laajenevan toimintaympäristön malli, joka vetää hankkeen toimenpiteet ja tulokset yhteen ja on levitettävissä vastaavaan toimintaympäristön kehittämistyöhön myös muualle Suomessa. Toimintamallin on tarkoitus olla kokonaisvaltainen tapa esittää toimintaa, ajattelua ja suorittamisen tapaa, joka on syntynyt osallistavana prosessina hankkeen toiminnan esittelemiseksi (Engeström 1995, 106). Toimintamallista haluttiin tehdä käytännönläheinen, jotta se herättäisi kiinnostuksen tutustua hankkeen tuotoksiin tarkemmin.

Erilaisia, hyvin teoreettisia malleja on monitoimijaisesti yhteistyöstä tehty lukuisia mutta toivomme tällä mallilla saatavan aidosti aikaan keskustelua ja pohdintaa siitä, mitä LaTVan oppien mukaisesti jossain toisessa varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä voitaisiin huomioida ja lähteä kehittämään. Toimintamallia on koostettu dialogisesti hankkeen TKI- ja ohjausryhmissä hankkeen tuotoksien pohjalta. Toimintamallin liitteinä voidaan käyttää tämän raportin liitteitä vuosikello (liite 4) ja yleisen tuen arviointilomake (liite 3), sekä esimerkiksi pilottien lopusta löytyvien tiiviitä taulukoita, jotka kertovat tarkemmin mutta tiiviisti mitä mikäkin toimenpide vaati.

Kuva 13. Hankkeen tulosten pohjalta koottu toimintamalli.

HANKKEEN TULOKSET

1. Tiedon jakaminen

Informaation siirtämiseen liittyviin haasteisiin tulee keskittyä niin organisaatioiden välillä, kuin sisälläkin. Tiedotus tulee suunnitella kohderyhmät tavoittavasti ja informaatiotulvaa eri ammattilaisille pyrkiä välttämään, jotta he löytävät infoista tarvitsemansa esimerkiksi erilaisiin koulutuksiin, palavereihin ja menetelmiin liittyen. Hyviä mahdollisuuksia siirtää tietoa ja yhteistä arvopohjaa ovat yhteiset työpajat esimerkiksi kerran lukuvuodessa varhaiskasvatuksen ja soten väelle ja päätökset käytetyistä menetelmistä molemmissa organisaatioissa, kuten Lapset Puheeksi -menetelmä.

Informaation tulee myös liikkua organisaatioiden välillä ja tulee sopia, kuka kehenkin on yhteydessä, jotta vältetään infon päällekkäistyminen. Esimerkiksi Näköala-ryhmien vastuu on varhaiskasvatuksen johtoryhmällä, jonka sisällä tulee sopia tiedotusvastuusta. Vaikka esimerkiksi

yksikön esimies sopisi kouluttajan tai sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen jalkautumisesta, tulee hänen huolehtia, että myös esimerkiksi lastenhoitajan ääni tulee kuulluksi vaikkei hänen päätehtäviinsä kuuluisi esimerkiksi lasten tukeen liittyvät palaverit.

Yhteistyötä maakunnallisesti voidaan lisätä esimerkiksi tutustumalla toisen paikkakunnan toimintaympäristöihin vierailuin tai tapaamalla silloin tällöin etäyhteydellä esimerkiksi Näköalaryhmissä. Alueellisten kyselyjemme tulosten pohjalta voidaan pienestä otoskoosta huolimatta todeta varhaiskasvatuksen ja soten yhteistyön ja ammattilaisten työssään havaitsemien haasteiden olevan hyvin saman luonteisia, joten ratkaisumalleja voitaisiin tehokkaasti hyödyntää yli paikkakuntarajojen. Tässä myös kuntien sivistyspuolen ja sote-palveluiden johdon on mahdollistettava käytänteiden aito jakaminen.

2. Tukitoimien yhteensovittaminen

Informaation ja tukitoimien jakamisen ja käyttämisen haasteina nähtiin usein ajan riittämättömyys. Aikaa ei riittänyt tutustua eri menetelmiin tai valmistella esimerkiksi kuvia ryhmän tarpeisiin ja toisaalta yhteisissä palavereissa asioita oli usein niin paljon, että aikaa uuden tai aiemmin käytetyn menetelmän yhteiseen läpikäyntiin ei ollut.

Hankkeessa kehitetty virtuaalinen tukiteknologiasalkku tarjoaa materiaalia ja esimerkkejä, miten lasten erilaisia tuen tarpeita voidaan huomioida monella tavoin varhaiskasvatuksen arjessa. Tukiteknologiasalkun täydentämistä ja edelleen kehittämistä jatkavat Kiteen varhaiskasvatuksen ammattilaiset hankkeen päätyttyä. Ammattilaisten ja perheiden tukena on myös sosiaalipalvelupuhelin mahdollistaen tiiviimmän yhteistyön varhaiskasvatuksen ja Siun soten ammattilaisten kesken hankkeen päättymisen jälkeenkin.

3. Yhteistyön rakentaminen

Hankkeessa kehitetty varhaiskasvatuksen laajenevien toimintaympäristöjen malli mahdollistaa lasten tuen tarpeisiin vastaamisen suunnittelun monitoimijaisesti siten, että varhaiskasvatusta sekä sosiaali- ja terveystalveluja tarjoavat tahot voivat yhteistyössä yritysten kanssa toimia joustavasti lapsen tuen tarpeisiin vastaten ja toistensa ammattitaitoa hyödyntäen. Yhteistä

arvopohjaa, käytänteitä, menetelmiä ja asiantuntemusta jakamalla informaatio siirtyy, yhteistyö kehittyi kentän tarpeiden mukaan ja hyväksi havaitut menetelmät voidaan ottaa käyttöön myös muissa toimintaympäristöissä. Kun yhteistä arvopohjaa ja tukitoimia yhteensovitetaan varhaiskasvatuksen ja soten välillä, tulee samoja keskusteluja yhtenäisistä tukitoimista ja ”herättelyjä” yhteisestä arvopohjasta käydä myös esimerkiksi varhaiskasvatuksen tiimien ja yksiköiden sisällä. Ammattilaisten välisen yhteistyön keskiössä on arjessa käytävät keskustelut, yhdessä oppiminen ja jaettu tieto.

Lopuksi

Haluamme kiittää kaikkia hankkeeseen osallistuneita tahoja ja ammattilaisia niin Kiteen kaupungissa, Siun sotessa ja Itä-Suomen yliopistossa kuin myös yhteistyöyrityksissä päiväkotit Siilinpiilossa, Function App Oy:ssä, Outloud Oy:ssä, Digiseikkailu Oy:ssä sekä Happia Oy:ssä.

Hankkeen tulosten myötä haluamme kannustaa toimijoita ympäri Suomen tarkastelemaan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöjä ja lähtemään niiden laajentamistyöhön innolla, ammattilaisten ja ennen kaikkea lasten tarpeista lähtien, jotta mahdollistetaan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöjen laadukkuus sekä lasten tuen tarpeisiin oikea-aikainen vastaaminen myös tulevaisuudessa.

Lähteet

Engeström Y. 1995. Kehittävä työntutkimus: Perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Painatuskeskus Oy

Liitteet (4)

Liite 1. LaTVa-hankkeen työpajojen tehtävät ja case-esimerkit

Työpaja 1

Anu Alhainen, Lotta Sundelin & Elias Kaasinen

A1 Kuvailkaa, mitä on haastava käyttäytyminen.

A2 Mitkä tekijät aiheuttavat haastavaa käyttäytymistä?

A3 Kuvailkaa mitä asioita lapsesta tulisi tietää, jotta haastavaa käyttäytymistä olisi helpompi ehkäistä.

A4 Kuvailkaa, millaisissa tiloissa ja tilanteissa haastavaa käyttäytymistä esiintyy. (Voitte käyttää toimintaympäristömallia)

A5 Kuvailkaa, millaisissa vuorovaikutustilanteissa haastavaa käyttäytymistä esiintyy?

A6 Kuvailkaa, mitkä tekijät voivat muodostaa riskin haastavan käyttäytymisen syntymiselle?

A7 Mitkä lapsen perheeseen liittyvät tekijät voivat olla lapsen haastavan käyttäytymisen taustalla?

Tehtävä B

Lukekaa Sadiran tarina ennen tehtävään vastaamista:

Sadira on 5-vuotias tyttö, perheensä keskimäinen lapsi. Perhe on muuttanut Iranista Suomeen kolme vuotta sitten. Perheeseen kuuluu Sadiran lisäksi äiti Farideh, isä Nasim, isovelji Said 8 v sekä pikkuveli Amir 3 v.

Perheen suomen kielen taito on heikko, isä Nasim hoitaa asioinnin heikolla englannin ja suomen kielen yhdistelmällä. Äiti ei osallistu juuri mihinkään kodin ulkopuoliseen. Perhe on muslimiperhe ja he pitävät omaa kulttuuriaan vahvasti yllä. Suomeen sopeutuminen on ollut haastavaa sekä kieli- että kulttuurierojen myötä. Perheen vanhempia vaivaa myös viranomaispelko, he kokevat koko järjestelmän uhkaavaksi omien kokemustensa perusteella.

Sadira osallistuu viskariin ryhmässä, jossa on 18 muuta lasta. Sadiran viskaripäivät ovat täynnä haasteita, sillä jopa yksinkertaisten ohjeiden noudattaminen tuottaa hänelle hankaluutta. Aikuisen

kysymyksiin Sadira vastaa toistamalla aikuisen sanoman lauseen lopun. Tuokioihin osallistuminen on haastavaa: Sadira pyörii penkillä ja lähtee vaeltelemaan. Sadira seurailee suomenkielisten lasten leikkejä, mutta ei oikein pääse mukaan. Venäjänkielisen Igorin kanssa Sadiralle tulee helposti kinaa, eikä näitä riitoja osaa oikein kukaan selvittää. Sadira on usein itkuinen, mutta henkilökunta ei tiedä mikä on vikana.

B1 Pohtikaa, mitkä tekijät voivat olla Sadiran haastavan käyttäytymisen taustalla. (Voitte käyttää toimintaympäristömallia apuna.)

Kuvailkaa, miten tukisitte Sadiraa vahvuuksien kautta.

B2 Tunnistakaa Sadiran tunteita tarinan eri tilanteissa. Kuvailkaa, miten vastaisitte Sadiran tunteisiin.

B3 Tunnistakaa ja nimetkää, mitä taitoja Sadiralta päivän aikana vaaditaan. (Voitte hyödyntää toimintaympäristömallia ja sosioemotionaaliset avaintaidot -taulukkoa.)

Pohtikaa, mitä asioita Sadiralta voi odottaa hänen taustansa huomioiden.

B4 Tunnistakaa ja nimetkää, mitä taitoja Sadiralta päivän aikana vaaditaan.

Kuvailkaa, millä menetelmillä auttaisitte häntä kehittymään näissä taidoissa.

C1 Nimetkää ne toimijat, jotka muodostavat Sadiran perheen tukiverkoston Kiteellä.

Kuvailkaa, miten tukiverkoston avulla on mahdollista tukea lapsen hyvinvointia.

Pohtikaa teknologisten sovellusten tuomia mahdollisuuksia parantaa tuen toteutumista.

C2 Nimetkää Kiteen tukiverkostomallin avulla ne toimijat, joiden tulisi olla mukana arvioimassa Sadiran tukitoimia ja perustelkaa heidän läsnäolonsa.

C3 Pohtikaa, miten tukiverkoston avulla olisi mahdollista varmistaa perheen täysivaltainen osallisuus Sadiran varhaiskasvatukseen. (Kiteen tukiverkostomalli, varhaiskasvatussuunnitelmateksti)

Pohtikaa teknologisten sovellusten tuomia mahdollisuuksia parantaa perheen osallisuutta.

C4 Pohtikaa, mitä tukitoimia Sadiralle voisi tarjota moniammatillisesti ja miten tuen toteutumista voisi arvioida.

Pohtikaa, miten teknologisilla sovelluksilla olisi mahdollista parantaa tukitoimien toteutumista ja arviointia.

D Lukekaa alla oleva esimerkkitalanne ja vastatkaa kysymyksiin.

Pukemistilanne, jossa ryhmä on menossa aamupalan jälkeen aamu-ulkoiluun talvikelissä. Koko ryhmä on pukemassa päiväkodin eteistilassa. Henkilökunnasta paikalla on kaksi aikuista, yksi aikuisista on pukemassa vaatteita itselleen, jotta pääsee ensimmäisten lasten kanssa ulos.

2-vuotias Siiri vastustaa pukeutumista huutamalla, itkemällä ja viskomalla vaatteita ympäriinsä. Aikuinen komentaa ohi kulkiessaan Siiriä pukemaan. Siiri ei edelleenkään halua pukea. Toinen aikuinen puuttuu tilanteeseen ja komentaa Siiriä laittamaan vaatteet päälleen: ”Haluatko olla viimeinen villahousu?”. Pukeminen ei edelleenkään etene, ja Siiri alkaa töniä vieressään pukevia lapsia, viskoo kavereidenkin vaatteita eteisen lattialle ja lopulta lyö komentamaan tullutta aikuista. Nimetkää mitkä lapselta vaaditut toiminnot synnyttävät haastavan tilanteen. Nimetkää keinoja ja menetelmiä, joilla tukisitte lasta haastavassa tilanteessa.

Pukemistilanne, jossa ryhmä on menossa aamupalan jälkeen aamu-ulkoiluun talvikelissä. Koko ryhmä on pukemassa päiväkodin eteistilassa. Henkilökunnasta paikalla on kaksi aikuista, yksi aikuisista on pukemassa vaatteita itselleen, jotta pääsee ensimmäisten lasten kanssa ulos.

5-vuotias Siiri palaa eteisestä takaisin leikkitalaan ja jatkaa kotileikkiä, jonka äsken joutui lopettamaan pukemaan lähtemisen vuoksi. Aikuinen menee hakemaan Siirin takaisin pukemaan, mutta Siiri ei suostu lähtemään. Lopulta aikuinen taluttaa hänet kädestä eteiseen ulkovaatteiden luo. Siiri istuu vaatteiden päällä paikallaan ja tuijottaa naulakkoa poissaolevana aikuisia vältellen. Siiri ei pue eikä reagoi mihinkään aikuisen antamaan ohjeeseen.

Kuvailkaa, mitkä lapselta vaaditut asiat synnyttävät haastavan tilanteen.

Nimetkää keinoja ja menetelmiä, joilla tukisitte lasta haastavassa tilanteessa.

Aamupiiri, kestoltaan noin 30 min. Ryhmä on kokoontunut piirituokiolle, aikuinen istuu tuolilla edessä ja lapset penkillä puolikaarella. Lastentarhanopettaja vetää piiriä, lastenhoitaja on sairastunut ja hänelle on hankittu sijainen. Toinen lastenhoitajista on eteisessä laittamassa märkiä

ulkovaatteita kuivauskaappiin. Piirissä käydään läpi kalenteri ja sää, opetellaan uusi talvilaulu "Hienot kauniit hiutaleet" sekä keskustellaan seuraavan päivän metsäretkestä. Myös metsäretken sääntöjä käydään läpi.

2-vuotias Siiri pyörii penkillä ja hipeltää hameensa helmaa. Kalenteria läpikäydessä Siiri ei malta odottaa vuoroaan ja huutelee vastauksia sekä aikuisen että toisten lasten puheen päälle. Säästä puhuttaessa Siiri nousee penkiltä ja lähtee hakemaan eteiseen unohtuneita tossujaan. Sijainen hakee Siirin takaisin paikalleen istumaan. Laulun alkaessa Siirin motorinen levottomuus kasvaa ja lastentarhanopettaja komentaa Siiriä sanallisesti istumaan paikallaan. Siiri lopettaa hetkeksi heilumisen, mutta aloittaa sitten vieruskaverin tönimisen. Sijainen ohjaa Siiriä tarttumalla takaapäin olkapäähän. Siiri hermostuu ja juoksee huutaen pois piiristä.

Kuvaillaa, mitkä lapselta vaaditut asiat synnyttävät haastavan tilanteen.

Nimetkää keinot ja menetelmät, joilla tukisitte lasta haastavassa tilanteessa.

Aamupiiri, kestoltaan noin 30 min. Ryhmä on kokoontunut piirituokiolle, aikuinen istuu tuolilla edessä ja lapset penkillä puolikaassa. Lastentarhanopettaja vetää piiriä, lastenhoitaja on sairastunut ja hänelle on hankittu sijainen. Toinen lastenhoitajista on eteisessä laittamassa märkiä ulkovaatteita kuivauskaappiin. Piirissä käydään läpi kalenteri ja sää, opetellaan uusi talvilaulu "Hienot kauniit hiutaleet" sekä keskustellaan seuraavan päivän metsäretkestä. Myös metsäretken sääntöjä käydään läpi.

5-vuotias Siiri istuu penkillä paikallaan. Hän ei ota osaa mihinkään keskusteluun, eikä vastaa, vaikka aikuinen kysyy hänen mielipidettään säähän. Tuntuu, ettei Siiri reagoi mihinkään aikuiselta tulevaan aloitteeseen, edes omaan nimeensä. Siiri ei laula eikä leiki laulun mukana. Paikallaan istuessaan Siiri heijaa itseänsä rauhallisesti. Toisia lapsia Siiri näyttää seuraavan ja reagoi heidän toimintaansa hymyilemällä.

Kuvaillaa, mitkä lapselta vaaditut asiat synnyttävät haastavan tilanteen.

Nimetkää keinoja ja menetelmiä, joilla tukisitte lasta haastavassa tilanteessa.

Ryhmä on menossa päivälevolle ruokailun jälkeen. Yksi aikuisista on unihuoneessa vastaanottamassa lapsia, kaksi aikuisista ohjaa lapsia riisumaan vaatteita ja menemään unille. Lapset on saatava nukkumaan ennen ryhmän palaveria, joka alkaa viidentoista minuutin kuluttua. Unihuoneeseen tulee tällöin naapuriryhmän lastenhoitaja sijaiseksi.

2-vuotias Siiri ei halua nukkumaan ja vastustaa tätä kovaan ääneen eteisessä. Unihuoneeseen päästyään ei halua rauhoittua ja menee sängyn alle. Aikuinen ohjaa Siirin takaisin, Siiri yrittää karata taas pois sängystä. Siiri suuttuu, koska ei saa tehdä oman mielensä mukaan ja pitää kovaäänisellä itkullaan muita hereillä. Aikuinen ottaa Siirin hetkeksi eteiseen rauhoittumaan, että muut saataisiin nukahtamaan. Naapuriryhmän lastenhoitajan saapuessa Siiri lähtee tämän mukana unihuoneeseen omaan sänkyynsä, mutta on sängyssä tosi levoton heilutellen jalkojaan ja istuen välillä. Siiri reagoi erityisesti, jos kuulee ympärillään jotain ääniä. Rauhoittuu noin tunnin päästä ja nukkuu sikeästi ja pitkään.

Kuvailkaa, mitkä lapselta vaaditut asiat synnyttävät haastavan tilanteen. Nimetkää keinoja ja menetelmiä, joilla tukisitte lasta haastavassa tilanteessa.

Ryhmä on menossa päivälevolle ruokailun jälkeen. Yksi aikuisista on unihuoneessa vastaanottamassa lapsia, kaksi aikuisista ohjaa lapsia riisumaan vaatteita ja menemään unille. Lapset on saatava nukkumaan ennen ryhmän palaveria, joka alkaa viidentoista minuutin kuluttua. Unihuoneeseen tulee tällöin naapuriryhmän lastenhoitaja sijaiseksi.

5-vuotias Siiri itkee eteisessä vaatteita riisuessaan ja sanoo, ettei halua unille. Siiri ei millään haluaisi riisuuntua, sillä Siirin mielestä sänky tuntuu pahalta. Lopulta aikuisen maanittelulla saadaan Siiri heittämään housut ja sukat, mutta paidan annetaan olla. Siiri menee edelleen itkien omaan sänkyynsä, jossa aloittaa peiton ja tyynyn asettelun. Siiri laittaa vuorotellen tyynyä ja peittoa paikalleen, kääntää niitä ja aloittaa taas alusta. Tätä asettelua jatkuu tunnin verran, jonka jälkeen väsyneen oloinen Siiri lähtee ensimmäisten kanssa pois unihuoneesta.

Kuvailkaa, mitkä lapselta vaaditut asiat synnyttävät haastavan tilanteen. Nimetkää keinoja ja menetelmiä, joilla tukisitte lasta haastavassa tilanteessa.

Työpaja2

- caset kehitetty varhaiskasvatuksen opettajien kuvaamien tilanteiden pohjalta ja muokattu niin, ettei lapsia/tilanteita voida tunnistaa

Anu Alhainen, Elias Kaasinen & Lotta Aavikko

1. Lapsen sanavarasto on kapea ja lapsen puhe on sanatasoista - hoitoon jääminen

Vilja on neljävuotias tyttö, jolla on kolme isompaa sisarusta, äiti ja isä. Vilja on luonteeltaan avoin ja iloinen tyttö, joka rakastaa hevosia ja nauttii kavereiden seurasta. Vilja on aloittanut varhaiskasvatuksessa kolmevuotiaana äidin palattua töihin vanhempainvapaalta ja on nyt 3-4-vuotiaiden ryhmässä. Ryhmässä on yhteensä 22 lasta, varhaiskasvatuksen opettaja ja kaksi lähihoitajaa. Viljan hoitopäivät ovat klo 8.30 – 15.00 välillä. Vilja saapuu hoitoon aamuisin klo 8.30 syötyään kotona aamupalan ja saapuen aamulla eteistiloihin sisälle isän saattamana. Hoitoon jääminen on Viljalle helppoa.

Varhaiskasv.:	Huomenta Vilja!
Vilja:	Moi!
Isä:	Huomenta!
Varhaiskasv.:	Mites se aamu on lähtenyt käyntiin?
Isä:	Vähän meinas kiire tulla, mutta muuten hyvin.
Varhaiskasv.:	Onkos Viljalla ollut hyvä aamu?
Vilja:	Hyvin.
Varhaiskasv.:	Onpas Viljalla hieno heppapaita, taitaa olla ihan uusi!
Vilja:	Uusi. Hieno. Heppa.
Varhaiskasv.:	Hieno on!
Isä:	Minä lähen nyt, mukavaa päivää Vilja!
Vilja:	Hei hei!
Varhaiskasv.:	Heippa! Mitäs Vilja haluaisit tehdä?
Vilja:	Heppa.

Varhaiskasv.: Haluatko leikkiä hepoilla?
 Vilja: Joo. Heppa! Heppa! Anni?
 Varhaiskasv.: On Anni tullut, lähetääs etsimään.
 Vilja: Hiiiii!

Mitä tukea toisit Viljalle aamun tilanteeseen? Kerro täsmäideat!

Mieti tilannetta myös siitä näkökulmasta, että eteiseen saapuu toinen lapsi vanhempineen.

Mieti tilannetta aamuna, jolloin Vilja on väsynyt, eikä haluaisi jäädä hoitoon.

2. Lapsi kertoo mielikuvitusjuttuja - aamupiiri

Tuisku on viisivuotias tyttö, perheensä ainoa lapsi, joka asuu eron jälkeen äidin luona. Tuisku on luova ja energinen tyttö, joka nauttii erilaisista roolileikeistä ja askarteluista. Tuisku on ollut varhaiskasvatuksessa kaksivuotiaasta lähtien ja nyt hän on viskariryhmässä, jossa on 24 lasta, varhaiskasvatuksen opettaja, kaksi lähihoitajaa ja ryhmäavustaja. Tuisku käy hoidossa kolmena päivänä viikossa, yhteensä 12 h klo 9.00-13.00 välillä, muuten Tuisku on äidin kanssa kotona. Tuiskulla on vilkas mielikuvitus ja hän kertoilee hurjia tarinoita, jotka vaihtuvat usein. Kavereita Tuiskulla on ryhmässä vähän, koska muut ovat paikalla viitenä päivänä viikossa ja vierastavat välillä Tuiskun tarinoita. Tuisku ei näytä tästä välittävän.

Maanantain aamupiirille on kokoontunut 19 lasta. Lapset istuvat penkeillä puoliympyrässä ja opettaja istuu taulun luona. Lähihoitajista toinen istuu piirissä sylissään lapsi, joka ei halunnut jäädä hoitoon ja toinen on samassa tilassa tekemässä ruokatilausta koneelle, sillä tilaus on tehtävä puolen tunnin sisään ja viimeiset hoitoajat ovat juuri saapuneet. Ryhmäavustaja laittaa eteisessä vaatteita kuivumaan. Varhaiskasvatuksen opettaja on käynyt lasten kanssa kalenterin sekä paikallaolijoiden nimet laulun kera läpi. Nyt siirrytään kuulumisiin.

Varhaiskasv.: Jatketaas aamupiiriä, kun nyt on katsottu, ketä on paikalla. Haluaisiko joku kertoa viikonlopusta? [Tuisku viittoo innokkaana] Tuisku?
 Tuisku: Mie olin äitin kanssa eläintarhassa!
 Varhaiskasv.: Ohhoh! Missäs kävitte?

- Tuisku: Ihan Helsingissä asti. Korkeakummussa.
- Varhaiskasv.: Ai Korkeasaarella. Mitäs näitte?
- Tuisku: Kuule, kun siellä oli sellainen leijona. Ja se oli irti! Sillä oli kymmenen pentua, joista yksi oli sininen ja ne muut ihan sellasia tavallisia raidallisia. Ja yhdellä niistä oli rusetti päässä ja ne vaelteli siellä ympäriinsä.
- Varhaiskasv.: Kuulostaa kyllä niin hurjalle, että uskoiskohan tuota. Milläs menitte Helsinkiin?
- Tuisku: Ensin mentiin autolla, mutta sitten mentiin helikopteriin ja se lensi sinne Helsinkiin asti ja siellä se laskeutu presidentin linnan katolle.
- Varhaiskasv.: Taidat Tuisku nyt taas puijata?
- Tuisku: Enkä! Kun ihan oikeesti mentiin ja sitten mentiin jäätelölle ja mie otin sellaisen sinisen suklaajäätelön, jossa oli strösseleitä ja mansikoita ja suklaakastiketta ja se oli toooosi hyvää.
- Varhaiskasv.: Kuulostaa herkulliselta. Oliskos muilla kerrottavaa viikonlopusta? Hannu?
- Hannu: Mie en usko Tuiskuu.
- Kielo: En miekään!
- Varhaiskasv.: Tuisku ehkä vähän liioitteli, mutta olisiko muilla kerrottavaa viikonlopusta?

Mitä tukea toisit Tuiskulle aamupiiriin? Kerro täsmäideat!

Mieti tilannetta myös siitä näkökulmasta, että toiset lapset lähtevät mukaan juttuihin.

Mieti tilannetta aamuna, jolloin Tuisku on väsynyt ja juttua ei oikein synnykään.

3. Lapsi ei ymmärrä suomea - ohjattu tuokio

Ivan on viisivuotias poika, joka on asunut Suomessa vajaan vuoden. Sen ajan hän on ollut varhaiskasvatuksessa samassa 3-5-vuotiaiden lasten puolipäiväryhmässä viitenä päivänä viikossa klo 9.00-13.00. Ryhmässä on kuusitoista lasta, varhaiskasvatuksen opettaja ja lähihoitaja. Ivan on luonteeltaan rauhallinen ja ystävällinen poika, ja hän on oppinut suomea jo vähäsen. Kielitaito on

kuitenkin sen verran puutteellinen, että useat asiat jäävät edelleen Ivanilta ymmärtämättä. Ivanin kotona asuu isän, äidin ja kaksi vuotta vanhemman siskon lisäksi isän äiti. Kotona puhutaan venäjää.

Tänään paikalla on 11 lasta. Alkamassa tuokio, jossa tutkitaan vettä ja kelluvuutta. Tuokiota vetää lähihoitaja, varhaiskasvatuksen opettaja on sopimassa erään vanhemman kanssa hoitoaikojen muutoksesta päiväkodin johtajan luona. Lapset on ulkoilun jälkeen jaettu kolmen hengen ryhmiin ja ohjattu paikoilleen ympäri leikkihuonetta. Jokaiselle ryhmälle on jaettu vesisaavi sekä joukko erilaisia esineitä ja pyydetty odottamaan yhteistä ohjetta. Lapset istuvat paikoillaan ja odottavat.

Varhaiskasv.:   Nyt istukaa ja kuunnelkaa tarkkaan. Tehdään vähän kellumiskokeita, kokeillaan että mikä niistä esineistä kelluu ja mikä uppoaa. Nyt joku teidän ryhmästäanne ottaa pikkuauton ja tiputtaa sen saaviin. Katotaan, että kelluuko se vai ei.

Ivan: [Katselee ympärilleen mietteliään näköisenä. Katsoo, kun kaveri pudottaa auton veteen ja näyttää hätääntyneeltä.] Ei! Ei saa! [Ottaa auton pois vedestä.]

Varhaiskasv.:   Ei Ivan, anna sen olla siellä vedessä, kun katotaan kelluuko se. Pudota se auto nyt sinne saaviin, niin katotaan mitä sille käy.

Ivan: [Pitää autoa kädessään, katsoo ihmeissään aikuista.]

Varhaiskasv.:   Pudota vaan [näyttää kädellään, ja kun Ivan ei tee mitään, menee luokse ja ottaa pojan kädestä auton ja pudottaa saaviin]. Pudotetaan! Noin! Kelluko se vai upposko? Mitä oot Ivan mieltä?

Ivan: [Ei sano mitään, laittaa kädet syliinsä ja katsoo toisia.]

Varhaiskasv.:   Mitäs muut on mieltä?

Muut lapset: Uppos!

Varhaiskasv.:   Sitten kokeillaan naulaa, mitäs sille käy?

Ivan istuu paikallaan ja katsoo muiden tekemistä, ei sano mitään, eikä ota osaa tavaroiden pudottamiseen. Tuokio jatkuu loppuun, jonka jälkeen Ivan nousee ja valitsee legoleikin. Hän leikkii legoilla yksin.

Mitä tukea toisit Ivanille tuokioon? Kerro täsmäideat!

Mieti tilannetta myös siitä näkökulmasta, että Ivan ei olisikaan luonteeltaan kiltti ja rauhallinen.

Mieti tilannetta aamuna, jossa ryhmässä useampi erikielinen lapsi.

4. **Lapsi ei tule ymmärretyksi suomen kielellä - vapaa leikki**

Siljan perhe on muuttanut ulkomaan komennukselta takaisin Suomeen ja isän kotiseudulle. Silja on viisivuotias tyttö, perheensä keskimäinen lapsi, joka on syntynyt ulkomailla ja tottunut puhumaan englantia käydessään englanninkielistä tarhaa. Koska äidin äidinkieli on englanti, on Suomen oppiminen jäänyt vähäiseksi. Silja on aloittanut suomalaisessa varhaiskasvatuksessa neljä kuukautta sitten ja vaikka Silja on nopea oppimaan, ei hän aina tule ymmärretyksi suomen kielellä. Silja on hoidossa viskariryhmässä, jossa on 24 lasta, varhaiskasvatuksen opettaja, kaksi lähihoitajaa ja ryhmäavustaja. Siljan hoitopäivät ovat keskimäärin seitsemän tunnin mittaisia klo 7.00 – 16.00 välillä. Silja on luonteeltaan voimakastahtoinen ja huumorintajuinen.

On vapaan leikin aika ja Silja on valinnut Elsan ja Vanessan kanssa kotileikin. Silja haluaisi olla leikissä kissa.

Silja: Minä kissa. Kissa on tired.

Elsa: Ei sen kissan nimi voi olla Taiöörd. Se on ruma nimi. Ota joku muu, vaikka Vanilja.

Silja: Ei, kissa on tired, kato sleepy. [Yrittää näyttää väsyneeltä.]

Vanessa: Ei kun Vanilja on parempi nimi.

Silja: Okei, kissa Vanilja, mutta minä meen to sleep.

Elsa: Tää äiti lähtis ton kissan kanssa lenkille. Tule kissa! Se tyttö vois tehdä sillä aikaa kakun.

Vanessa: Joo!

Silja: Ei, kun tää kissa wants to sleep.

Elsa: Mennään kisu, tule nyt.

Silja: No! I don't want to go! No, no, no! [Alkaa mököttämään.]

Varhaiskasv.: Mikäs täällä on hätänä?

Vanessa: Silja ei halua leikkiä meidän kanssa. Se vaan huutaa.

Varhaiskasv.: Mitä Silja tapahtui? [Odottaa, Silja ei vastaa.] Pitäiskö meidän antaa Siljan leikkiä ihan rauhassa. Jospa tytöt antaisitte Silja leikkiä rauhassa ja jatkatte omaa leikkiä.

Mitä tukea toisit Siljalle leikkiin? Kerro täsmäideat!

Mieti tilannetta myös siitä näkökulmasta, että Silja ei ymmärrä ollenkaan suomea.

Mieti tilannetta leikissä, jossa ryhmässä useampi erikielinen leikkijä.

5. **Kiusaaminen ei selviä, koska ei ole yhteistä kieltä – ulkoilu**

Karhusten ryhmässä on 20 esikoululaista, esiopettaja, lähihoitaja ja ryhmäavustaja. Ryhmän lapsista 13 on suomenkielisiä, kolme venäjänkielistä, yksi espanjankielinen ja kolme arabiaa äidinkielenään puhuvaa lasta. Arabiaa puhuvat Aisha ja Husain eivät juuri puhu suomea, ymmärtävät muutamia sanoja. Mariam on ollut Suomessa jo pidempään, hän puhuu jo yksinkertaista lausetasoista suomea.

Aisha, Mariam ja Husain leikkivät pihalla hiekkalaatikolla. Yhtäkkiä esiopettaja huomaa tilanteen, jossa Aisha ja Mariam alkavat töniä Husainia. Husain kaatuu ja alkaa itkeä. Esiopettaja menee selvittämään tilannetta. Tytöt ovat vihaisia Husainille.

Esiopettaja: Mitä täällä tapahtuu? Husain, sattuiiko? [Husain itkee.]

Mariam: Husain heitti hiekkaa.

Esiopettaja: Ok, niin ei saa tehdä. Mutta ei saa töniä. Ei saa töniä.

Mariam: Husain on ilkeä.

Esiopettaja: Pitää olla kiltti. Ei saa heittää hiekkaa. Ei saa töniä. [Lohduttaa Husainia.] Onnistuuko leikki.

Mariam: Joo. [Lähtee Aishan kanssa keinuille jättäen Husainin opettajan luo yksin.]

Seuraavana päivänä Husainin täti kertoo, että Mariam on haukkunut Husainia pahoilla sanoilla. Husain on suuttunut siitä ja siksi heitti hiekkaa Mariamin päälle. Nyt Husain ei halua tulla esikouluun, koska haukkumista on jatkunut jo monta päivää, eikä Mariam lopeta, vaikka Husain on pyytänyt monta kertaa.

Mitä tukea toisit lapsille ulkoilutilanteeseen? Kerro täsmäideat!

Mieti tilannetta myös siitä näkökulmasta, että kukaan lapsista tai huoltajista ei puhu suomea.

Mieti tilannetta ulkoleikissä, jossa ryhmässä useampi erikielinen leikkijä.

6. Lapsella epäselvä puhe, ei tule ymmärretyksi – ruokailu

Kaarlo on kuusivuotias esikoululainen. Kaarlolla on diagnosoitu kielenkehityksen häiriö ja hän käy puheterapeutilla. Kaarlo on utelias, omatahtoinen ja vilkas poika. Kaarlo käy esikoulua ryhmässä, jossa on 16 esikoululaista, esiopettaja ja lähihoitaja. Kotona Kaarlolla on vauvaikäinen sisko. Esikoululaiset ovat koulun ruokalassa ruokajonossa. Kaarlo on ottanut jo leivän ja salaatin ja on menossa ottamaan ruokaa, kun hän kääntyy jonossa toiseen suuntaan.

Esiopettaja: Kaarlo, ei saa lähteä toiseen suuntaan. Käännyhän ottamaan ruokaa.

Kaarlo: Ei.

Esiopettaja: Kyllä. Ota perunaa ja lihapullia. Sinähän tykkäät niistä.

Kaarlo: Joo. Auuu liäää eeeiii. Eiii!

Esiopettaja: Ei tarttee ottaa lisää, mutta eka annos pitää ottaa.

Kaarlo: Eiii!

Esiopettaja: Kyllä, otetaanhan perunaa. Otatko yhden vai kaksi?

Kaarlo: Eiii! [hermostuu, lähtee pois jonosta jättäen tarjottimen linjastolle]

Esiopettaja: Kaarlo! Takaisin! [nappaa kädestä]

Kaarlo: Eiii! [nappaa leipäpalasen käteensä] Eiii, liäää!

Esiopettaja: Haluatko leipää lisää? Ai, ota vaan.

Kaarlo ottaa toisen leipäpalasen tarjottimelle, ruoka-annoksensa ja menee pöytään syömään.

Mitä tukea toisit Kaarlolle ruokailutilanteeseen? Kerro täsmäideat!

Mieti tilannetta myös siitä näkökulmasta, että Kaarlo ei uskalla pitää puoliaan.

Mieti tilannetta ruokailutilanteessa, jossa jonossa Kaarlon takana oleva lapsi hermostuu.

7. Lapsi ei osaa sanoittaa tunteitaan – päiväuni

Otso on 2,5-vuotias poika, joka on aloittanut varhaiskasvatuksessa 10 kuukauden ikäisenä. Otso on perhepäivähoidossa ryhmässä, jossa on hänen lisäksi yksi yksivuotias tyttö ja kaksi neljävuotiasta poikaa. Otso on reipas ja liikkuvainen poika, jolla on kotona kolme kouluikäistä isosiskoa. Otso saa välillä kiukkukohtauksia, jolloin Otson on vaikea sanoittaa tunteitansa.

Perhepäivähoitaja on laittamassa lapsia päiväunille. Lapset ovat syöneet lounaan ja käyneet vessassa. Nelivuotiaat ovat jo riisuutuneet ja menneet sänkyihinsä, perhepäivähoitaja on nostamassa yksivuotiasta matkasänkyyn. Otso istuu eteisen lattialla ja alkaa kiukuta housujensa kanssa. Otso heittää housunsa, mutta jatkaa kiukkuansa, joka muuttuu hiljalleen kiukkuitkuksi. Perhepäivähoitaja tulee Otson luo ja ottaa syliinsä.

PPH: Mikäs se Otsoa riivaa?

Otso: Ei riivaa!

PPH: Mikä se harmittaa?

Otso: Ei harmita!

PPH: No mennäänhän sitten sänkyyn ja lukemaan. Toiset jo oottaa.

Otso: Ei. En halluu.

PPH: Miksi et halluu? [samalla riisuen]

Otso: En vaan halluu.

PPH: Voi miun Otsoa, pikku höppänä. Tuuhan mukkaan kuuntelemaan satua. [kantaa

Otson

sylissä makuuhuoneeseen.]

Otso istuu sylissä kuuntelemaan satua. Ennen nukahtamista hän huokaisee: "Äiti."

Mitä tukea toisit Otsolle päiväunitilanteeseen? Kerro täsmäideat!

Mieti tilannetta myös siitä näkökulmasta, että Otso ei rauhoitukaan hoitajan syliin.

Mieti tilannetta ruokailutilanteessa, jossa yksivuotias vie hoitajan kaiken huomion.

8. Lapsi vastaa kaikupuheella, ei ota kontaktia – wc

Anton on neljävuotias perheensä ainoa lapsi, joka on aloittanut varhaiskasvatuksessa kuukausi sitten. Hän on kehitysviivästymänsä vuoksi 3-5-vuotiaiden pienryhmässä, jossa on kaksitoista lasta, varhaiskasvatuksen opettaja, lähihoitaja, ryhmäavustaja sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja kahdesti viikossa. Antonin hoidon aloittaminen oli itkuista, mutta nyt kolmen viikon jälkeen hän näyttää sopeutuneen ajatukseen olla hoidossa. Anton on poika, joka tykkää tutkia erilaisia pintoja. Hän ei välitä ihmiskontakteista, mutta ei ole kuitenkaan koskaan väkivaltainen tai uhmakas. Antonin puhe on melkein ikätasoista, ja mieluiten hän puhelee itsekseen.

Ryhmä on lähdössä ulos. Lähihoitaja ohjaa Antonia lähtemään vessaan ennen pukemista.

Varhaiskasv.: Tule Anton, mennään vessaan!

Anton: Mennään vessaan.

Varhaiskasv.: Otahan kädestä, niin mennään.

Anton: Niin mennään. [Ottaa kädestä kiinni, mutta ei katso hoitajaa päin.]

Varhaiskasv.: Heitähän housut, niin pääset pytylle.

Anton: Pääset pytylle. [Ei tee mitään.]

Varhaiskasv.: [Alkaa auttaa housuissa.] Onpas siulla kireä nyöri pöksyissä.

Kokeillaanhan avata
tämä.

Anton: Avata tämä.

Varhaiskasv.: No nyt se aukesi. Kummalle pytylle haluat?

Anton: Kummalle pytylle haluat?

Varhaiskasv.: Niin Anton, kummalle mennään.

Anton: [Seisoo, kokeilee pöydän pintaa kynnellä.]

Varhaiskasv.: [Ohjaa toiselle pytylle.] No niin, kokeilehan tulisko pissa.

Anton: [Istuu. Hyräilee.]

Varhaiskasv.: Tuleeko pissa?

Anton: Tuleeko pissa?

Varhaiskasv.: Hyvä, tulihan se. Nyt pyyhitään ja käsipesulle.

Anton: Käsipesulle.

Mitä tukea toisit Antonille wc-tilanteeseen? Kerro täsmäideat!

Mieti tilannetta myös siitä näkökulmasta, että wc-tiloissa on muita lapsia, joita Anton alkaa matkia.

Mieti tilannetta päivänä, jolloin Anton ei haluaisi tehdä yhteistyötä.

9. Selektiivinen mutismi - hoidosta lähteminen

Emma on kolmevuotias herkkä ja hiljainen tyttö, joka on ollut samassa perhepäiväkotiryhmässä jo vuoden. Hoitoryhmässä on 12 1-3-vuotiasta lasta, lähihoitaja ja kaksi perhepäivähoitajaa. Emma on hoidossa maanantain ja perjantain välillä noin 40 tuntia viikossa vaihtelevilla hoitoajoilla klo 6.30 ja klo 17 välillä. Emma ei ole koko hoidossa olonsa aikana puhunut ryhmän aikuisille mitään. Leikissä hän juttelee Emmalle tutun lapsen, Pepin, kanssa, kun aikuisia ei ole lähellä. Heti aikuisten lähestyessä Emma hiljenee. Kotona hän juttelee vanhempien kertoman mukaan ihan tavallisesti, vieraammissa paikoissa Emma helposti ujostelee. Emmalla on kotona kouluikäinen isovelji.

Ukki tulee hakemaan Emmaa sisätiloista.

PPH: Hei Väinö!

Ukki: Hei! Jokos se Emma olisi lähdössä?

[Emma ei sano mitään, ottaa reppunsa naulasta ja lähtee ukin luo.]

Ukki: No niin! Laitetaanhan vaatteet päälle. Otahan takki ja hattu. Mites se Emman päivä on mennyt?

PPH: Hyvä päivä on ollut, vai mitä Emma?

[Emma ei sano mitään, pukee vain vaatteitaan.]

PPH: Pepin kanssa sujui leikit taas hyvin. Ja on nukkunut hyvin ja ruokakin maistui. Kerrohan Emma ukille mitä ruokaa tänään oli.

[Emma hymyilee, mutta ei sano mitään.]

Ukki: Mennäänkin mummon luo välipalalle, siellä olis piirakoita. No niin, ootkin valmis. Hei hei!

PPH: Hei hei Emma, nähhään huomenna!

Ukki: Sanohan Emma heipat.

[Emma nostaa vähän kättään.]

Kun Emma ja ukki pääsevät pihalle, sisälle ryhmään kuuluu avonaisesta ikkunasta Emman iloista puhetta. Emma selostaa innoissaan ukille päivän kotileikistä Pepin kanssa sekä ruokana tarjotusta perunavellistä. Emma kysyy ukilta, onko mummo tehnyt peruna- vai riisipiirakoita samalla, kun ukki taluttaa häntä kädestä parkkipaikalle.

Mitä tukea toisit Emmalle lähtötilanteeseen? Kerro täsmäideat!

Mieti tilannetta myös siitä näkökulmasta, että Emma ei puhu edes ukille.

Työpaja3

Anu Alhainen, Lotta Sundelin, Elias Kaasinen ja Lotta Aavikko

1A Lapsen kasvun ja kehityksen tuki

Kuvaillkaa, miten te ammattilaiset tässä työryhmässä vastaatte arjessa lapsen tuen tarpeisiin.

- a) millä menetelmillä?
- b) millä välineillä?
- c) minkälaisella yhteistyöllä ja kenen kanssa?
- d) muuta, mitä?

Kuvaillkaa, millaisiin lapsen tuen tarpeisiin työssänne on edelleen haastava vastata ja miksi.

2a On vuosi 2022. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö on laajentunut ja toimii täydellisesti **organisaatiomuutoksissa** mukana pysyen.

Kuvaillkaa, minkälaista on kestävästä rakennettu yhteistyö laajenevissa toimintaympäristöissä yli organisaatiomuutosten.

1. kuka tai ketkä johtavat yhteistyön toteutumista?
2. miten yhteistyö toteutuu arjessa?
3. miten yhteistyö ilmeneminen suunnittelussa ja suunnitelmissa?
4. millaisia ovat toimivat yhteistyön rakenteet ja käytänteet?

5. muita huomioita

2b On vuosi 2022. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö on laajentunut toimii täydellisesti **yhteisten foorumien osalta. Henkilöstö tapaa toisiaan juuri sopivasti yli organisaatiorajojen.** Mitä täydelliseen tilanteeseen kuuluu?

Kuvailkaa, kuinka monitoimijainen yhteistyö on rakennettu täydellisesti laajenevassa toimintaympäristössä.

- a) ketkä toimivat yhteistyössä?
- b) miksi?
- c) missä ympäristöissä yhteistyö toteutuu?
- d) kuinka usein?

muuta huomioitavaa?

2c On vuosi 2022. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö on laajentunut **varhaiskasvatuksen ja soten toimijoiden ulkopuolelle toimien täydellisesti yhteistyön osalta** "koko kylän" osallistuessa toimintaan. Mitä täydelliseen tilanteeseen kuuluu?

Kuvailkaa, miksi ja mitä erilaisia yhteistyön muotoja toimintaympäristössä voi olla lapsen tuen tarpeisiin vastaamiseksi.

Kertokaa mitä yhteistyö vaatii teiltä toteutuakseen.

- a) kunnalliset toimijat
- b) kolmannen sektorin toimijat
- c) yritysyhteistyö
- d) muut toimijat

2d On vuosi 2022. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristö on laajentunut ja toimii täydellisesti **informaation jakamisen osalta. Ideat jaetaan ja niitä keksitään yhdessä.**

Kuvailkaa mitä täydelliseen tilanteeseen kuuluu.

- a) Millaisia väyliä on täydellisessä toimintaympäristössä informaation ja ideoiden jakamiseen?
- b) Miten tätä tietoa saadaan parhaiten jaettua täydellisessä toimintaympäristössä?
- c) Miten ja ketkä informaatiota ja ideoita tuottavat?
- d) Kuka tai mikä taho vastaa tiedon jakamisesta?
- e) Mitä hyötyä on täydellisessä toimintaympäristössä ideoiden ja informaation tuottamisesta ja jakamisesta?

1B Miten kehittäisitte yhteistyötä lasten tuen tarpeisiin, jotta tuki olisi tulevaisuudessa parasta mahdollista?

Suunnitelkaa hyvät käytänteet toimintavuodeksi, joiden pohjalta muuttuviin lapsen tarpeisiin pystytään vastaamaan toimintaympäristössä oikea-aikaisesti organisaatiomuutoksista huolimatta. Huomioikaa kaikkien ammattilaisten näkökulma. Hyödyntäkää edellisten tehtävien pohdintoja ja hankkeen aikansa saatuja kokemuksia.

Kuvaillkaa konkreettisesti apukysymyksiä hyväksi käyttäen ketkä tapaavat, milloin tapaavat ja missä, mikä on tapaamisen merkitys lapselle, mitä materiaaleja ja välineitä yhteistyöhön liittyy, miten systemaattista yhteistyön tulisi olla ja kenen vastuulla on yhteistyön organisointi.

Liite 2. Yleisen tuen arviointilomake (Kitee)

YLEISEN TUEN ARVIOINTITAUUKKO (pohjautuu Kiteen paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan)

Positiivisen vuorovaikutuksen tukeminen	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Kiinnitämme huomiota myönteiseen vuorovaikutukseen					
Iloitsemme lasten onnistumisista					
Näemme mieluummin ratkaisuja kuin ongelmia					
Näemme mieluummin opeteltavia taitoja kuin lasten pulmia					
Käytämme ohjeita kieltojen sijaan					
Käytämme vahvuuspedagogiikkaa					
Harjoitteleminen tunnetaitoja					
Harjoitteleminen sosiaalisia taitoja					
Käytämme sosiaalisia tarinoita					
Ryhmällämme on yhteisiä tervehdyksiä					
Kiireettömän ilmapiirin luominen	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Luomme lapsille mahdollisuuksia olla sylissä					

Meillä on tilaa rauhoittumiseen					
Meillä on aikaa rauhoittumiseen					
Olemme minimoineet siirtymät					
Pidämme ilmapiirin rauhallisena					
Käytämme ennakointia					
Meillä on selkeä ja pysyvä päivästrukturi					
Meillä on aikaa rauhalliselle leikille ja ihmettelyle					
Emme vaadi kaikilta samanaikaisuutta					
Pysäytämme häiritsevän toiminnan					
Lapsille on tarjolla kuulosuojaimia, vilttejä ym. tukea rauhoittumiseen					
Ryhmäyttämisen ja osallisuuden lisääminen	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Tunnumme ryhmän kaikki lapset					
Tunnumme lasten mielenkiinnon kohteet					
Meillä on yhteisiä leikkejä					
Opetamme leikkiä					
Meillä on ryhmän omia juttuja					
Huomioimme, että kaikki pääsevät osallistumaan					
Huomioimme lasten tasa-arvoisuuden					

Tuemme lasten keskinäistä vuorovaikutusta					
Aikuisten keskinäinen vuorovaikutus on kunnossa, tiimimme toimii					
Aikuisen jatkuva tuki ja malli	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Aikuiset ovat lasten tasolla					
Aikuisen tuki on läsnä päivän kaikissa tilanteissa					
Otamme katsekontaktia lapseen					
Meillä on aikaa kuunnella lapsia					
Pyrimme huomaamaan lasten avun tarpeen					
Mallitamme asioita pelkän sanomisen sijaan					
Mallitamme onnistumisia, emme epäonnistumisia					
Mallitamme hyvää vuorovaikutusta					
Tuemme lasten omatoimisuutta					
Annamme lapsen kehitykselle aikaa					
Ohjeiden, toimintojen ja tehtävien pilkkominen ja yksinkertaistaminen	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä

Pilkomme ohjeita					
Käytämme selkeitä ohjeita, jotka ovat kaikkien ymmärrettävissä					
Toistamme ohjeita tarvittaessa					
Varmistamme, että lapset ymmärtävät ohjeet					
Yksinkertaistamme tehtäviä					
Käytämme tukena esim. ensin-sitten-kuvia					
Käytämme muistia tukevaa kuvatukea					
Kertaamme toimintatapoja ennen siirtymiä					
Kertaamme toimintaa ennen sen päättymistä					
Tarjoamme lapsille vaihtoehtoja					
Käytämme apuna draamaa ja leikkiä					
Käytämme apuna taktiilisia vihjeitä					
Toiminnan jaksottaminen ja tauottaminen	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Meillä on selkeät rutiinit					
Tauotamme toimintaa lasten tarpeiden mukaan					
Toimintoihin ei jää turhia tyhjiä hetkiä					
Käytämme selkeitä aloituksia ja lopetuksia					

Ennakoimme omaa toimintaamme					
Annamme lapsille mahdollisuuden liikkumiseen					
Lapsille on tarjolla painoeläimiä, terapiavahaa ym. tukea rauhoittumiseen					
Yhteiset sopimukset	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Meillä on lasten kanssa yhteisesti sovitut toimintaohjeet					
Meillä on yhteisiä toimintatapoja, jotka ovat kaikkien tiedossa					
Annamme selkeää palautetta sopimusten noudattamisesta					
Annamme positiivista palautetta onnistumisista					
Käymme sopimusten rikkomiset aina läpi					
Toiminnan eriyttäminen taitotasojen mukaan	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Eriytämme toimintoja (tuokiot, tehtävät, taitojen harjoittelu)					

Annamme lapsille mahdollisuuden lisääikaan					
Huomioimme lasten aistiali/liherkkyydet					
Lapsille on tarjolla apuvälineitä, esim. kynätuki, aktiivisyyny					
Teemme pedagogista dokumentointia ja hyödynnämme sitä suunnittelussa					
Kuvatuella jäsentäminen	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Päiväjärjestys on kuvina näkyvillä ja se käydään läpi lasten kanssa					
Yhteiset toimintaohjeet ovat kuvina näkyvillä ja niitä käydään lasten kanssa läpi					
Toivottua käyttäytymistä tuetaan kuvatuella					
Toiminnanohjausta tuetaan kuvatuella					
Käytössä on muuta kuvatukea					
Oppimisympäristön muokkaaminen	1 = täysin eri mieltä	2 = jokseenkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = jokseenkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä

Huomioimme erilaisten lasten tarpeita arjessa					
Muokkaamme ympäristöä lasten tarpeiden mukaan					
Olemme karsineet ylimääräiset ärsykkeet					
Tilamme on siisti					
Tilamme on esteetön					
Olemme luoneet leikkialueita					
Tavaroilla on merkityt paikat					
Olemme miettineet istuma/naulakkopaikat					
Olemme miettineet aikuisten sijoittelun					
Pari- ja pienryhmätyöskentely	1 = täysin eri mieltä	2 = joksee nkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = joksee nkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Luomme mahdollisuuksia työskennellä erilaisissa ryhmissä					
Muodostamme erilaisia pareja ja pienryhmiä					
Ryhmiä muodostaminen on suunnitelmallista ja pedagogisesti perusteltua					
Pienryhmätyöskentelyä on säännöllisesti					
Jaamme lapsiryhmää tarvittaessa kaikissa päivän toiminnoissa					

Olemme miettineet lasten jonopaikat					
Leikin rikastuttaminen	1 = täysin eri mieltä	2 = joksee nkin eri mieltä	3 = ei samaa eikä eri mieltä	4 = joksee nkin samaa mieltä	5 = täysin samaa mieltä
Tarjolla on roolivaatteita, erilaisia leikkivälineitä, erilaisia leikkivaihtoehtoja					
Rikastamme lasten leikkiä tuomalla uusia materiaaleja tai luomalla leikkiympäristöjä					
Otamme lasten leikki-ideat huomioon					
Olemme mukana leikissä					
Sanallistamme lasten leikkiä					
Käytämme leikin apuna kuvatukea					
Lapsilla on käytössä leikinvalintatauluja					
Hyödynnämme leikkiä opetuksessa					
Ympäristö tukee leikin ideointia					

Ryhmämme vahvuudet:

- 1.
- 2.
- 3.

Ryhmämme kehittämisen kohteet:

- 1.
- 2.
- 3.

Liite 3. Viikkovinkki-pohja

Elämme aikaa, jolloin suuret ja äkilliset muutokset ovat osa arkeamme. Lapsen elämässä korostuvaan osaan nousevat arkielämän turvallisuus ja ennakoitavuus. Aikuisen toiminnan ennakoitavuus auttaa lasta toimimaan arjessa ja tukee hänen turvallisuuden tunnettaan. Etenkin silloin, kun siirrytään toiminnasta toiseen, lapsi voi tarvita tukea ymmärtääkseen, mitä häneltä odotetaan. Kun aikuinen toimii ennakoitavasti, on siirtyminen lapselle helpompaa. Kerro lapselle järjestys, jossa asiassa edetään. Esimerkiksi: "Ensin syödään, sitten raivataan pöytä ja sen jälkeen voin tulla leikkimään kanssasi."

Aika on käsitteenä lapselle vaikea. Hänen on vaikea tietää, mitä kohta, sitten tai huomenna tarkoittavat. Monesti me aikuisetkin käytämme näitä käsitteitä epämääräisesti. Ajan kulun esittäminen lapselle ymmärrettävästi helpottaa arjen tilanteita ja tukee lapsen turvallisuuden tunnetta. Ajan kulkua voi visualisoida tiimalasien tai ajastimien avulla sekä piirtämällä kuvia päivän kulusta yhdessä lapsen kanssa. Myös valmiita kuvia voi käyttää.

Viikon leikkivinkki:

Pyydä lasta tuomaan päivän kulkuun liittyviä tavaroita: aamiainen - puurolautanen, pukeminen - paita, leikkiminen - leluauto, ulkoilu - kenkä, päiväunet - nalle, iltatoimet - hammasharja jne. Leikkikää näillä tavaroilla KIM-leikkiä, jossa tavarat ensin nimetään, sitten peitetään viltillä ja aikuinen ottaa pois yhden tavarat lapsen sitä näkemättä. Viltti otetaan pois ja lapsen tulee nimetä mikä tavara puuttuu. Välillä vaihdetaan vuoroja: lapsi ottaa pois ja aikuinen arvaa. Näin lapsi oppii nimeämistä, asioiden yhdistelyä, askareisiin liittyviä symboleja, vuorokauden aikoja ja muistin käyttöä.

Viikon digivinkki: Ajan kulkua hahmottavia ilmaisia sovelluksia [Mouse Timer \(Android\)](#) [Mouse Timer \(iOS\)](#) [Kids Timer \(Android\)](#) [Happy Kids Timer \(iOS\)](#) [Timer for Kids - Visual countdown for children \(Android\)](#) [Childrens Countdown Timer - Visual Timer For Kids \(Android\)](#)

Lisää ennakoinnista voit lukea: [Erytisvoimia.fi](#) - [Ennakoinnin ABC](#) [Positiivinenkasvatus.fi](#) - [Ennakoiva vanhemmuus](#) [Familyboost.fi](#) - [Miten auttaa lasta siirtymätilanteissa?](#)

Liite 4. Varhaiskasvatuksen ja soten yhteistyön vuosikellomalli

elokuu	<ul style="list-style-type: none"> - eskariin tutustumiset, tietoisku ja monitoimijaisesta kentästä ja esittäytymiset - uudet sotelaiset kutsutaan mukaan varhaiskasvatuksen esihenkilöt/soten jengi- kokoavaan tapaamiseen syyskuussa JA tammi/helmikuussa 	TYÖNJAKO Varhaiskasvatuksen päällikkö (vakan vastuhenkilö) koollekutsuu vaka-sote-ryhmän syyskuun kokoukseen
syyskuu	<ul style="list-style-type: none"> - Näköala, varhaiskasvatuksen esihenkilöt vastuussa, tällöin voidaan nostaa asioita pedatiimeistä. Pedatiimeistä viedään asiat Näköalaan, vastuun ottavat esihenkilöt. - perheilloja, soten jalkautuminen - lapsen oikeuksien viikon suunnittelu 	
lokakuu	<ul style="list-style-type: none"> - perheilloja, soten jalkautuminen 	
marraskuu	<ul style="list-style-type: none"> - lapsen oikeuksien viikko 	
joulukuu	<ul style="list-style-type: none"> - uudet sotelaiset kutsutaan mukaan varhaiskasvatuksen esihenkilöt /soten porukka -kokoavaan tapaamiseen syyskuussa JA tammi/helmikuussa 	Lapsiperheiden palvelujen johtava sosiaalityöntekijä (soten vastuhenkilö) koollekutsuu vaka-sote-ryhmän tammikuun kokoukseen
tammikuu	<ul style="list-style-type: none"> - suunnitellaan seuraavan syksyn jalkautumiset ja perheilloihin osallistumiset, jalkautuva henkilö pystyy itse muodostamaan 	

	toimintatapansa parhaaksi mahdolliseksi: Varhaiskasvatuksen päällikkö ja päiväkodin johtajat, lapsiperheiden palvelujen johtava sosiaalityöntekijä yhteistyössä lastensuojelun johtavan sosiaalityöntekijän kanssa	
helmikuu	- Näköala, varhaiskasvatuksen esihenkilöt vastuussa	
maaliskuu	- perheilloja, soten jalkautuminen tarvittaessa	
huhtikuu	- perheilloja, soten jalkautuminen tarvittaessa	
toukokuu	- kuraattoreiden jalkautuminen eskariin, kutsut vakalta	
kesäkuu		
heinäkuu		

Työssäjaksamisen teemapajat säännöllisin välein: mukana yhteistyö laajalle akselille (sote, yliopisto jne.)

Näköala voidaan ottaa tarvittaessa useamminkin, tarpeen ja harkinnan mukaan. Kuitenkin sitovasti suunniteltu, että vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Tutustumiskäynneille sabluuna (varhaiskasvatuksen esihenkilöt laativat): miten paljon aikaa käytetään, mihin aikaan päivästä paras käydä, mihin aikaan vuodesta (jos ei uusi työntekijä).